METHODVS AD EOS ADIVVANDOS QVI moriuntur.

⁂

Ex complurium Doctorum, ac piorum ſcriptis, diuturnóque vſu, & obſeruatione collecta.

Auctore Reuerendo Patre Ioanne Polanco, Theologo Societatis IESV.

LVGDVNI,

APVD BENEDICTVM RIGAVD.

M. D. LXXXX.

PIO LECTORI SALVTEM.

VM inter omnia, quæ nostra Societas secũdum instituti sui rationem ad Dei gloriam & Ecclesiæ ædificationem præstare solet, ea opera maximi momenti censeatur, quæ hominibus ab hac vita migrãtibus impenditur, optandum est profectò magnopere, vt in hoc munere præ cæteris rectè obeundo, nostrorum Sacerdotum diligentia, & charitas elucescat: & vt serpens ille, ac antiquus naturæ humanæ hostis, huic extremæ vitæ parti, quasi calcaneo insidiari, & vt leo rugiens circuire, & in vltimo eo tẽpore, quod ei ad tẽtandos fideles permittitur, quẽ deuoret, summo studio quærere, & oppugnare creditur: ita qui propter Dei dilectionẽ, homines, Ratio iuuandi morientes diligenter exercẽda.

vt eius imaginē, & Christi membra diligunt, in eo tēpore potissimū quod ad æternā salutem suam operandam vltimū ipsis relinquitur, studiosissimè cū Dei auxilio elaborare debent, vt ad finē ad quē creati & redēpti sunt, illi perueniant. Quanuis autē gratia Dei, & spiritus eius magis, quàm vlla ab hominibus tradita documenta, fidelem, & prudentem Christi operarium, ad sanctum hoc officium rectè obeundum, instruant: quia tamen vt in alijs, quæ ad animas adiuuandas functionibus, ita & in hac placet omnipotenti Deo, vt humana industria, diuinæ ipsius prouidentiæ cooperetur, multa vtiliter ijs suggeri posse videntur, qui ad morituros iuuandos accedunt. Et vt distinctè, ac dilucidè digesta, facilius retineri, & in opus deduci possint ea, quæ nobis in hoc argumento occurrerūt, in viginti capita, quæ inferius annotantur

distin

distinximus, considera is totius negotij circunstantijs, ac partibus, (quia enim ex ijs aliqua ad ipsummet, qui iuuat, aliqua ad morientem, aliqua ad eos, qui morientibus assistunt, referuntur) Prima in ca. 1. sequentis instructionis vel directorij, Tertia in vltimo, Secunda intermedijs attinguntur. Et inter hæc, quia quædam cum ipsomet moriente sunt tractanda, quædam sine illo peragi possunt: posteriora, capite penultimo, priora reliquis continentur. Cùm etiam inter illa quædam omnibus vel necessaria sint, vel ad consolationem & meritum vtilia, quædam etiam quibusdam morientiũ dispositionibus magis seruiant, neque omnia omnibus conueniunt: de prioribus agitur à 2. cap. vsque ad octauũ, de posterioribus in reliquis. Et quamuis omnia perspecta esse expediret ei, qui iuuat moriturũ, vt officio suo plenius fungeretur, pri-

Diuisio huius tractatus.

ma tamen octo capita, & penultimū, quod est 19. vt quæ ferè in quotidiano vsu versentur, memoria recentiori expedit retineri. In reliquis cùm dispositio patientis id exiget capita eis accommodata relegendo, memoriam renouare satis erit. Intellige interim, pie lector, in hunc librum, & illa, quæ complures longa experiētia docti obseruarunt, & quæ etiam autores scriptis suis tradiderunt, quā fieri potuit breuissimè esse congesta. Etenim id nobis curæ fuit, ne præter quàm opus erat, longi essemus: ob quam etiā causam nōnulla interdū in posterioribus partibus libri breuiter replicauimus, quæ superioribus capitibus copiosè dicta erant, ne scil. Lector ad illa proliXiora, cū hæc satis pro tēpore & loco esse possent, se referre cogeretur. Vale & boni cōsulens quæ ad tuū laborem subleuandum sunt conscripta, Dominum Iesum pro nobis ora.

BRE

BREVIS METHODVS AD EOS ADIVVANDOS QVI moriuntur.

***

De ijs quæ pertinent ad eum qui adiuuat morientem.

CAPVT PRIMVM.

NTELLIGAT in primis, qui dat operam eis iuuandis, qui ex hac vita decedunt, quanti ſit momenti, & quàm veræ charitatis opus, proximis in tali ſtatu cõſtitutis, vbi de ſumma rerum agitur, ſubuenire. Nullibi enim grauius erratur, & cùm mors ſemel tantum accidat, ſi quis error hic admittitur, nullo

ingenio corrigi poteſt, adde quòd ſæpe accidit, vt huiuſmodi miniſterio diuina prouidentia ad portũ æternæ ſalutis eos adducat, qui ſine ipſo in æternum erant perituri, vel certè in purgatorio grauiores ac diuturniores pœnas paſſuri, aut ſi neutrum horũ euenit, illud quidem certè hæc functio,(quòd ad alia ſpectat) boni adfert, vt morientes in maiore decedant charitate,& contra: ac proinde etiã maiore poſt hanc vitã beatitudine apud Deum,& gloria perfruantur. Quod ſi eos, qui ſani ſunt, magnum eſt opus pietatis, ad hæc ipſa, per prædicationem & ſacramentorum miniſterium, vel quauis ratione adiuuare, (cùm & alio tempore & aliis mediis id fieri, & poſtquàm adiuti erunt,ab accepta gratia excidere poſſint) quantò maius eſt iam iam ex hac vita in aliam migraturis ſuccurrere? cùm illud ſit certiſſimum,quòd vbi ceciderit lignũ, ad Auſtrum,aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit: ſi benè vitam finierit,in Auſtro erit æternæ ſalutis:ſi malè,in Aquilone æternæ miſeriæ.

Eccle.2.

Sibi diffidens, in Deo collo

Deinde aduertat, quòd ipſe impares admodum vires ex ſe habeat, ad tantum opus, ſcilicet cooperãdi Deo ad ſalutem animarum,morte præſertim imminente, cùm

cùm propter vim morbi,ratio à conſideratione rerum ſalubrium diſtrahi ſolet, & propter timoris aliorúmque affectuũ vehementiam, minus apti ferè ſunt homines, vt negotium ſuæ ſalutis, prout oportet, tranſigant:tùm Dæmon ſciens, quòd modicum tempus habet, omnes vires ſuas exerat, vt morientem, ſi qua ratione poſſit, perdat, & vt malignus eſt & ſagax,id multis modis (quantũ à Deo permittitur) curet, qui hoc officio fungitur,humiliter coram Deo ſuam imbecillitatem agnoſcat, & ſibi diffidens, totam ſpem benè gerendi,& quod intendit conſequendi,in diuino auxilio cõſtituat.

cet ſpem benè ſe geidre .n addo.

Apoc. 12.

Puriſſimam habeat intentionem iuuandi morientes in tanta neceſſitate ad vltimum finem ſuum aſſequendum,conſiderando,quòd imago Dei, quòd Chriſti membra, quòd ipſius ſanguine & vita redempti ſunt: & quaſi ſubſtituatur à Chriſto,ad illos adiuuandos, quos ipſe tantopere diligit, & quorum ſalus,in ipſius magnum honorem& gloriam cedit, excitet in ſe vehemens ſalutis eorum deſiderium, & omni ſtudio cooperari Dei prouidentiæ conetur, ne fructus mortis domini noſtri Ieſu Chriſti in eis pereat.

Intentio pura, ac deſideriũ iuuandi ſit vehemens.

Qui ergo hoc officium, ex obediẽtia,

Orãdum pro moriẽtibus in vniuersum, & in particulari.

vel charitate exercet, pro gratia adiuuandi morientes quotidie in vniuersum oret, & cum peculiari affectu, pro singulis eorum, ad quos iuuandos vocatur, tam, dum ad eorum domos se confert, quàm dum in eisdem manet: ac per breues elationes cordis desiderium salutis morientium in se renouet, & ad eos applicet: sacrificiis etiam missarum hoc ipsum in genere, & in particulari faciat.

Præmeditetur res dicendas, & ordinem, ac modũ pro varietate personarum.

Res ipsas, quæ dicendæ sunt vel agendæ, ac modum & ordinem earum, benè intelligat, & in memoria habeat, ne accidat, vt cum exigua morientis vtilitate, & astantium minori ædificatione suum faciat officium: & si ad vnam concionem habendam, studium, ad res opportunas, & ordine congruo dicendas adhibetur, quantò magis ad negotium hoc tam arduum, præmeditatio, & rerum, & ordinis erit necessaria? est tamen aduertendum, quod nec res eędem semper, nec eodem modo erunt dicendæ, sed pro dispositione varia morientium, & loci ac temporis maiori, vel minori cõmoditate (de quibus infrà) variari oportebit. Aliter enim cum magnis, quàm cum plebeiis hominibus: Aliter cum doctis & ingeniosis, quàm cum indoctis ac

rudibus: Aliter cum exercitatis in rebus ſpiritualibus, quàm in exercitatis. Aliter cum cholericis & impatientibus: Aliter cum iis, qui ſedato & patienti animo ſunt, agendum eſt. Prioribus enim pauca ſelecta, erudita, & opportunè dicta: poſterioribus, plura magis explicata, & ipſorum captui accommodata quadrare ſolent: cum eiuſdem etiam naturæ & qualitatis hominibus, aliter ſi ſenſibus valent, aliter ſi iam ſunt hebetiores, aliter ſi morbus non affligit doloribus, aliter ſi affligat, aliter ſi tempus ſuppetit, aliter ſi breue eſt, procedendum erit. Vnde præter illa documenta, quæ in genere præſcribi poſſunt, diſcretione ſemper opus habebit, qui iuuat morientem, vt ſcilicet vtatur iis omnibus, quæ præmeditatus eſt, vel tantum quibuſdam eorum, pro re nata, & prout expedire ad præſens iudicauerit, non vno cõtextu omnia dicendo, nec properanter, nec vno tono, ſed paulatim dicet quæ opportunè dici, & audiri ab ægroto poterunt: interrumpendo filum dicendorum partim ſilentio, vt melius ille digerat quæ audiuit, vel ſponte ſua vtiliter cogitet, vel vt quieſcat, partim interrogando de aliis rebus communibus, & partim orando

pro

pro eo, & alios ad hoc ipſum hortando, & poſtea proſequatur quæ cœpit. Clauſulæ loquentis ſint breues,& ſermo ſimplex,& pium affectum oſtendens:& cum prudentibus & grauibus, non tam inſtruentis phraſi, quàm in memoriam redigentis, vel quod ab eis fieri creditur referentis,vbi expedit.

Si non eſt perſpecta ægrotantis, ad quem accedit, perſona, & habitudo, & occaſio detur,in ipſo itinere curet,qualis ille ſit,& quomodo ſe habeat,cognoſcere, ideſt, an ſit vir eruditus,an prudens, an patiens, an vtatur integris ſenſibus & iudicio, an credatur vicinus morti: an teſtamentum fecerit, an confeſſus fuerit,an communicauerit,& extremam vnctionem ſumpſerit: quod vitæ genus tenuerit, an aliquid in eo ſit magni momenti, de quo admoneri debeat: an ſe afflictum in ſpiritu oſtendat, an integro ſit auditu vt benè audiat, ſi quid loquatur ſubmiſſè, &c. ipſe etiam obſeruet mores hominis, & non ex abrupto incipiat, ſed iam ingreſſus ad infirmum, ipſum & aſſiſtentes ſalutet, prout decet, & quomodo ſe habeat, interroget,& compaſſionem habeat & præ ſe ferat: & ſi ægrotus ipſe quid dicere velit, audiat eum,

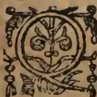
Quomodo in ingreſſu ſe habeat cũ ægrotante.

eum, & valde caueat, ne tædio ipſum afficiat, vel rebus ipſis, vel tono altiori, quàm ſit opus, vel repetitionibus rerum earundem: quin potius animaduertens paulatim hominis ingenium, conſolari eum ſtudeat, & amanter & prudenter cum eo agendo, eius beneuolentiam ſibi conciliet, vt quæ ad ſuam ſalutem pertinent, audiat libentius, admittat facilius, & ita magis proficiat, & cum ipſo reuertente, ſi redire oporteat, potius recreetur in Domino, quàm moleſtia afficiatur.

Demum poſtquàm explorata fuerint ei, quæ oportet intelligi, vtatur religioſa & modeſta libertate, in omnibus, quæ ad officij ſui functionem pertinent, tam erga ægrotum, quàm circunſtantes. *Libertate modeſte vtatur.*

De his quæ cum moriente, ad animam ipſius iuuandam, tractantur.

CAPVT II.

VAE in auxilium morientis fieri vtiliter poſſunt, & cum ipſo, aut per ipſum trãſiguntur, in duplici genere ſunt. Aliqua enim vt neceſſaria cenſentur, quæ *Diuiſio corũ, quæ*

quæ ad faciendum quod debet, hominem disponunt aliqua vt conuenientia & vtilia, quæ ad consolationem scilicet & maius meritum morientis pertinent, & quidem necessaria, vel adiuuant morientem in iis, quæ ad animæ statum, vel in iis, quæ ad prouidentiam erga sibi coniunctos, & corporis ac rerum externarum dispositionem faciunt, & quãuis hæc aliter curari debent, cùm & ipsius intellectus, & voluntas, & temporis commoditas, omnia exactè fieri permittit, aliter cùm aliquid horũ deest. prius omnia tractabimus, perinde ac si ægrotantis ac temporis dispositio integrum ipsi auxilium exhiberi permitteret, deinde de iis casibus seorsum agetur, in quibus, quod desit aliquid horum personæ, habitudini, ac tempori se accommodare oportebit.

Quæ cura sit, vt moriens in gratia Dei & Charitate decedat.

Prima ergo, & præcipua cura iuuantis eos fideles, quibus mors iuxta peritorum sententiam, creditur imminere sit circa animæ statum, vt scilicet in gratia Dei, & Charitate ex hac vita decedant. Et quia per sacramenta, ea in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffunditur, vt eis muniatur infirmus, primo quoque tempore curandum est.

Post

Poſtquam ergo ſalutauerit ægrotantem & (ſi expedire iudicabit) Euangelium, vel Orationem ſuper ægrotos dici ſolitam, vel vtrunque recitauerit, vel aliquid mente in Deum eleuata, & ſuper eum manibus impoſitis orauerit, ſedénſque aliqua vel audiuerit, vel interrogauerit, ſumpta occaſione ex his, quæ ægrotans reſponderit, vel aliunde, ſignificet blandè & amanter (niſi in aliquo caſu videretur ad ſacramenta prius adducendus, vel huiuſmodi nuncium differendum eſſe, cùm periculum non eſſet in mora) quòd medici ſecundum artis ſuæ experientiam, de ipſius vita dubitant, adiungens, nunc tempus eſſe, cùm humana auxilia parentum, & amicorum, & medicorum parum ipſum ſubleuare poſſint, vt toto ſe corde ad Patrem cæleſtem conuertat, qui vt amantiſſimus, vult, & vt omnipotens, poteſt ipſum iuuare, vel ſanitatem (ſi expedit) reſtituendo, vel in omnem euentum ſanitatem & vitam perpetuam ei tribuendo: conuertat etiam ſe, & ſpem ſuam erigat in verum amicum IESVM CHRISTVM, qui tantopere ipſum dilexerit, vt pro eo ſanguinem ſuum totum effuderit: quæ probatio amicitiæ perfecta

fuit,

fuit, nam (vt ipſe teſtatur) maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. CHRISTVS eſt amicus verè fidelis, qui cùm alij deſerunt, ſcilicet in morte, quòd nolint vel non poſſint prodeſſe, tunc ipſe maximè & vult, & poteſt amicos iuuare, Idem etiam eſt ſapientiſſimus medicus, qui non ſolum corpus (cum id conuenit) ad breuem huius vitæ periodum, ſed animam etiam, per gratiam ſuam ſanat, & poſt reſurrectionem, perfecta, & perpetua ſanitate corpora ſanabit. Vt autem gratia ipſius ſanet animæ vulnera, & morbos, medicina ſacramentalis eſt neceſſaria, ideo cõfeſſionem debet integram facere, & per ipſam æterno Patri reconciliari ſi diſferret ad aliquam horam, vt ſibi commodiorem, vel vt peccata melius poſſet recordari, & temporis anguſtiæ non vrgerent admittẽdum id eſſet: & ſuo tempore redeundum ad confeſſionem audiendam, niſi ægrotus alij confiteri deberet, imò ſi morbi ratio id ferret, & generali confeſſione opus habere infirmus videretur, ei ſuggeri poſſet, vt non ſolum ab vltima confeſſione cogitet, quæ conſcientiam premunt, ſed & alia anteactæ.

Ioan. 15.

Quomodo ad cõfeſſionem adducẽdus, etiã qui differre vellet.

actæ vitæ peccata, præcipuè si circa ea pacatam conscientiam non habet, recogitet, iuxta illud Ezechiæ: Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meę: si dilatio non petitur ad hos fines, sed quia detractat laborem ingrediendi ad seipsum infirmus, vel ob tentationem aliquam, & non videtur probabile, quod postea magis paratus erit, dicat illi, quòd vt pater æternus & Dominus noster IESVS CHRISTVS in suam gratiam & amicitiam ipsum admittat, oportet vt peccata, quæ diuidunt inter Deum & ipsum, tollantur, & hoc fiet per sacramẽtum pœnitentiæ, proinde ne differat hoc impedimentum remouere, etiam contra Sapientis in Ecclesiastico consilium, qui dicit: Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Non possumus nobis vnam horam vitæ polliceri, & tamen pœnitentia in illa hora acta, vel non acta potest vel ad regnum Dei aliquem perducere: vel ab ipso exclusum, & damnationis æternæ reum relinquere: ideo idem Sapiens ait: Repromissio nequissima multos perdidit, quia si peccatis obnoxij promittentes sibi vitã longiorem, retardant conuersionem, & mors, vel

Esai. 38.

Esai. 95.

Eccl. 5.

Eccl. 29.

delirium eis superuenit, cùm non amplius pœnitendi tempus habeant, actum est de ipsorum salute, & in æternum peribũt. Adde quoque vt autor quidã benè ait. Qui non est hodie, cras minus aptus erit. Demùm cùm primum fieri poterit, ad confessionem adducat, & suam operam in redigendis ad memoriam peccatis promittendo, eam faciliorem ægrotanti reddere conetur. Et cùm assensum eius habuerit, semotis arbitris, audiat quæ ipse sciet & volet dicere. deinde ipse iuuet de iis, quæ sunt probabiliter omissa, percunctando & numerum & circunstantias necessarias: quæ postquàm habuerit quantum satis est, tunc ad contritionem (si eam imperfectã animaduerterit) hominem iuuet, id tamen cum ea moderatione faciat, ne in diffidentiam ægrotus, & nimiam animi deiectionem incidat. Moneat ergo, vt consideret magnitudinem Dei, cuius præcepta transgressus est, sub quo, præ humilitate profunda, incuruantur, qui portant orbem: Angeli, præ reuerentia, contremiscunt, & vt nihilum est omnis magnitudo creata. Consideret etiam in Deo iustitiæ zelum, quo Angelos & homines peccantes tam acerbè puniuit, & sanctitatem,

Martialis.

Ad cõtritionẽ quomodo iuuandus, qui confitetur.

Iob.9.

1. Pet.2.

tem, qua sic odit peccatum, vt si quis in illo moriatur sine pœnitentia, licet sit alioqui filius dilectissimus, in æternum eum priuet hæreditate cælesti, & ad inferni tormenta nunquàm finienda reieget. Aduertat autẽ Sacerdos, vt diximus. ne nimis terreat ægrotantes, prǽsertim si subtimidi viderentur, & magis contritionem excitet, (quocunque illi sint ingenio) in memoriam redigendo, quàm multis beneficiis naturæ & gratiæ ipsum Deus sit prosequutus: quanta ipsum præuenerit dilectione, qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, & vtique pro singulis quanta nobis bona in regno cǽlesti post hanc vitam præparauerit: quàm sit in se bonus & in infinitum amabilis, & dignus omni honore, obedientia, & obsequio & tunc dicet, hunc ergo Deum, tantæ Maiestatis, tantæ sanctitatis, tantæ bonitatis, qui te de nihilo creauit & in filium adoptauit, & tanta dilectione & beneficiis te prosecutus est, contempsisti, & iniuria affecisti, & quod in te fudit sanguinem Iesu Christi filij eius pro te effusum conculcasti, & in his & illis peccatis (quædam grauiora repetendo breuiter) animam tuam com-

Rom. 6.

Hebr. 6.

maculaſti: quantum ergo dolere debes, quòd tam ingratè te geſſeris erga talem, & tantum Patrem & benefactorem: deinde animet eum, & erigat, dicendo: Perpende, quòd ſic offenſus Pater cæleſtis, pro ſua tamen miſericordia infinita, ad pœnitentiam te expectauit, quódque
Ezech.33 per Prophetam promiſit, in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor: quòd IESVS CHRISTVS, qui pro peccatis mortuus eſt, apertis brachiis in Cruce (vt vides) te inuitat, vt ad ipſum cum dolore vitæ præteritæ refugias vt amplectatur te, & ſanet animam tuam, & ſi conueniet tibi, etiam corpus tuum, & ad tibi comparatam ſuis doloribus beatitudinem adducat. Dic ergo corde
Luc.18. & voce, ſi potes, cum publicano: Deus
Pſal.24. propitius eſto mihi peccatori: dic cum Dauide, Domine propitiare peccato meo multum eſt enim: dic cum eodem
Pſal.50. pœnitente: Miſerere mei Deus meus. O! qui te nunquam offendiſſet, ô Pater amantiſſime, diſplicet mihi valde, quòd tam ingratè tuam bonitatē offenderim. ô, Domine IESV CHRISTE qui me tanta charitate peccatorem viliſſimum redemiſti, ſanguinem & vitam tuam mihi

hi impendendo, pœnitet me plurimum, quòd tam ſæpè, & tam grauiter tua mandata præuaricatus ſum. quis mihi det fontem lachrymarum, vt defleam ingratitudinem & malitiam meam, qua te, qui tantopere me amaſti, & honoraſti, contempſi, & creaturas viliſſimas, tibi in affectu amoris mei præpoſui? firmiter propono, cùm tua gratia velle me potius in poſterum millies mori, quàm te offendere, etiam ſi diu mihi viuendum eſſet in terra. Hæc ergo & ſimilia, vel partem eorum, vel ſi quæ magis accommodata perſonæ pœnitentis occurrent, dicat, vt ad contritionem de peccatis præteritis, etiam oblitis, & affectum eorum relinquendum, & emendationem, ſi viueret, firmiter proponendam, adiuuet. & quo ad eius fieri poſſit, curet, vt contritio ſit charitate informata, & non ex timore tantum: & vt firmum vitæ ſeriò emendandæ propoſitum, ſi ſuperuixerit, in eo ſit. & tunc conſolando eum ſpe veniæ, & reconciliationis cum Deo, abſolutionis beneficium impendat: & ſi aliquas indulgentias ei poterit: impertiri, quàm largè licebit, impertiatur & vt patienter morbum, & eius moleſtias, & mortem ipſam, ſi

Deo placuerit, de manu eius suscipiat, pro satisfactione suorum peccatorum, & ob Dei amorem, admoneat, & pœnitentia alia vel non iniungatur (nisi breuissima, & quam possit facilè peragere) vel si iniungitur alia maior, non nisi recuperata valetudine ad eam se teneri ægrotans intelligat.

De ijs qui ad aliquam restitutionem tenentur.

Si tamen habet aliquid alieni, quod restituere debeat, & statim possit, videat Sacerdos, an expediat differre absolutionem, donec id opere compleat. Vel si non differt, quia promittenti se statim id facturum, credit, vrgeat, vt viuens id fieri curet, nec hæredum arbitrio id relinquat, quod tantopere ad suæ salutem animæ pertinet. hoc de rebus clarè debitis intellige. si res esset dubia, & ipso viuente declarari posset, an ad restitutiones teneatur (vt in habentibus negotia, & administrationem bonorum alienorum accidere facilè posset) primo quoque tempore id fiat, si non eiusmodi res est, vt statim possit veritas elucescere, in testamento, vel codicillo decernat, vt re declarata, cuique quod suum est reddatur, & tantundem fiat, si clarum quidem est debitum, & tamen non potest statim restitui. Et solet bonum

esse

esse consilium, vt hæredes aliqua pœna, ad restitutionem tempestiuè faciendam, si statim non potest fieri obligentur, sed valdè optandum & curandum est, vt statim fieri possit.

Pax cum offensis, vel offensoribus curãda.

Si cum aliquo intercedit inimicitia publica, non solum vt ignoscat, sed si fieri poterit, vt coram notario, & testibus id constet, curandum est, & si ipse alium offendit, mittat ad veniam petendam, & satisfaciat offenso, vt oportet, & pax (si res id feret) dum ægrotus viuit, conficiatur: secreta autem secretè, si quæ fuerint huiusmodi, transigantur.

Famæ restitutio curãda.

Si ad famæ restitutionem fuerit obligatus, eo modo quo poterit per se, vel per alium eam restituere curet, verbo, vel scripto. Si excommunicatus esset aliquis ex iis quibus mors imminet, curetur, vt se submittat totis viribus Ecclesiæ ordinationi, vt beneficium absolutionis consequatur.

De sacramẽto Eucharistiæ sumẽdo.

His quæ ad confessionem pertinent transactis, viaticum sanctissimæ Eucharistiæ dum sensus vigent à parocho, vel de eius aut superioris facultate, ab ipso qui iuuat morientem, vel alio, sumat ægrotus, ac prius instruatur, vt se præparet ad illud dignè sumendum, præce-

dente reconciliatione, ſi ea opus erit, & cum quanta humilitate, fide, ſpe & dilectione fieri poterit, communicet. Admoneatur etiam vt ſacramentum extremæ vnctionis ſumat, vel ſaltem petat, vt ſuo tempore adferatur, & eius vis ægrotanti declaretur, quæ duplex eſt (præter effectum communem conferendi gratiam, quam habent omnia ſacramenta) altera ſcilicet vt præparetur ad profectionem in cæleſte regnum, à peccatis & eorum reliquiis per eam expeditus: altera, vt ſi ſanitas corporis ei vtilis eſt futura, etiam illam promoueat, iuxta illud Iacobi: Infirmatur quis, &c. & oratio fidei ſaluabit infirmum, ideo non eſt expectandum, vt iam naturæ vires penitus ſint proſtratæ, & ſit ſenſuum expers ægrotus: ſed cùm medicus dixerit, ſecundum artem medicinæ, ipſum ad finem iam accedere, vel in periculo magno mortis verſari, dari debet hoc ſacramentum, vt intelligat infirmus quæ dicuntur, & quàm deuotè poterit Parocho vngenti ipſe reſpondeat. Quòd ſi in delirium vel ſenſuum hebetudinem incideret, hoc deuotionis fructu priuaretur, quamuis non præcipuo huius ſacramenti fine, & ideo etiam in tali

De ſacramēto extremæ vnctionis.

Iacob. 5.

tali ſtatu danda eſt vnctio, ſi prius data non fuiſſet.

De ijs quæ ſunt tractanda cum moriente, quod attinet ad coniunctos, corpus, & bona externa.

CAPVT III.

POSTQVAM circa ea, quæ ad animę diſpoſitionem pertinēt, officio ſuo functus erit, qui iuuat morientem, eodem fungatur circa ea, quæ ad prouidentiam eius erga ſibi coniunctos, & ad corporis & bonorum diſpoſitionem pertinent: quamuis aliquando expediet, vt poſt confeſſionem ſtatim iſta curentur. Redigat ergo ipſi in memoriam, ſi vxorem habet, vt eidem proſpiciat: ſi filios minores, vt eorum tutelam, & inſtitutionis curam alicui relinquat, de quo ſperet, quod ipſorum commodis ſeriò conſulet: ſi filias domi habeat, nondum ſtatum vitæ certum habentes, prouideat, quò ad eius fieri poſſit, vt iuxta vocationem Dei, vel in matrimonio, vel in monaſterio collocentur.

De prouidentia circa cōiunctos.

Si nepotes, vel alios conſanguineos habet domi, quorum ſuſceperit curam,

si seruos vel familiam, cui debeatur stipendium, vel amplius quàm stipendium, memor sit eorum, vt officio æquitatis, & etiam charitatis erga eos satisfiat.

De obligationibus alijs. Si forte vel tutelam aliorum, vel bonorum principis, communitatis, vel priuatorum administrationem suscepisset, vel officium publicum gerit, de quibus vel reddere rationem, vel aliquid facere, aut dicere teneatur, vt suæ conscientiæ, & aliorum communi, aut priuato bono consulatur, admoneat, vt dum habet rationis vsum, & tempus, quàm expeditè poterit, id faciat, vel aliis faciendum committat.

De corporis sepultura. De corpore etiam suo, vt constituat vbi sepeliri debeat (nisi constaret id iam constitutum esse) & quomodo, suggerat, horteturque eum, vt ita protestationis fidei suæ, & auxilij spiritualis, ac decentiæ status rationem habeat in apparatu exequiarum, vt pompæ superfluæ & ad solatium viuentium, non ad animæ propriæ vtilitatem facientes, ad decentem moderationem reuocentur.

De dispositione bonorum per testa- Demùm ipsum adhortetur, vt disponat de bonis suis per testamentum iustum & pium, memor quòd non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram

turam inquirimus: & si prius testamentum fecisset, suadeat, vt consideret, an ei aliquid addere, vel detrahere, vel immutare putet necessarium, quod per codicillum fieri potest: & in eo (sicut etiam in testamento) primo loco satisfieri iubeat eis quibus aliquid debet, siue de familia ipsius sint, siue non; quamuis si viuens potest his debitis satisfacere (, vt dictum est) potius id curare deberet. Vxori, si eam habeat, dos saltem assignetur: liberis, quæ illis iure naturæ & ciuili, & etiam ex charitate debentur, relinquat. *mētum, vel codicillum.*

Si præter ea bona, quæ creditoribus & hæredibus, vt dictum est, debentur suppetit facultas ad pia legata facienda (quandoquidem de quinta parte bonorum liberè potest disponere, vel de alia, iuxta leges patriæ) siue ipsemet petat consilium, siue non petat, quando ipsi vtile, & Deo gratum fore videbitur, admoneat, vel eleemosynas in testamento vel codicillo, ad pauperum & piorum locorum sustentationem relinquat: si tamen rerum & personarum dispositio id ferret, suadendum eis esset, vt etiam hæc potius viuentes faciant, quàm testamento legent: multò enim magis *De legatis pijs.*

eum

eum iuuarent, ſicut magis vna quæ præfertur fax quàm quatuor, quæ ſequuntur, confert ei qui per obſcurum locum ingreditur, ne labatur; nec tantum huiuſmodi eleemoſynæ, & pia opera in vita facta ad ſatisfactionem maiorem pro pœnis, ſed ad meritũ etiam maius beatitudinis conferunt. vnde qui viuens diſpenſat, quæ poteſt pauperibus & piis locis, dicere poterit cum Laurentio: Facultates meas in cælum, manus pauperum deportauerunt. ſi fortè teſtamentum aliàs feciſſet, in ſtatu animæ minus bono, ſuadendum eſt ægroto, vt renouet intentionem piorum legatorũ, imò & omnium bonorum, quæ vnquã egit, & ratum habeat quod ibi, & quandocunq; fecit, vt ſi tunc in ſtatu gratiæ non fuit, ſaltem modo legata & opera pia rata habendo, & ad Dei gloriam referendo, meritoria vitæ æternæ faciat, & ſi in factis hoc expedit, multò magis in faciendis exhortari oportebit, vt omnia quæ in teſtamento legat, vel aliter facit, ad bonum aliquem finem referat, & ſi quod opus perpetuum eſt, vt hoſpitale, ve monaſterium, vel quid ſimilè, caueat ne vanitas memoriæ ſui relinquẽdæ potius, quã Dei & proximorũ amor ipſum moueat,

moueat, significando quòd qui (non imminente necessitate subueniendi pauperibus præsentibus quæ præferenda esset) fundationes perpetuas relinquit, cum pr cipua intentione cultus Dei, & salutis proximorum, maius præmium essentiale promeretur, quàm qui eiusdem valoris eleemosynas in satisfactionem suorum peccatorum, intra tempus aliquod breue expendendas, relinqueret.

Quanuis autem dirigere testatorem, vt dictum est, opus sit magnæ pietatis, nostri tamen propter constitutionem, quæ id prohibet, & propter rationẽ quæ ipsius constitutionis causa fuit, testamentis condendis interesse non debent: & minus vtiq; ad eleemosynas vel legata nobis relinquenda, aut iis qui ad nos pertinent, morituros exhortari, nostris licebit: sed opera pietatis in genere commendent: & si videbitur expedire, vt quis ad aliqua particularia descendat (præsertim consilium petente testatore ante tempus condendi testamenti) ea in primis proponat quæ maioris charitatis & ad proximos magis iuuandos opportuna videbuntur, vt quæ ad animarum, quæ in purgatorio sunt, subuentionem: quæ ad religiosorum vtriusque sexus (pau

Nostri condẽdis testamẽtis ne intersint.

(paupertatem patientium) subsidium: quæ ad pauperum, qui cùm mendicare honestè non possint, inopia tamen magna premuntur, auxilium: quæ ad captiuorum redemptionem, quæ ad pauperum puellarum dotationem: quæ ad orphanorum vtriusque sexus sustentationem: quæ ad pauperum propter debita in carcere detentorum liberationem, & demùm quæ ad hospitalium, & aliarum pauperum personarum, ac piorum operum subleuationem spectant: quamuis circunstantiæ locorum, personarum, & rerum facere possent, vt præferri deberent quædam alioqui posthabenda: si vir Ecclesiasticus esset, & præcipuè si curam animarum haberet testator, vt Episcopus vel parochus vtiliter in memoriam ei reduci possent pauperes, & opera pia suæ dioecesis, vel parochiæ, quia cæteris paribus maior eorum esset habenda ratio.

De executorum qualitate & numero.

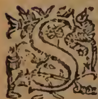
Refert etiam plurimum, vt morientem, ad vtendum, in condendo testamẽto, opera virorum bonorum, prudentium & peritorum, hortetur, & vt tales executores testamenti relinquat, quorum rectitudini, & si fieri potest, beneuolentiæ erga se & suos, possit confidere,

&

& vltra duos vel tres testamentarios huiusmodi relinqui, ferè non expedit.

Quid agendum, cùm de necessarijs aliquid desit morienti, licet aliqua iam facta inueniat, qui aduocatur.

CAPVT IIII.

SI quando aliquis accersitur ad eum qui moritur iuuandum, & iam ille cõfessus est, sed non communicauit, hortetur eũ (si opus est exhortatione) ad viaticum sanctæ Eucharistiæ primo quoque tempore accipiendum, vt ab illo bonorum omnium fonte, vires hauriat ad labores suæ ægritudinis tolerandos, & ad securiùs (si oportuerit) iter hoc laboriosum & periculosum, quo à præsente vita in futuram transitur, peragendum: & poterit exemplum Heliæ adducere in figura huius Sacramenti, cùm fugiens Iezabelem, & ex tædio laborum & afflictionum, mortem desiderans, & petens, pane ab Angelo allato cum vase aquæ refectus, ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei Oreb, & alia huiusmodi. Addi etiam posset maturandum esse, ne si vomitus vel

Quomodo ad viaticum sumendum adducẽdus sit moriens.

I. Re. 19.

vel aliud deglutiendi, impedimentum ſuperueniret, priuetur huius Sacramenti ſingulari auxilio. Poterit etiam hortari, ſicut 2. cap. dictum eſt, vt ſe præparet ad dignè ſumendũ hunc verum panem, qui de cælo deſcendit, per reconciliationẽ, & alia media de quibus etiam inſtruere ægrotum debebit. Et ſi volet ipſi confiteri in reconciliatione poterit dextro modo petere, vt in cap. 8. dicitur, an aliquid ſit, quod grauet ipſius conſciẽtiam, quod omiſerit in confeſſione, vel non quantum par erat, explicauerit, vel quod ad reſtitutionem rerum, vel famæ, aut ad pacificationem cum aliquo pertineat, & tunc faciat, vt in 2. cap. dictum eſt. Petat etiam, an doleat de peccatis, & ſi coniicit, quod eget maiori contritione, iuuet eum, adhibendo ea media, de quibus prædicto 2. cap. eſt actum, vel partem eorum.

Ioan. 6.

De reconciliatione eius cuius cõfeſsio nõ eſt audita.

Quomodò ad teſtam. vel ad codicillum faciendum adducatur.

Si teſtamentum non fecit, hortetur ad illud faciendum, iuxta ea quæ 3. cap. præcedente dicuntur, nec differat in tempus difficilius, quod initio ægritudinis, imò in ſanitate factum oportuit. Et ſi factum quidem eſt teſtamentum, ſed aliquid videtur immutandum, addendum vel minuendum (quod vel ex verbis infirmi,

firmi, vel ex aliorum relatu, aut alio pacto Sacerdos poterit cognoscere) per codicillum id fieri posse admoneat, & ad ea quæ videt eius animæ maximè conuenire, facienda quæ dum viuit fieri possunt, disponere infirmum conetur, vt 3. cap. dictum est.

Quomodo ad extremam vnctionē adducatur.

Si solum deest extrema vnctio, ad illam petendam hortetur, siue statim, siue postea, si differenda videbitur, vt suprà etiam 2. cap. diximus, bono tamē modo, ne terrore infirmus deiiciatur, suadere oportet huius sacramenti susceptionem. His peractis, vt dictum est, ad id iam ferri debet eius, qui morientem iuuat intentio, vt in fidei, spei & charitatis exercitatione, & contritione coniuncta, ad securitatem salutis, & meritum, morientem disponat, iuxta ea quæ quatuor sequentibus capitibus continentur.

Si tempus prolixius morienti datur, & mens sana est, aliqua ei legi possent ex his in quibus spiritualem consolationem & auxilium sanus sentiebat, & interdum (si timetur probabiliter, quòd sit confessus negligenter) diuina præcepta explicari expediet, vt si quid oblitus esset in confessione, in memoriam reducatur.

Nimia spes vitæ ne detur infirmo. Aduertatur etiam, ne nimia spes vitæ temporalis infirmo detur: accidit enim vt propter incertam huiusmodi spem, ad æternæ vitæ consecutionem, non vt oportet seriò se disponat: hortari potius conuenit, vt per contritionem & Theologalium virtutum exercitationem, perfectam animæ salutem, & profectum diligenter curet: & si expedit, vt corporis salus etiam restituatur, Deus eam adiiciet.

Petatur ab infirmo, an quid faciendum sibi superesse putet. Quamuis audiat Sacerdos qui ad moriturum accedit, quòd omnia Sacramenta is susceperit, & testamẽtum condiderit, petere ab eo nihilominus posset, an aliquid sit, quod conscientia ipsi dictet superesse. Et si dicet aliquid, in quo iuuari eum oporteat, id faciat. Si scrupulos tantum, vel sollicitudinem ac timorem non necessarium esse animaduertit, bono animo, & quieto esse iubeat, & ad alia quæ inferius dicuntur, se conuertat.

Quomodo sunt exercendi qui moriuntur circa fidem, præcipuè qui non distinctè quæ oportet, nouerunt.

CAPVT V.

I animaduerteret qui iuuat morientem, quòd in iis quæ ad fidem pertinent, quamuis omnia quæ oportet credat, non tamẽ explicitè prout tenetur credat: necessarium est vt ei in hac etiam parte auxilium ferat. Hoc autem fiet per aliquam expositionem articulorum fidei breuem, & captui personæ accommodatam, vt si dicat ad eum. Dicamus charissime frater, vel domine, simul Apostolorũ Symbolum, & illud inchoãdo, vel si videbitur, absoluendo, vernacula lingua explicet modo paraphrastico singulos articulos, quos Latinè dixerit: vel eos quorũ explicatione magis egebit infirmus. Pro iis qui peritiores alioqui sunt, vel sibi videntur, & tamen indigere aliqua distinctiore cognitione articulorum fidei deprehenduntur, posset alius sumi modus, scilicet se commendantis Deo, vt dicat, præeunte eo qui iuuat: Commendo me tibi sancta Trinitas. Pater, Fili & Spiritus sancte, qui in vnitate substantiæ vnus & verus es Deus: Commendo me tibi, Pater omnipotens, qui me, imò & cælum & terram, & omnia visibilia & inuisibilia creasti. Commẽdo me tibi, Domine Iesu Christe, qui

Quomodo instruẽdus qui non satis explicitè credit quæ oportet.

Quomodo qui videtur sibi peritiores instruãtur, per modũ orationis.

propter me, & generis humani salutem missus à Patre æterno in hunc mundum, virtute Spiritus sancti conceptus, & natus homo es de Maria virgine, passus, mortuus & sepultus, ad inferos descendisti, & liberatis ex eo sanctis Patribus & aliis electis, resurrexisti tertia die, & ascendisti cum omnibus quos de limbo eduxeras in cælum, & sedes ad dexteram Patris, inde venturus in die iudicij ad omnes homines (qui tunc resurgent in corporibus suis) simul iudicandos, vt illis qui in gratia tua mortui fuerint, vitã æternam dones, & eos qui in peccatis mortalibus, sine pœnitentia decesserint, in supplicium æternũ condemnes. Commendo me tibi Spiritus sancte, qui, ex Patre & Filio procedis, quem cum Patre & Filio simul adoro & glorifico, qui viuificas vnam sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, in qua septem sancta Sacramenta ad peccata remittenda, & ad gratiam tuam hominibus per ea conferendam constituisti: & supplex à te peto, per Iesum Christum summum mediatorem nostrum, per beatissimam eius matrem, per Angelos & sanctos tuos, vt me ad beatitudinem quam tuis electis præparasti, simul cum

Patre

Patre & Filio perducere digneris, Amen. Idem per modum oblationis fieri posset, vt Offero me tibi sanctissima Trinitas, Pater, Fili, & Spiritus sancte, &c. vt suprà. Posset & modus obsecrationis addi hac oratione, Miserere mei sanctissima Trinitas, Pater, Fili, & Spiritus sancte, vnus Deus, propter bonitatem infinitam, qua per verbum increatum, omnia visibilia & inuisibilia creasti, &c. qua perditum genus humanum redemisti per verbum incarnatum, &c. qua Ecclesiam sanctificasti per Spiritum sanctum, &c.

Quomodo per modum oblationis.

Per modũ obsecrationis

Posset hoc fieri & per modum gratiarum actionis, vt si quis diceret: Gratias ago tibi Deus omnipotens, Pater, Fili, & Spiritus sancte, Trinus & vnus Deus, qui me & vniuersa creasti: gratias ago tibi fili Dei altissime Iesu Christe, qui pro me & toto genere humano, homo factus es: & sic incarnationis mysteria prosequi poterit, & de sancta Ecclesia & Sacramentis, remissione peccatorum, carnis resurrectione & vita æterna.

Quomodo instruetur per modũ actionis gratiarum.

Posset idem fieri & per modum erigendi ægrotum in spem, dicendo vt memor sit qualem habeat patrẽ, per crea-

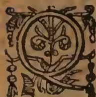
Quomodo per modũ erigẽdi spem.

tionem & adoptionem, & ita explicabit aliquid de articulis diuinitatis,& qualem habeat redemptorem, ſcilicet Ieſum Chriſtum,& ſic explicare poterit myſteria incarnationis:& qualem conſolatorem,& ſic explicabit quæ de Spiritu ſancto, & eius effectibus reliqua pars ſymboli continet.

Idem per modum ponderationis. Poſſet teneri alia via quaſi ponderationis, vt ſi diceret ægroto, Frater memor eſto Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, qui dedit tibi & rebus omnibus eſſe, virtutem & omne bonum, quia creator eſt cæli & terræ & vniuerſi:memor eſto Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui pro te & toto genere humano, cùm eſſet verbum Patri coæternum, & coæquale, homo fieri voluit, & ſic de reliquis articulis:& aduerte, quòd quamuis ægrotus ſciat explicitè articulos fidei, quantum ſatis eſt, quia tamen exercere actum fidei meritorium & ſanctum eſt, & quia fides eſt, ſubſtantia rerum ſperandarum, aliqua ex præcedentibus opportunè cum ægroto tractentur, variando modum in proponendo, & hoc nunc illo vtendo.

Quomodo sit spes erigenda & exercenda.

CAPVT VI.

VI iuuat morientem, circa spẽ tripliciter procedere potest cum eo secundum quod triplex est ægrotantis dispositio circa illã. Aliqui enim defectu spei valdè laborant, siue ex complexione timida id accidat, siue ex memoria peccatorum multorum & magnorum, siue ex dæmonis instigatione: qui vt sanis misericordiæ Dei sine iustitia, considerationem proponit, vt peccare audeant: ita morientibus iustitiam sine misericordia ob oculos ponit, vt de venia desperent. Alij contrà excedunt in spe, vel quia cogitant bona, quæ sibi egisse videntur, & de sua iustitia præsumunt, vel quia solum in Dei misericordiam, & Christi meritum oculos coniiciunt, & suorum peccatorum ac iustitiæ Dei obliuiscuntur: & vt priores erigendi, ita posteriores dirigendi sunt. alij ad neutrum videntur extremum declinare, sed tamen ad meritum exercitationis spei, & consolationem ipsorum, sunt, in iis quæ ad spem pertinent, iuuandi, & exercendi. De his modo agetur, de aliis infra loco suo.

Triplex dispositio circa spẽ.

trāsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium! Quàm libenter experireris illud prophetæ: Ecce ego declinabo super eos quasi fluuium pacis. Quàm beatum est, nulla iam in re offendere oculos diuinæ Maiestatis, sed viuere in sanctitate & iustitia corā ipso omnibus diebus nostris, id est, in tota æternitate! Charissime, non habemus hic ciuitatem permanentem (vt ait Apostolus) sed futuram inquirimus, scilicet patriam nostram Hierusalem cælestem, ciuitatem pulcherrimam, spaciosissimam, amœnissimam. Dic cum Propheta: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Dic cum eodem: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: quia melior est dies vna in atriis tuis super millia. O quàm gaudebis cùm in ea inueneris ciues tam amabiles, tam nobiles, tantæ dignitatis, tantæ opulentiæ! ideo dicitur: Regnum cęlorum, quia singuli sunt Reges, iuxta illud Apocalyp. Fecisti nos Deo nostro regnū & Sacerdotes, & regnabimus super terram: non super istam terram, vbi Reges ad breue tempus, & cum magna sollicitudine &

Psal. 65. *Esa. 66.* *Luc. 1.* *Hebr. 13.* *Psal. 122* *Psal. 83.* *Apoc. 5.*

laboribus regnant, sed super terram viuentium, vbi summa quies, vbi vita est perfecta, vbi mors exulat in sempiternum, vbi omnes sunt filij Dei, & si filij
Rom.8. & hæredes: quàm iucundum erit versari cum societate tam numerosa, id est, cum Angelis & sanctis omnibus, sapientia ac virtutibus splendidissimis, tanta charitate se inuicem diligentibus vt propter eam singuli, omnium aliorum bonis, tanquam propriis fruantur.

Ne sis sollicitus si corpusculum hoc consumitur, quia seminatur per mortem in terra, vt resurgat suo tempore victurum in cælo Empyreo, sed multo melius dispositum, quàm modò est: nam
1.Cor.15. (vt inquit Apost.) seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget spirituale. Et declarari possunt hæc, vt videbitur & diuidi. Rursus dici potest (sed magis iis qui prudentiores sunt & eruditiores) charissime, à tenebris ignorantię huius mundi, ad ipsam lucem veritatis, & hominibus, dum hic viuunt, abscõditam pergis. Non videbit me homo
Exod.33. mo & viuet, dicit dominus de viuẽtibus in

in vita mortali, de quibus etiam ait Apostolus, Quod Deus lucem habitat inaccessibilem, sed iis, qui ad cæleste vitam perueniunt, æternam suam veritatem & infinitam pulchritudinem facie ad faciem Deus ostendit, & tantum bonum est illam videre, vt satis sit ad beatos in perpetuum faciendos, tam homines, quàm spiritus Angelicos, ea visio. Vnde Christus ait, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verũ Deum, & quem misisti, Iesum Christum. Sed cum hac visione summi veri & summi pulchri coniuncta est fruitio summi boni, & possessio in æternum duratura summæ iucunditatis, vnde Esaias, & post illum Paulus ait, Quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit (scilicet quanta sit magnitudo felicitatis) quam præparauit Deus diligentibus se, quam vt potest describens Propheta, ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ. Dic ergo charissime, cũ Dauide, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? & cum

1.Tim.6.
Ioan. 17.
Esai.64.
1.Cor. 2.
Psal. 35.
Psal. 41.

Psa. 119. & cum eodem, Hei mihi, quia incolatus meus prolōgatus eſt: & cum Paulo, Cu-
Philip. 1. pio diſſolui, & eſſe cum CHRISTO, &c. nec omnia omnibus ſimul; ſed ex his aliqua, quæ videbuntur, dicenda ſunt, & paulatim, & vernacula vel latina lingua, prout moriens melius intelliget, vel prout eidem gratius erit, & iuuanti commodius.

De iis quæ ad confidentiã firmã adiuuãt. Quod attinet ad confidentiam de obtinenda beatitudine, & mediis, quæ ad eam ducunt, ſcilicet gratia, virtutibus, & meritis, qui iuuat morientem triplici vti poterit via. Vna exhortando ad eas bonas operationes, quæ poſſunt ab ægrotante in eo ſtatu præſtari, cuiuſmodi ſunt eleemoſynæ in vſum pauperum & piorum operum, vt ſuperius dictum eſt, vel viuente ipſo (quod magis optandum eſt, ſi commodè fieri poteſt) larga manu donatæ, vel teſtamento aut codicillo ſaltem relictæ. Diſcretione tamen vtatur, qui iuuat morientem, ne quid ſuadeat, quod ſecundum rationem & cum ædificatione fieri nequeat. Actiones etiam interiores, exercentes Fidem, & Spem & Charitatem, & ſimul contritionem (de quibus in præcedente, & hoc & ſequente capitulo agimus) multum confe

conferunt ad confidentiam augendam, imo & charitatem, si seriò & cum affectu fiant, vt morte vicina fieri à quibusdam solet.

Per cõsiderationem spes excitatur, primum bonitatis Dei.

Alia est via, considerationis, cùm ea proponit, qui iuuat morientem, quæ apta sunt ad erigendum, & roborandum affectum fiduciæ, & ægrotus adniti debet, vt præeuntem, saltem mente sequatur. Proponere ergo potest hæc & similia ad hunc modum, Charissime N. si valde amabilis, & desiderabilis est tibi gloria beatorum, erigere in confidentiam eius obtinendæ, nec vires tuas debiles consi[illegible]res, sed audi Psalmistam dicentem: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. *Psal. 26.* Scito quòd Deus, cuius est dare gratiam, & gloriam, tibi vult eam conferre, quia bonitas est infinita, & per suammet naturam sui diffusiua, & communicatiua suæ beatitudinis, & tantæ generositatis ac nobilitatis est, vt libentius det magna, quàm parua. Adde quod amat te, vt artifex amat suum opus, imò vt pater filium suum, cuius bonum magis desiderat, quàm ipse filius. Vnde tu non tam ardenter desideras beatitudinem obtinere, quàm Deus desiderat eam tibi dare,

quare ergo non cōfides te obtenturum? Ad hoc vt esses beatus è nihilo creauit te; & vt perditum à primis parentibus ius regni cælorum recuperares, per mortē vnigeniti filij sui in baptismo adoptauit te, & cùm propter peccata propria illud ius sæpe perdideris, per gratiā contritionis & sacramentum pœnitentiæ, in virtute sanguinis Christi, sæpe in pristinum statum restituit te, vt sis filius, & hæres regni sui: si te fugientem, & contemnentem se, tot modis quæsiuit: vt ab ipso, id est, summo bono non excideres, quanto magis cupientem, & quærentem, ad illud promouebit?

Secundò, meritorū Christi. Verte rursus oculos charissime frater, ad Iesum Christū, Dominum nostrum, & considera ea, quæ pro te agere & pati triginta tribus annis dignatus est, & quòd propter diuinæ personæ dignitatem infinitam, & propter excellentissimæ gratiæ, charitatis, obedientiæ, & patientiæ perfectionem, excedit eorum valor omnia creata bona, tam temporalia, quàm perpetua, quæ omnibus & singulis hominibus conferri possunt, & tamen iustum est, vt tanto pretio pro nobis soluto fructus nostræ salutis respondeat: ipse autem est, ad quem pertinet

bea

beatitudinem tibi donare, qui tantopere te amauit, & beatum facere concupiuit, vt propter id factus sit homo, propter id mortuus sit in cruce, propter idipsum in cibũ in Eucharistia se tibi tradiderit, vt sicut tibi in hac vita se dat velatum ad meritũ, ita in vita æterna se tibi det reuelatum ad gloriam. Quomodo ergo talis frater, te non cohæredẽ faciat, qui sic exinanitus, & pauper pro te factus est? talis amicus, qui pro te nihil petente dedit vitam suam, te supplicem & ab ipso beatitudinem cum fiducia petentem, non exaudiet?

Tertiò, tot intercessorum, Mariæ, Angelorũ, & Sãctorum.

Vide etiam charissime, quàm multos intercessores habeas apud Deum, quantæ auctoritatis apud ipsum, quàm tibi beneuolos, in primis Beatam eius Matrem, quæ est felix cæli porta, & si dum viueres tibi fuit mater gratiæ, mater misericordiæ, vt non excideres à summo bono propter peccata, sed ad illud per diuina auxilia promouereris, multò magis in hac hora tibi erit propitia. Dic ergo illi, Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte, & Iesum benedictũ fructum ventris tui, nobis post hoc exiliũ ostende, & quæ sequũtur. Omnes hierarchias & ordines

dines cæleſtes, & peculiariter Angelum tuum cuſtodem, tibi adeſſe intellige, pete & dic: Omnes Sancti beatorum ſpirituum ordines, intercedite pro me. Omnes Sancti, & illi præcipuè, qui tibi viuenti patroni fuerunt, in tempore opportuno, quale hoc eſt, non tibi deerũt, pete eorum ex animo auxilium, & dic: Omnes Sancti & Sanctæ Dei, intercedite pro me, qui apud patrem amantiſſimum, & ſuapte natura benigniſſimum, & optimum, tam multos aduocatos habes, bono animo eſſe debes. Hæc vtilia etiam erunt ad diffidentes erigendos, de quibus infrà.

Per oratione ſpes excitatur.

Alia eſt via ad ſpem excitandam, ſcilicet orationum, quæ breues formari debent ex ſcripturis deſumptæ, vel deriuatæ, vt præeunte eo, qui iuuat, ſequatur ægrotus, ore ſimul & corde, vel ſaltem corde, quales ſunt, quæ ſequuntur: Pater ſancte, qui creaſti me, ad te inquietum eſt cor meum, donec perueniat ad te: ducas me precor, licet propter peccata indigniſſimum, ad te vltimum & feliciſſimum finem meum, per infinitam miſericordiam tuam.

Pater, qui me figmentum manuum tuarum, in gratiam vnigeniti filij tui adop

adoptasti, & eius cohæredem esse voluisti, quamuis propter peccata mea indignissimus factus sim tanto bono, fac mecum secũdum diuitias bonitatis tuæ, & per eundem dominum Iesum Christum deduc me ad confitendum nomini tuo in sempiternum.

Pater, qui vt seruum redimeres, vnigenitum filium tuum dedisti, & in eo peccata nostra puniuisti, miserere mei, & ne permittas ab vltimo me fine excidere, nec pereat in me tantum pretium, quo redimisti me, sanguinis scilicet, & vitæ filij tui dilectissimi Domini nostri Iesu Christi.

In te Domine speraui non confundar *Psal. 30.* in æternum: in iustitia tua libera me. In Domino meo Iesu Christo, qui factus est mihi iustitia, sanctificatio & redemptio, salua me & ad te videndum deducere digneris. *1. Cor. 1.*

Quare tristis es anima mea, & quare *Psal. 41.* conturbas me? spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei & Deus meus.

Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculòrum laudabunt te: deducat me bonitas infinita, ad locum, vbi te perpetuò laudare, & de tam mul-

tis magnisque beneficiis agere dignè gratias in sempiternum possim.

Domine Iesu Christe, qui doloribus & afflictionibus, mihi debitis, animam & corpus tuum sacratissimum impleuisti, vt bonis æternis, & felicitate debita, animum & corpus meum impleres, tu
Ioan. 11. dixisti. Ego sum resurrectio & vita, & qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet, & qui viuit & credit in me, non morietur in æternum, credo in te per misericordiam tuam, & spero videre
Psal. 26. bona tua in terra viuentium, adiuua me per temetipsum, Deus meus.

Psal. 5. Introibo in domum tuam, adorabo ad sanctum templum tuũ, & confitebor nomini tuo, te deducente, Domine Iesu Christe, & ad temetipsum perducente, qui es via, veritas, & vita nostra.

Psal. 15. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris es mihi, ne commouear, propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno: notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem.

Vt etiam cum ſpe contritio miſceatur, poſſent dici ſequentes verſus, Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum cõtra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. & infrà. Aſperges me Domine hyſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata. Auerte faciẽ tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundũ crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

Quomodo ſpei miſcẽda eſt contritio.

Pſal. 50.

Ad reparanda etiam mala, ſibi & proximis illata, & bona amiſſa, vel omiſſa, vel imperfectè acta, poſſet ſequentes dicere, quas voce vel ſaltem animo ſequatur ægrotus interpolatim, vel vt opportunius videbitur. Domine Ieſu Chriſte, reparator meus es tu, inſtaura

Spes extenditur ad reparationem vitæ anteactæ.

ergo quæso, quæ ego destruxi in me ipso, abutendo donis tuis ingratissimè contra te:& in proximis,malo exemplo, verbis, & actionibus meis ipsum offendens repara quæso detrimēta vitæ meæ, quam heu nimis inutiliter & malè transegi, amittendo dona tua,& omittendo, quæ agere ad profectum meum, & proximorum debui: sed tu de thesauro tuo inexhausto resarcire potes omnia hæc damna: supple etiam amantissime Domine Iesu, imperfectionem actionum mearum quæ propter tepiditatem meā, & admixtionem vanitatis, & aliarum mearum imperfectionum, ex parte mea exigui sunt valoris, & meriti,nisi de tua plenitudine earum defectum suppleueris, coniunge obsecro indignissimum obsequium meum cum omnibus, quæ tu egisti & passus es ex tam perfecta charitate & obedientia: & cum diuitiis satisfactionum & meritorum dilectionis tuæ, patri æterno illud offerre digneris, vt de tua plenitudine mea paupertas ditetur coram diuina iustitia, & bonitate: & sic aliæ possent formari orationes, si sit opus.

Spes extenditur Ad deprecandam etiam pœnam, & pro Indulgentia plenaria supplicandum

possunt

possunt dici sequentes orationes. Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui etiam serui bona tua dissipantis & nequam misertus, omne debitum eius dimisisti, quia rogaui te, ego seruus ille nequissimus, qui totiens non temporales solùm, sed æternas pœnas commerui, à te tamen suppliciter peto, vt propter bonitatem tuam, & propter passionem & mortem Domini nostri Iesu Christi, in quo omnes nostras iniquitates posuisti, & puniuisti, cõdones mihi vniuersa delicta mea, & pœnas etiam propter eas debitas dimittere digneris. *ad pœnā peccatorum deprecandam.* *Mat. 18.*

Domine Iesu, cui pater omne iudiciũ dedit, qui dixisti, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra: Ecce ego ex animo dimitto propter te, omnibus, qui me quocunque modo offenderunt: & si in multò pluribus me offendissent, propter te paratus essem eis dimittere. Clementiam ergo tuam precor, vt secundum multitudinem miserationum, & veritatem promissionum tuarum, efficaciter applices mihi, satisfactionis, quam pro me persoluisti, thesaurum, & perfectè dimittas peccata mea, veniam ad omnes culpas & pœnas *Ioan. 5.* *Matt. 6.* *Psa. 145.*

extendendo, vt ex custodia corporis educta anima mea, citius ad confitendum nomini tuo, & ad misericordias tuas in
Psal. 88. æternum cantandas perueniat: & aliæ eiusmodi formari possent. Quædam ex his, quæ 8. cap. dicuntur, ad spei exercitationem, (vt etiam fidei, & charitatis, & contritionis crucifixi imaginẽ in manibus habendo, vtiliter dici poterunt.

Quomodo charitas in moriente sit exercenda & promouenda.

CAPVT VI.

Vod attinet ad charitatem, seriò det operam qui iuuat morientem, vt in ea exerceatur & inflammetur, est enim finis & summa bonorũ omniũ, & optima dispositio ad trãseundũ ab hac vita in futurã: imo quia maior, DEO augente, reddi potest piis actionibus, si intẽti sint, & ad præmium augendũ valdè conferre, seriò in id est incumbendũ. Primò per modũ considerationis. Secũdò per modum orationis. Tertiò per modum exemplorum, subiũgendo & admiscẽdo, quæ contritionẽ veram, charitate informatã, augeant. Sic ergo morientẽ alloqui poterit. Charissimè

rissimè N. lex & prophetæ pendent ex dilectionis præcepto,quo ex toto corde, tota anima, tota mente, & totis viribus diligere DEVM oportet, non tantum quia nobis summè necessarius est, & summè vtilis, (cùm & nostrum esse, & benè esse, ac tota beatitudo nostra, & eorum, quos amamus, ex ipso pendeant) sed multò magis amore puro diligendus nobis est, gaudendo de ipsius omnipotentia, sapientia, bonitate, & felicitate infinita, & optando, vt omnes homines eum cognoscant, honorent, obediant, & diligant eum: & id imprimis propter suam absolutissimam perfectionem, & bonitatem, ob quam dignissimus est amore. Dic quæso, Si homo aliquis, omnium hominum perfectiones, & excellentias in se haberet, id est, omnem sapientiam, virtutem, pulchritudinem, nobilitatem, bonitatem, ac felicitatem, quãto dignus esset amore? At certè in DEO non tantum hæ perfectiones, & omnium aliarum rerum visibilium, aut etiam Angelicorum spirituum inuisibilium (quæ sine comparatione maiores sunt) inueniuntur, sed ipse est omnibus aliis fons totius sapientiæ, virtutis, pulchritudinis,

Charitas inflammatur per modum cõsiderationis.

ſuauitatis, nobilitatis, bonitatis, & felicitatis, & omnium perfectionum, & excedit omnia ſimul in infinitum, ita vt omnium creaturarũ ſapientia, bonitas, decor, & reliquæ perfectiones, quæ ipſas reddunt amabiles, ſi cum diuinis comparentur, velut nihilum ſint reputandæ. Quæ enim eſt comparatio finiti ad infinitum? quantum ergo debemus amare DEVM, propter ſeipſum, cuius perfectionis immenſæ vel ſola viſio beatos homines & Angelos facit?

Propter præuenientem eius dilectionem.

Secundò, diligendus eſt propter eius charitatem præuenientem, quoniam ipſe prior dilexit nos, & quidem affectu ſine comparatione maiore, quàm vllus pater ſuum filium, vel vllus amicus ſuum amicum, vel vllus ſponſus ſuã ſponſam, ideò iis nominibus Patris, Amici, & Sponſi, vocari voluit, vt ex nominibus, quæ ardentiſſimam inter homines dilectionem ſignificant, quanta ſit eius in nos dilectio aliquo modo intelligamus. Si ergo amor cuiuſuis, qui te amaret, ad redamandum obligaret, & ſi eſſet magnæ dignitatis, vt Rex aliquis, vel Pontifex, magis adhuc à te redamari deberet: qua quæſo charitate DEVM diligere debes, qui perpetua charitate

1. Ioan. 3. Matt. 9. Ioan. 3. Matt. 6.

dile

dilexit te? certè si propter ipsius bonitatem amare pigebat tantæ perfectionis Deum, ne pigeat eum redamare tanta te dilectione præuenientem.

Propter beneficia naturæ, vel creationis.

Tertiò, diligendus est, propter beneficia, quæ etiam bestias ad redamandum cogere solent, vt de leonibus legimus, & de aliis quotidiè videmus. Considera beneficia naturæ. Certè à Deo accepisti esse tuum & vitam, quam habes, qui parentibus tuis virtutem ad corpus tuum generandum dedit: & ipse animam tuam ad imaginem sanctissimæ Trinitatis, memoria, intellectu, & voluntate præditam, & beatitudinis æternæ capacem creauit. Si oculi tui, si auditus, si reliqui sensus, si omnia corporis membra, si creaturæ aliæ quas in cibum & potum & vestimentum & habitationem & alias commoditates tuas & auxilia, tibi dedit, grata & amabilia fuerunt: si cælum ipsum & Angelorum ministeria tantum tibi vtilitatis & honoris tribuerunt, quantum debes amare illum qui tibi omnia gratis donauit ex amore purissimo, quo te dilexit, nullam suam vtilitatem à te expectando, sed tantum amoris compensationem requirendo.

Propter

Propter beneficia gratiæ, maiorem

tum cor meum tibi ego præbere possim.

Hier. 31. DOMINE IESV CHRISTE, qui perpetua Charitate dilexisti me, qua cùm non essem, reparasti me: qua cùm ditus essem, creasti me: qua cùm totiens propria culpa periissem, ad gratiæ vitam resuscitasti me: qua te ipsum totum dedisti mihi: si me totum totiens debeo pro me, quid debeo tibi pro te, qui in infinitum melior es me? adde hoc beneficiis tuis DEVS meus, vt sine modo, & purissimo amore diligam te nunc & in sempiternum.

Spiritus Sancte, qui amor es & donum immensum Patris, & Filij, qui per charismata tua nos inhabitare, & teipsum nobis donare dignaris, auge in me, obsecro, purissimam, & ex totis viribus, ac tota fortitudine, tui dilectionem in hac vita, quæ consummetur, & perficiatur in æterna.

Congaudeo & congratulor superadoranda & superamanda Trinitas, de infinita magnitudine perfectionis, pulchritudinis, sapientiæ, potestatis, & completissimæ felicitatis tuæ, & eam incomparabiliter pluris, quàm meam & omnium creaturarum felicitatem æstimo: & vt purissimum hũc tui amorem in hoc exi-

lio augeas,& in patria perficias,obſecro.

Per modum exempli aliqua præterea dici adhunc finem poſſunt, vt de Beato Ignatio, in cuius corde nomen Ieſu inſculptum inuentum eſt. De Arſenio, qui aliquando totus quaſi ignis,exterius, ob ardorem interioris charitatis,conſpectus eſt. De Beato Paulo, qui transformatus, per amorem, in Chriſtum, dicit,Viuo ego iam non ego,viuit verò in me Chriſtus. De Beato Antonio, qui cùm noctẽ in oratione ardentiſſima trãſegiſſet, Soli iam orienti conquerens, dixit, Quid, ô Sol, à veri luminis contemplatione me impedis? Beatus Franciſcus, per ardentiſſimum amorem crucifixi Domini Noſtri IESV CHRISTI, ſtigmata eius in pedibus, manibus, & latere habuit, à Seraphin impreſſa. Inuento & iam Ioanne de Rusbroech ſub arbore, ardere arbor ipſa viſa eſt,propter ardorem cordis eius in amore DEI.

Charitas per modũ exẽpli ac cenditur.

Galat.2.

Dionyſ. Cartuſ.

Sed actus compunctionis ex hoc affectu amoris deduci oportunè poterunt ad hunc modum. Heu me infelicẽ peccatorem,qui tantam bonitatem,tantam maieſtatem Dei mei,totiens rebus creatis & vilibus poſthabui. Hei mihi, qui, cui debui totis viribus meis placere, ve-

Actus cõpũctionis ex affectu amoris deducendi.

nera

quare ergo non cõfides te obtenturum? Ad hoc vt esses beatus è nihilo creauit te; & vt perditum à primis parentibus ius regni cælorum recuperares, per mortẽ vnigeniti filij sui in baptismo adoptauit te, & cùm propter peccata propria illud ius sæpe perdideris, per gratiã contritionis & sacramentum pœnitentiæ, in virtute sanguinis Christi, sæpe in pristinum statum restituit te, vt sis filius, & hæres regni sui: si te fugientem, & contemnentem se, tot modis quæsiuit: vt ab ipso, id est, summo bono non excideres, quanto magis cupientem, & quærentem, ad illud promouebit?

Secundò, meritorũ Christi. Verte rursus oculos charissime frater, ad Iesum Christũ, Dominum nostrum, & considera ea, quæ pro te agere & pati triginta tribus annis dignatus est, & quòd propter diuinæ personæ dignitatem infinitam, & propter excellentissimæ gratiæ, charitatis, obedientiæ, & patientiæ perfectionem, excedit eorum valor omnia creata bona, tam temporalia, quàm perpetua, quæ omnibus & singulis hominibus conferri possunt, & tamen iustum est, vt tanto pretio pro nobis soluto fructus nostræ salutis respondeat: ipse autem est, ad quem pertinet

bea

beatitudinem tibi donare, qui tantopere te amauit, & beatum facere concupiuit, vt propter id factus ſit homo, propter id mortuus ſit in cruce, propter idipſum in cibũ in Euchariſtia ſe tibi tradiderit, vt ſicut tibi in hac vita ſe dat velatum ad meritũ, ita in vita æterna ſe tibi det reuelatum ad gloriam. Quomodo ergo talis frater, te non cohæredẽ faciat, qui ſic exinanitus, & pauper pro te factus eſt? talis amicus, qui pro te nihil petente dedit vitam ſuam, te ſupplicem & ab ipſo beatitudinem cum fiducia petentem, non exaudiet?

Tertiò, tot intercesſorum, Mariæ, Angelorũ, & Sãctorum.

Vide etiam chariſſime, quàm multos interceſſores habeas apud Deum, quantæ auctoritatis apud ipſum, quàm tibi beneuolos, in primis Beatam eius Matrem, quæ eſt felix cæli porta, & ſi dum viueres tibi fuit mater gratiæ, mater miſericordiæ, vt non excideres à ſummo bono propter peccata, ſed ad illud per diuina auxilia promouereris, multò magis in hac hora tibi erit propitia. Dic ergo illi, Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte, & Ieſum benedictũ fructum ventris tui, nobis poſt hoc exiliũ oſtende, & quæ ſequũtur. Omnes hierarchias & ordines

dines cæleſtes, & peculiariter Angelum tuum cuſtodem, tibi adeſſe intellige, pete & dic: Omnes Sancti beatorum ſpirituum ordines, intercedite pro me. Omnes Sancti, & illi præcipuè, qui tibi viuenti patroni fuerunt, in tempore opportuno, quale hoc eſt, non tibi deerũt, pete eorum ex animo auxilium, & dic: Omnes Sancti & Sanctæ Dei, intercedite pro me, qui apud patrem amantiſſimum, & ſuapte natura benigniſſimum, & optimum, tam multos aduocatos habes, bono animo eſſe debes. Hæc vtilia etiam erunt ad diffidentes erigendos, de quibus infrà.

Per oratione ſpes excitatur.

Alia eſt via ad ſpem excitandam, ſcilicet orationum, quæ breues formari debent ex ſcripturis deſumptæ, vel deriuatæ, vt præeunte eo, qui iuuat, ſequatur ægrotus, ore ſimul & corde, vel ſaltem corde, quales ſunt, quæ ſequuntur: Pater ſancte, qui creaſti me, ad te inquietum eſt cor meum, donec perueniat ad te: ducas me precor, licet propter peccata indigniſſimum, ad te vltimum & feliciſſimum finem meum, per infinitam miſericordiam tuam.

Pater, qui me figmentum manuum tuarum, in gratiam vnigeniti filij tui

adop

adoptasti, & eius cohæredem esse voluisti, quamuis propter peccata mea indignissimus factus sim tanto bono, fac mecum secũdum diuitias bonitatis tuæ, & per eundem dominum Iesum Christum deduc me ad confitendum nomini tuo in sempiternum.

Pater, qui vt seruum redimeres, vnigenitum filium tuum dedisti, & in eo peccata nostra puniuisti, miserere mei, & ne permittas ab vltimo me fine excidere, nec pereat in me tantum pretium, quo redimisti me, sanguinis scilicet, & vitæ filij tui dilectissimi Domini nostri Iesu Christi.

In te Domine speraui non confundar in æternum: in iustitia tua libera me. In Domino meo Iesu Christo, qui factus est mihi iustitia, sanctificatio & redemptio, salua me & ad te videndum deducere digneris. *Psal. 30.* *1. Cor. 1.*

Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei & Deus meus. *Psal. 41.*

Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te: deducat me bonitas infinita, ad locum, vbi te perpetuò laudare, & de tam mul-

tis magniſque beneficiis agere dignè gratias in ſempiternum poſſim.

Domine Ieſu Chriſte, qui doloribus & afflictionibus, mihi debitis, animam & corpus tuum ſacratiſſimum impleuiſti, vt bonis æternis, & felicitate debita, animum & corpus meum impleres, tu dixiſti. Ego ſum reſurrectio & vita, & qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet, & qui viuit & credit in me, non morietur in æternum, credo in te per miſericordiam tuam, & ſpero videre bona tua in terra viuentium, adiuua me per temetipſum, Deus meus.

Ioan. 11.

Pſal. 26.

Pſal. 5. Introibo in domum tuam, adorabo ad ſanctum templum tuũ, & confitebor nomini tuo, te deducente, Domine Ieſu Chriſte, & ad temetipſum perducente, qui es via, veritas, & vita noſtra.

Pſal. 15. Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris es mihi, ne commouear, propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe, quoniam non derelinques animam meam in inferno: notas mihi feciſti viás vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem.

Vt

Vt etiam cum ſpe contritio miſcea-tur, poſſent dici ſequentes verſus, Miſe-rere mei Deus, ſecundum magnam mi-ſericordiam tuam. Et ſecundum multi-tudinem miſerationum tuarum, dele ini-quitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum cõtra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. & infrà. Aſperges me Do-mine hyſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exulta-bunt oſſa humiliata. Auerte faciẽ tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundũ crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, & ſpi-ritum ſanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. *Quomodo ſpei miſcẽda eſt contritio.* *Pſal. 50.*

Ad reparanda etiam mala, ſibi & pro-ximis illata, & bona amiſſa, vel omiſſa, vel imperfectè acta, poſſet ſequentes dicere, quas voce vel ſaltem animo ſe-quatur ægrotus interpolatim, vel vt opportunius videbitur. Domine Ieſu Chriſte, reparator meus es tu, inſtaura *Spes extenditur ad reparationem vita ante actæ.*

ergo quæſo, quæ ego deſtruxi in me ipſo, abutendo donis tuis ingratiſſimè contra te:& in proximis,malo exemplo, verbis, & actionibus meis ipſum offendens repara quæſo detrimēta vitæ meæ, quam heu nimis inutiliter & malè tranſegi, amittendo dona tua,& omittendo, quæ ágere ad profectum meum, & proximorum debui: ſed tu de theſauro tuo inexhauſto reſarcire potes omnia hæc damna: ſupple etiam amantiſſime Domine Ieſu, imperfectionem actionum mearum quæ propter tepiditatem meã, & admixtionem vanitatis, & aliarum mearum imperfectionum, ex parte mea exigui ſunt valoris, & meriti,niſi de tua plenitudine earum defectum ſuppleueris, coniunge obſecro indigniſſimum obſequium meum cum omnibus, quæ tu egiſti & paſſus es ex tam perfecta charitate & obedientia: & cum diuitiis ſatisfactionum & meritorum dilectionis tuæ, patri æterno illud offerre digneris, vt de tua plenitudine mea paupertas ditetur coram diuina iuſtitia, & bonitate: & ſic aliæ poſſent formari orationes, ſi ſit opus.

Spes extenditur Ad deprecandam etiam pœnam, & pro Indulgentia plenaria ſupplicandum poſſunt

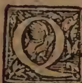
possunt dici sequentes orationes. Pater *ad pœnã* misericordiarum,& Deus totius conso- *peccato-* lationis, qui etiam serui bona tua dissi- *rum de-* pantis & nequam misertus, omne debi- *precan-* tum eius dimisisti, quia rogaui te, ego *dam.* seruus ille nequissimus, qui totiens non *Mat. 18.* temporales solùm, sed æternas pœnas commerui, à te tamen suppliciter peto, vt propter bonitatem tuam, & propter passionem & mortem Domini nostri Iesu Christi, in quo omnes nostras iniquitates posuisti,& puniuisti, cõdones mihi vniuersa delicta mea, & pœnas etiam propter eas debitas dimittere digneris.

Domine Iesu, cui pater omne iudiciũ *Ioan. 5.* dedit,qui dixisti, Si dimiseritis homini- *Matt. 6.* bus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra: Ecce ego ex animo d mitto propter te, omnibus, qui me quocunque modo offenderunt: & si in multò pluribus me offendissent, propter te paratus essem eis dimittere. Clementiam ergo tuam precor, vt secundum multitudinem miserationum, & veritatem promissionum tuarum, efficaciter applices mihi, satisfactionis, quam pro me persoluisti, thesaurum, & perfectè dimittas peccata mea, veniam ad omnes culpas & pœnas *Psa. 142.*

extendendo, vt ex custodia corporis educta anima mea, citius ad confitendum nomini tuo, & ad misericordias tuas in
Psal. 88. æternum cantandas perueniat: & aliæ eiusmodi formari possent. Quædam ex his, quæ 8. cap. dicuntur, ad spei exercitationem, (vt etiam fidei, & charitatis, & contritionis crucifixi imaginẽ in manibus habendo, vtiliter dici poterunt.

Quomodo charitas in moriente sit exercenda & promouenda.

CAPVT VI.

Vod attinet ad charitatem, seriò det operam qui iuuat morientem, vt in ea exerceatur & inflammetur, est enim finis & summa bonorũ omniũ, & optima dispositio ad trãseundũ ab hac vita in futurã: imo quia maior, DEO augente, reddi potest piis actionibus, si intẽti sint, & ad præmium augendũ valdè conferre, seriò in id est incumbendũ. Primò per modũ considerationis. Secũdò per modum orationis. Tertiò per modum exemplorum, subiũgendo & admiscẽdo, quæ contritionẽ veram, charitate informatã, augeant. Sic ergo morientẽ alloqui poterit. Charissimè

rissimè N. lex & prophetæ pendent ex dilectionis præcepto, quo ex toto corde, tota anima, tota mente, & totis viribus diligere DEVM oportet, non tantum quia nobis summè necessarius est, & summè vtilis, (cùm & nostrum esse, & benè esse, ac tota beatitudo nostra, & eorum, quos amamus, ex ipso pendeant) sed multò magis amore puro diligendus nobis est, gaudendo de ipsius omnipotentia, sapientia, bonitate, & felicitate infinita, & optando, vt omnes homines eum cognoscant, honorent, obediant, & diligant eum: & id imprimis propter suam absolutissimam perfectionem, & bonitatem, ob quam dignissimus est amore. Dic quæso, Si homo aliquis, omnium hominum perfectiones, & excellentias in se haberet, id est, omnem sapientiam, virtutem, pulchritudinem, nobilitatem, bonitatem, ac felicitatem, quãto dignus esset amore? At certè in DEO non tantum hæ perfectiones, & omnium aliarum rerum visibilium, aut etiam Angelicorum spirituum inuisibilium (quæ sine comparatione maiores sunt) inueniuntur, sed ipse est omnibus aliis fons totius sapientiæ, virtutis, pulchritudinis,

Charitas inflammatur per modum cõsideratio tionis.

suauitatis, nobilitatis, bonitatis, & felicitatis, & omnium perfectionum, & excedit omnia simul in infinitum, ita vt omnium creaturarũ sapientia, bonitas, decor, & reliquæ perfectiones, quæ ipsas reddunt amabiles, si cum diuinis comparentur, velut nihilum sint reputandæ. Quæ enim est comparatio finiti ad infinitum? quantum ergo debemus amare DEVM, propter seipsum, cuius perfectionis immensæ vel sola visio beatos homines & Angelos facit?

Propter præueniẽtem eius dilectionem.

1. Ioan. 3. *Matt. 9.* *Ioan. 3.* *Matt. 6.*

Secundò, diligendus est propter eius charitatem præuenientem, quoniam ipse prior dilexit nos, & quidem affectu sine comparatione maiore, quàm vllus pater suum filium, vel vllus amicus suum amicum, vel vllus sponsus suã sponsam, ideò iis nominibus Patris, Amici, & Sponsi, vocari voluit, vt ex nominibus, quæ ardentissimam inter homines dilectionem significant, quanta sit eius in nos dilectio aliquo modo intelligamus. Si ergo amor cuiussuis, qui te amaret, ad redamandum obligaret, & si esset magnæ dignitatis, vt Rex aliquis, vel Pontifex, magis adhuc à te redamari deberet: qua quæso charitate DEVM diligere debes, qui perpetua charitate dile

dilexit te? certè si propter ipsius bonitatem amare pigebat tantæ perfectionis Deum, ne pigeat eum redamare tanta te dilectione præuenientem.

Propter beneficia naturæ, vel creationis.

Tertiò, diligendus est, propter beneficia, quæ etiam bestias ad redamandum cogere solent, vt de leonibus legimus, & de aliis quotidie videmus. Considera beneficia naturæ. Certè à Deo accepisti esse tuum & vitam, quam habes, qui parentibus tuis virtutem ad corpus tuum generandum dedit: & ipse animam tuam ad imaginem sanctissimæ Trinitatis, memoria, intellectu, & voluntate præditam, & beatitudinis æternæ capacem creauit. Si oculi tui, si auditus, si reliqui sensus, si omnia corporis membra, si creaturæ aliæ quas in cibum & potum & vestimentum & habitationem & alias commoditates tuas & auxilia, tibi dedit, grata & amabilia fuerunt: si cælum ipsum & Angelorum ministeria tantum tibi vtilitatis & honoris tribuerunt, quantum debes amare illum qui tibi omnia gratis donauit ex amore purissimo, quo te dilexit, nullam suam vtilitatem à te expectando, sed tantum amoris compensationem requirendo.

Propter

Propter beneficia gratiæ, maiorem

beneficia gratiæ, vel redẽptionis. etiam debes Deo gratitudinem: cùm pater æternus, vt te seruum redimeret, suum filium vnigenitum dederit, & quidem, vt te à morte æterna liberaret, mortis acerbissimam pœnam subire ipsum voluerit: filius etiam ipse, vt te ouem perditam ad cælum humeris suis reduceret, humiliauit semetipsum, formam serui accipiens, & laborans, vsque ad mortem crucis, vt eius inopia & doloribus tu diues & beatus esses. Spiritus sanctus te inhabitare dignatus est, & tam multis peccatis per gratiam suam expulsis, te donis suis & charismatibus pretiosissimis ornare voluit: & nunc in vltima vitæ tuæ parte, tempus & commoditatem te præparandi ad hunc transitum dedit, nec subita morte te occupari permisit. Vnde gratias agere ex animo debes.

Propter beneficia glorificationis. Propter beneficia gloriæ tibi præparatæ, quantum debes diligere Deum? qui te consortem regni sui & fœlicitatis æternæ, vt filium & hæredem, imò vt sponsam esse vult, vbi bona percipias, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt? & certè si beneficia hæc sunt magna, modus conferendi, & Charitas, qua confe-

run

tuntur, ipsis beneficiis maiora sunt, & magis te ad redamandum obligant.

Per modum orationis potest & idem amor accendi, dicendo aliquid ex scripturis sanctis excerptum, vel aliter; quale illud est, Domine tu dixisti, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & tota mente tua, & totis viribus tuis, auge ergo gratiam tuam, auge charitatem in me, vt sicut tu vis diligi à me, & ego cupio diligere te, sic te diligam: & quod in hac vita perfectè implere non possum, in æterna implere, te concedente, valeam. *Charitas per modũ orationis inflãmãda.* *Matt.22.*

Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram, Pater cælestis? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Da mihi obsecro, vt non tantum super omnia diligam te, sed omnia in te, & propter te, & secundum te diligam, & sis mihi tu omnia in omnibus, & in hac vita & in æterna. *Psal.72.*

Quis mihi tribuat, vt perfectè diligam te, bonitas infinita? quando occupabis totum cor meum? quando totus ero tuus, sicut totum me tibi multis modis debeo? veniat iam, quæso, illa hora qua totum me possidere digneris, & totum *1.Cor.15.*

tum cor meum tibi ego præbere possim.

Hier. 31. DOMINE IESV CHRISTE, qui perpetua Charitate dilexisti me, qua cùm non essem, reparasti me: qua cùm ditus essem, creasti me: qua cùm totiens propria culpa periissem, ad gratiæ vitam resuscitasti me: qua te ipsum totum dedisti mihi: si me totum totiens debeo pro me, quid debeo tibi pro te, qui in infinitum melior es me? adde hoc beneficiis tuis DEVS meus, vt sine modo, & purissimo amore diligam te nunc & in sempiternum.

Spiritus Sancte, qui amor es & donum immensum Patris, & Filij, qui per charismata tua nos inhabitare, & teipsum nobis donare dignaris, auge in me, obsecro, purissimam, & ex totis viribus, ac tota fortitudine, tui dilectionem in hac vita, quæ consummetur, & perficiatur in æterna.

Congaudeo & congratulor superadoranda & superamanda Trinitas, de infinita magnitudine perfectionis, pulchritudinis, sapientiæ, potestatis, & completissimæ felicitatis tuæ, & eam incomparabiliter pluris, quàm meam & omnium creaturarum felicitatem æstimo: & vt purissimum hūc tui amorem in hoc exilio

lio augeas,& in patria perficias,obſecro.

Per modum exempli aliqua prætcrea dici adhunc finem poſſunt, vt de Beato Ignatio, in cuius corde nomen Ieſu inſculptum inuentum eſt. De Arſenio, qui aliquando totus quaſi ignis,exterius, ob ardorem interioris charitatis,conſpectus eſt. De Beato Paulo, qui transformatus, per amorem, in Chriſtum, dicit,Viuo ego iam non ego,viuit verò in me Chriſtus. De Beato Antonio, qui cùm noctẽ in oratione ardentiſſima trãſegiſſet, Soli iam orienti conquerens, dixit, Quid, ô Sol, à veri luminis contemplatione me impedis? Beatus Franciſcus, per ardentiſſimum amorem crucifixiDomini Noſtri IESV CHRISTI, ſtigmata eius in pedibus, manibus, & latere habuit, à Seraphin impreſſa. Inuento & iam Ioanne de Rusbroech ſub arbore, ardere arbor ipſa viſa eſt,propter ardorem cordis eius in amore DEI.

Charitas per modũ exẽpli accenditur.

Galat.2.

Dionyſ. Cartuſ.

Sed actus compunctionis ex hoc affectu amoris deduci oportunè poterunt ad hunc modum. Heu me infelicẽ peccatorem,qui tantam bonitatem,tantam maieſtatem Dei mei,totiens rebus creatis & vilibus poſthabui. Hei mihi, qui, cui debui totis viribus meis placere, venera

Actus cõpũctionis ex affectu amoris deducendi.

nerari, & obedire, eum potius offendi, contempsi, & mandatorum eius præuaricator fui. Condona mihi tantam peruersitatem meam Deus meus, secundum magnam misericordiam tuam.

Pater amantissime, qui præuenisti me in benedictionibus dulcedinis, qui abiiciendum & vilem peccatorem sic amasti & honorasti, ego sum ille ingratissimus & omnibus pœnis dignissimus peccator, qui talem patrem, talem amatorem, talem benefactorem totiens & tam grauiter offendi: condona mihi, obsecro, per mediatoris & Domini nostri Iesu Christi obedientiam & charitatem, omnia delicta mea: amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccatis meis munda me. Pater misericordiarum, misericordiam fac huic pauperculæ creaturæ, & figmento manuum tuarum, adiuua me in hac vltima necessitate, succurre animæ egenti & desolatæ, ne à malignis spiritibus à te abstrahatur.

Domine IESV CHRISTE, vt mūdares animam meam, & lauares eam à peccatis, sanguinem tuum effundere dignatus es: ego tamen infelix & miser nimis peccator, stolam illam puritatis in baptismo acceptam, multis modis

maculaui, & heu me, pro tanta tua in me charitate, & beneficentia, multiplices offensas ingratíssimè retribui:sed bonitas tua, præstabilis super malitia mea,condonet mihi,precor,vniuersa delicta:applica mihi,quæso,efficaciter pretiosissimam mortem tuam, & plene satisfacere pro seruulo tuo, qui in te confidit, dignare, & in electorum tuorum numerum me recipi iube.

Regina cæli, misericordiæ mater,refugium peccatorum, reconcilia me, quæso, vnigenito filio tuo, eius clementiam pro me interpellans: vt ob tui amorē mea remittat peccata,& in suam gloriam perducat.

Spiritus cælestes, Angeli beatissimi, & tu præcipuè custos meus,assistite mihi migranti ab hoc seculo, & ab insidiis aduersariorum eripite, & vt in vestrum consortium admittar, adiuuate. Sic ad sanctos,& eos præcipuè, erga quos maiorem habuit deuotionem, se conuertat,&c.

Quid facto opus, cùm quis ad iuuandum morientem aduocatur, à quo iam omnia necessaria facta esse perhibentur.

CAPVT VIII.

HAC

ACTENVS dictũ est quomodo se habere debeat, qui ad eos, qui moriuntur iuuãdos, ab initio vocatur, vel certè cùm aliqua de necessariis agenda supersunt: sed aliquando aliqui accersuntur, ad iuuandum eum, qui iam Sacramentis susceptis, & testamento condito, vellet nihilominus ad bonum transitum in futuri seculi vitam se magis disponere, vel alij ad hoc ipsum Sacerdotem nostrum euocãt. Tunc ergo, si compos mẽtis est ægrotus, post amantem salutationem, Euangelium illi aliquod, vt superius dictum est, recitare potest, vt Marc. vlt. Recumbentibus vndecim Discipulis. Et orationem pro infirmis, cum impositione manuum. Et postea ad quattuor intentio iuuãtis dirigatur. Primum est, vt si quid de necessariis omissum est, suppleat. Secundum, vt promoueat ægrotantem, in iis, quæ ad Contritionem, & Fidei, & Spei, & Charitatis exercitationem, & consequentem consolationem & profectum pertinent. Tertium vt animæ commendationem piè faciat. Quartum etiam aliquando addi posset, vt ad assistentium ædificationem aliquid dicat.

Ad quattuor dirigenda est intẽtio iuuãtis moriẽtem.

Quod

Quod ad primum attinet, ſcilicet ad ſupplendum ſi quid deeſſet, ſemotis arbitris petat, vt in fine quarti capituli attingitur, an pacata ſit eius conſcientia, an aliqua in re maiorem adhuc quietem & ſatisfactionem requirat. Si dixerit aliquid eſſe, audiat & prouideat: ſi non diceret, & nihilominus probabiliter timeri poſſet, quòd aliquo ſupplemento opus eſſet, de ſequentibus poſſet cum dexteritate interrogare. Primò an aliquid memoriæ occurrat, quod non ſatis explicitè ſit confeſſus, & ſi id agnoſcit, per reconciliationem ſuppleri facilè poſſet.

Quomodo ſupplendum ſit, quod omiſſum creditur.

Secundò, an aliquid conſcientiã grauet, ratione reſtitutionis rei, vel famæ: & ſi recordatur tale aliquid, & ſuppetat tempus, & facultas, curandum eſt vt id ſtatim fiat, vel ſi id commodè fieri non poteſt, ſaltem conſtituatur modus, quo certò & citò; quantum fieri poterit, id fiat, vt non relinquatur id teſtamentariis exequendum, (qui ſæpe tardiores ſunt, quàm conueniat) quod viuente infirmo peragi poteſt: ſi deeſt facultas, proponat, ſi DEVS vitam dederit, cùm primum ea dabitur, facere quod debet: ſi deeſt tempus, non facultas, in

testamento vel codicillo, quàm poterit, accuratè, prouideat indemnitati creditorum, & vt quàm citò fieri queat, illis satisfiat.

Tertiò interroget, an prospexerit liberis (si quos habet) & præsertim fœminis, vel cuicunque curæ, aut administrationi, quam habeat, publicæ vel priuatæ & ante ingressum ad ægrotum debet (si fieri potest) informationem capere, an tale aliquod munus ei incumbat, & de aliis quæ poterit, & ad rem faciunt, sibi ignotis vt sine causa non sit infirmo per interrogationes molestus. Et si aliquid prouidendum est, vel per adhibitam aliquam diligentiam, dum ægrotus viuit, vel per codicillum additum testamento, curet fieri.

Quomodo iuuãdus qui versatus est in rebus spiritualibus.

Quod ad secundum attinet, si is qui moritur, in meditationibus exercitatus est, & sponte sua aliquid tacens meditari vel orare videtur, & ideo, quòd vir spiritualis sit, probabiliter existimatur, salubriter ipsum orare aut meditari, permittendus est sibi ad tempus, & in silentio. Similibus orationibus iuuandus, quia tamen in illa virium animæ & corporis imbecillitate dubitari potest, an meditationi dare operam, vt

opor

oportet, possit, interrogare ab eo blandè expediet, an malit per se orare, an adiuuari ab eo, qui adest ipsi. Imò licet dicat se orare, expedit aliquando (si dubitatur de aliqua illusione vel tentatione) petere, quomodo se habeat & quid mente reuoluat, vt probetur si rectè, vel dirigatur & iuuetur, si minus rectè aliquid in mente tractat. Si autem (vt ferè solet accidere) suggerendum erit ægroto aliquid, quod meditetur vel oret, valde vtiliter ei posse suggeri videtur, aliquod dictum Christi, quale illud est Matt. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, vel aliquod mysterium passionis Domini (præsertim quod ipse cum spirituali gustu meditari est solitus) & præcipuè Crucis, vt defigatur intellectus in iis tormentis, & morte amarissima meditanda, quam filius Dei pro ipsius salute, tanta cum Charitate passus est. Et affectus excitetur ad dolorem suorum peccatorum, quæ sic in Christo puniuntur, & simul ad spem veniæ, cum profuso sanguine Agni immaculati se ablutum intelligit, & ad confidentiam beatitudinis consequendæ, cùm Christum repletum aspicit doloribus, vt sibi æternæ beatitu-

Quid suggerēdum sit morienti ad meditationē.

dinis gaudia promereatur. Et vt hæc & similia recordetur, cùm ipsum mysterium proponitur, suggerendum est.

Quid agẽdũ, cùm nõ potest meditari, sed tamẽ intelligit adhuc.

Si non videtur sic dispositus, vt vtiliter meditari possit per se, dicentem tamen intelligere, & sequi etiam ore, vel corde potest: expedit, vt qui iuuat, crucifixi imaginem in manibus tenendo, vel præsentem ostendendo (quod ad exercitationem multum confert) & osculandam aliquando exhibendo, suggerat ægroto, quæ ad quadruplices actus, scilicet Contritionis, Fidei, Spei, & Charitatis, dicta sunt 2. 5. 6. & 7. capite: vel si breuius quid placet, vel variare libet, dicantur, præcipuè cùm vicinior est iam transitus, quæ hîc subdentur, id est, ad Contritionem, ad hunc modum. Intuere, charissime frater, quàm acerbos dolores & quàm ignominiosam mortem passus sit Dominus Iesus Christus propter peccata tua: displicere certè illa tibi debent plurimum, quæ tam graui remedio indiguerunt. Dicas ergo, Deus propitius esto mihi peccatori, displicet mihi quòd offenderim te Deus meus, auge tu, quæso, displicentiam hanc meã, & supple illam de doloribus tuis. Miserere mei secundum magnam misericor-

Ad cõtritionem quid proponendũ, ostenso crucifixo.

Luc. 18.

diam

diam tuam, & simi'ia.

Ad fidem exercendam, dicat, Charissime, recordare, quòd Dominus Iesus Christus, cùm esset Patri consubstantialis, coæternus, & in beatitudine infinita coæqualis, propter te homo factus, hanc, quam vides passionem & mortem amarissimam, in humana natura assumpta sustinuit. Dicas ergo, Adoro te, Domine Iesu Christe, qui per sanctam Crucem tuam redemisti mundum: adoro te Domine Iesu Deus meus & Redemptor meus, qui preciosa morte tua mundum viuificasti. Posset & addere protestationem fidei ad hunc modum. Protestor coram omni Ecclesia triumphante & militante, quòd firmiter credo, viuo, & morior in fide, quam Sancta mater Ecclesia Catholica & Apostolica profitetur: & si potest, dicat Credo in Deum Patrem omnipotentem. Et sic prosequatur totum Symbolum, vel saltem sequatur mente præeuntem Sacerdotem, qui illud dicet. *Quid ad fidem.*

Ad spem excitandam & roborandam, magis adhuc excitandus est ad hunc modum. Intuere, charissime, imaginem Iesu Christi, filij Dei pro te crucifixi, quia non est aliud datum *Quid ad spem.*

Acto. 4. nomen ſub cælo, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Vide qualem erga te dilectionem habuerit filius Dei, qui tantis in tormentis mori voluit, vt per ipſum tu vitam æternam, & beatiſſimam conſequereris.

Eſai. 53. Eius enim liuore ſanati ſumus, eius ino-
1. Cor. 8. pia diuites facti, eius morte felices ſemper viuemus.

Vide ſanguinem tam largè fluentem ex manibus, ex pedibus, ex capite, & toto corpore, & demùm ex corde ipſius transfixo. Minima gutta huius ſanguinis filij Dei ſufficiebat ad lauanda totius mundi peccata, confide ergo quòd tua lauabit.

Conſidera ſpineam coronam, doloris & irriſionis inſigne, flagella, quibus ſeruilem in modum fuit cæſus, alapas, & demum Crucis ſupplicium, non ſolum doloris, ſed etiam ignominiæ plenum: hæc omnia paſſus eſt, vt deleret peccata noſtra, & ad honorem & gloriam regni ſui nos promoueret. Confide ergo, chariſſime, quod qui talia pro te tanto cum amore paſſus eſt, non te deſeret in hoc tempore tuæ neceſſitatis. Et ſi Dæmon obiiciet tibi, quòd multum peccaſti, dicas: Dominus meus, & Deus meus

meus pro delendis peccatis meis, crucifixus est, in quem credo, & in quo confido: sedet enim ad dexteram Patris interpellans pro me, dum Patri, quæ pro me egit & sustinuit in humana natura, ostēdit. Et adde, In te Domine speraui, non confundar in æternum in iustitia tua libera me. Exurgat Deus & dissipētur inimici eius, & fugiāt qui oderūt eum à facie eius: sicut deficit fumus deficiāt, & sicut fluit cera à facie ignis, sic pereāt peccatores à facie Dei, & alia huiusmodi. *Psal. 30.* *Psal. 67.*

Ad charitatis actus exercendos dicat. Vide charissime, quibus signis ostendit Dei filius, quanti te fecerit, & quantum te dilexerit: maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis, vt non solùm vitam Christus pro te, sed inter dolores & ignominias extremas posuerit, vt hæc imago tibi repræsentat, à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas: & hæc patitur, vt te faciat sibi socium in hæreditate Regni cælestis. Dic ergo, Quid retribuā Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? certè nihil dignum possum retribuere, sed calicem mortis, pro eius amore libenter amplector, & laudare, & gratias habere, & *Quid ad charitatem.* *Ioan. 15.* *Esaiæ 1.* *Psal. 115.*

agere in æternum desidero.

Commẽdetur ei resignatio in manus Dei. Hortetur, vt resignet se totum in manus Dei, dicendo, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, redemisti me Domine, Deus veritatis. Tu me creasti Deus meus, tu me redemisti, Pater sanctissimè, totus sum tuus, fiat in me voluntas tua. Illumina oculos meos, ne vnquàm obdormiam in morte. *Psal. 30. Psal. 12.*

Innocet Mariam & Angelos, & sanctos. Hortetur etiã, vt Beatam Mariam inuocet in auxiliatricem, dicendo: Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe. Et alia huiusmodi. Inuocet etiam Sanctum Michaëlem Archangelum, & Angelum custodem, & sanctum suum patronum, & alios, in quibus habere deuotionem est solitus: & demùm Sanctos omnes, vt intercedant pro ipso, & illum adiuuent suis suffragiis & meritis.

Quæ legi possunt morienti si intelligit. Si intelligit, & potest attentus esse, (præcipuè si mors diu protrahitur) legi potest Passio Domini, secundum aliquem ex Euangelistis, vel aliqua capita Beati Pauli, præcipuè ex 1. & 2. ad Corinthios. & ex Epistola ad Philippenses, & 2. ad Tim. & ex duobus vltimis cap. Apoc. legendo quæ oportet, & reliqua

omit

omittendo:aliqui Psalmi ,vt, Qui habitat. Quàm dilecta tabernacula tua. Et ex pœnitentialibus aliqui, & Litaniæ. Nec deserendus est quamdiu mẽtis est compos, imò in extrema agonia, maiore, quàm vnquam charitate iuuandus est, quia Dæmon oppugnare quosdam solet atrociter in eo transitu, vt Gregorius ait super illud Luc. 19. Circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique. Cum simplicioribus (quamuis etiam cum aliis quibus libet iuuare possent hæc breuiora, quæ sequuntur.

Quadã breuia, quæ simplicioribus congruunt, vel alijs etiam.

Vt scilicet postquam exhibuerit osculandum Crucifixum, præeat sacerdos, & ægrotus sequatur ore & corde, vel saltem corde, dicendo ad hunc modum.

Domine Iesu Christe, credo quòd Deus meus & redemptor meus es tu, quem imago hæc repræsentat: quicquid per Sanctam Ecclesiam catholicam proponis credendum, fideliter, & firmiter credo, & in ea fide protestor me velle viuere, & mori.

Domine Iesu dolet mihi, quod tantã bonitatem offenderim, & dolet, quòd amplius non doleo de offensis, contra te Creatorem & reparatorem meum ingratissimè, tam per cõmissionem, quàm

per omiſſionem perpetratis: & humiliter peto mihi condonari, per ſanguinẽ, & vitam tuam, quam pro mea ſalute profudiſti. Et firmiter propono ab eis abſtinere, ſi vixero, & vitam meam emendare. Et ſi quid vel oblitus ſum, vel non cognoſco, quod offenderit Maieſtatem tuam, de eo illuminari cupio, & pœnitere, & conteri, & interim de omnibus veniam peto.

Omnibus, qui me offenderunt, ex corde meo, & libenter omnes offenſas propter te dimitto,& ſi quem ego offendi, precor etiam mihi veniam dari, & ſi aliquid alicuius eſt apud me, quantum teneor, & facultates meæ ſe extendunt, volo ſatisfieri omnibus, quibus ego debeo.

Spero in diuina tua miſericordia & in hoc ſanguine, quem pro me effudiſti tanta cum charitate, quòd me licet indignum, ſaluum facies, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo.Et vt id facias, per ſanctam paſſionem & mortem tuam deprecor.

Pſal. 15. In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, reſigno in eis voluntatem meam,& ſubiicio illam tuæ ſanctiſſimæ voluntati, vt de vita & morte mea facias

facias secundum beneplacitum tuum, tantum vt ego toto te corde & tota anima, & tota mente diligam, laudem & benedicam in æternum.

Si tempus & personæ qualitas id feret, plura etiam ex dictis 5. 6. & 7. cap. adhiberi possunt. Aduertatur autem quòd ei qui in agone mortis versatur, multum cõferet si deuotè roget Deum, vt acceptet omnes orationes, quas pro ipso facient proximi eius, tam eo extremo tempore vitæ, quàm post mortem, in remissionem pœnarum, quæ ipsi in purgatorio essent subeundæ. Idem de sacrificiis Missarum & eleemosynis intelligatur, & opportunè in memoriam morienti id redigatur.

De commendatione animæ, &c.

Quod ad tertium attinet, scilicet animæ commendationem (& idem intellige de aliis, quæ fieri possunt sine ipso ægroto, vt in penultimo capitulo dicitur) hoc animaduertatur, quòd tunc maximè debet fieri, cùm mors iã vicina imminet, & more Ecclesiæ consueto fiat, intermiscenda sunt tamen aliqua verba (si adhuc putatur intelligere aliquid agonizans, licet non possit loqui) quale est: Dicas, charissime frater, Sit nomen Domini nostri Iesu Christi benedictũ, vel

Mar. 10. vel illud; Iesu fili Dauid miserere mei.
Psal. 69. vel illud; Deus in adiutorium meum intende, Domine Iesu ad adiuuandum me festina. Et aqua benedicta interdum est aspergendus, præcipuè si visionibus videtur perturbari; & dicatur, vt corde, & si potest ore, inuocet nomen Iesu, & poterit deinde prosequi commendationem animæ.

De quarto, scilicet assistentium ædificatione, videatur capitulum vltimum.

Qua ratione sit iuuandus qui ex vita nimio desiderio, non satis æquo animo moritur, aut acquiescit diuinæ voluntati.

CAPVT IX.

Liqui sunt, quos concutit & affligit plus æquo, mortis timor, partim quòd vitam hãc naturaliter diligunt, partim quòd eis quæ in mundo relinquuntur, affectu nimio adhæreant. Et potest etiã hoc longioris vitæ desiderium eò vsque peruenire, vt non æquo animo ferant, aut acquiescant diuinæ voluntati, & sic dum inuiti moriuntur, tria incommoda magna subeunt: vnum est, quòd eò magis eos torquet ipsa mors, quo magis volun

Incommoda eorum qui inuiti moriũtur.

voluntati propriæ repugnat, iuxta illud Sapientis: O mors! quàm amara eſt memoria tua homini, pacem habẽti in ſubſtantiis ſuis. Secundum, quòd eo ſe priuant merito ſingulari, quod ex voluntaria morte, id eſt, cum conformitate ad voluntatem Dei, accepta, habituri erant: imò addunt offenſam, ſi deliberatè repugnant ſua voluntate, voluntati Dei. Tertium, quod ſe non bene diſponunt ad vitam, quæ eſt ſine fine iam iam ſecutura, dum nimis de tẽporali hac morte trepidãt, & de pertinentibus ad eam tractare perhorreſcunt. Sunt qui nolint huiuſmodi hominibus ſuũ ſignificari periculum, ne contriſtentur: alij etiam vitæ diuturnioris ſpem dare ſolent. Sed profectò nullo modo expedit certam mortem ſecundũ Medicorum ſententiã, vel ſaltem graue periculũ eius celare. Quia ſic fit, vt non ſe præparent ſicut oporteret in iis quæ ad propriam animam, nec etiam interdũ in iis quæ ad coniunctos & alios pertinent. Expedit ergo magis, prudenti aliquo & ſuaui (quantum fieri poteſt) modo vel mortem imminẽtem, vel eius graue periculum eis ſignificare, atque animare, vt fortiter ſe gerant, & prudenter ſe ad moriendum præparent.

Eccle. 41.

Nõ expedit celare infirmos graue periculũ mortis.

Si enim

Si enim Deus vitam prolongare voluerit,nihil nocebit ſe præparaſſe, quod tamen omnino eſt neceſſarium, ſi mors (vt timendum eſt) breui ſuccedat. Si ergo vitæ nimius amor acerbã facit mortem,iuuandus eſt primò orationibus, ſecundò exemplis & auctoritatibus, tertiò rationibus, vt ad moderationem ille reducatur.

Hebr. 9. Prima ratio eſt,quòd ſecũdum Apoſt. dictum: Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt primorum parentum lapſum: & hac lege nati ſumus, tam magnates, quàm plebei,vt moreremur, iam inde à principio vſque ad finem mundi. Vnde *Pſal. 88.* Dauid: Quis eſt homo qui viuet & non videbit mortem? Et 2. Reg. 14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur ſuper terram,quæ non reuertuntur: itaque ſi modo mortem euaderet, tamen breui omnino moriendum eſſet, & tributum hoc mortis perſoluendum, & fortè non tam bonam poſteà ſe diſponendi commoditatem haberet: cùm tota vita præſens,ad id data ſit,vt per eam quaſi peregrinantes, ad veram vitam & æternam, in cæleſti patria perueniamus.

Vitæ nimius amor reprimitur rationibus.

Secunda, conſolari nos in morte debet amor Patris noſtri æterni erga nos,

& ſua

& ſuauis eius prouidentia,de qua ſperare oportet,quòd eo tẽpore nos vocat, cùm magis nobis expedit. Vnde illud Sanct. Chryſoſt. quòd boni tunc decedunt ex hac vita, cùm meliores ſunt; mali,cùm minus mali,quàm futuri eſſent, ſi adhuc viuerent.Ideo cũ ipſi placuerit id facere, æquo animo mors eſt ſubeunda:& conuertẽdo ſermonẽ (ſi videtur) ad ægrotũ, dici poterit; Chariſſime N. bono animo eſto,amat te Deus vt opus manuum ſuarum,ad ſui imaginem factũ, vt filiũ, quẽ adoptauit in Chriſto:nõ te deſeret, neq; derelinquet, nec niſi ſuo tẽpore vitã tuã abſcindet. Quòd ſi modo te vocat, tibi perſuade,quod id ipſum tibi expediat.

Tertia, quòd fidelibus qui in Domino moriuntur,mors non eſt propriè mors, ſed tranſitus ad meliorem vitã. Vnde in Eccleſ. dicitur: Melior eſt dies mortis die natiuitatis, cùm dies quo naſcimur, porta ſit ad mortem; is quo morimur, porta ſit ad vitam perpetuam. Idem Salomon: Laudaui magis mortuos quàm viuentes. Et Pſal. Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorũ eius. Et expreſſius Chriſtus: Qui verbum meũ audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit

Eccleſ.7. *Eccleſ.4.* *Pſal.115.* *Ioan.5.*

transit à morte in vitam. Quis ergo fidelis eam mortem perhorrescere debeat quæ ad vitam veram via est?

Quarta, præsentis vitæ miserias ab ineunte ætate cõsidera, & forte diem vnum ab illis vacuum non inuenies. In exilio enim & in valle lachrymarũ à Deo positi sumus, vt nos præparemus per pœnitentiam ad veram vitam, quæ æterna & tota felix est. Non ergo debemus iniquo animo ferre, quòd ab exilio in patriam reuocemur: absit autem vt simus huius mundi ciues, sed potius dicamus

Hebr. 13. cum Apost. Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus. Non ægrè feramus igitur, quòd à loco pœnitentiæ & lachrymarum, ad locum,

Esa. 35. vbi lætitia erit sempiterna super capita eorum, iuxta Esaiam, traducimur.

Tob. 2. Quinta, si benè Tobias dicit, filij sanctorum (id est fidelium) sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est iis, qui fidem suam nunquam mutant ab eo: & tamen tunc temporis fideles non ad cælum, sed ad limbum post mortem ibant: quanto magis nos mortem timere non debemus, cùm aperta iam sit per Christum cæli porta, id est, beatitudo, quæ in Dei visione consistit?

consistit? vnde potius speranda est mors vt veræ vitæ initium, quàm timenda, vt huius vitæ terminus: non enim est Deus mortuorum, sed viuentium, quoniam omnes viuunt ei, dicit Christus. Ideo & Apost. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite non quæ super terram: & addit, Mortui enim estis (scilicet in hac vita) & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. *Matt.22* *Coloss.3.*

Sexta, quandiu hic viuimus, militia est vita hominis super terram, finis militiæ pax, & ita finis vitæ fidelium requies. Sic in Apoc. dicitur de mortuis: Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodò enim dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Et Sapiens, Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *Apoc.14.* *Sap.4.*

Libenter ergo charissime, iacta cogitatum tuum in Dominum, & admitte cum actione gratiarum mortem, quandocunque à Deo immissa fuerit: licet enim sit necessarium, vt eam subeas (si tamen id reddes voluntarium, de neces- *Psal.54.*

ſitate virtutem faciendo, & vitam tuam offeres ad Dei beneplacitum, acceptabit eam Deus, vt ſacrificium gratiſſimum, & ad inſignem ſatisfactionem pro tuis peccatis, & meritum, & præmium tuum.

Nimiꝰ timor mortis reprimitur exẽplis & auctoritatibus.

Secundus modus iuuandi timidos eſt per exempla & auctoritatem, vt Chriſti Domini, qui cum naturalem voluntatem partis inferioris explicaſſet, dicendo, tranſeat à me calix iſte, voluntate ſuperiore quæ rationem ſequitur, dixit: Veruntamen non mea, ſed tua voluntas fiat.

Matt. 26

Sic & tu chariſſime frater, licet ſentias horrorem mortis, ſecundum affectum naturæ, conforma voluntatem ſuperiorem cum voluntate Dei, & accepta æquo animo quod illi placet, qui vitam hanc dedit, ſuo arbitrio finiendam, & aliam meliorem vitam & perpetuam donare paratus eſt.

Dauid memor illius quę verè vita eſt, & prǫſentis miſerias & pericula pertęſus, dicebat: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: quaſi longum illi videretur tempus exilij.

Pſal. 119.

Rom. 7.

Beatus Paulus dicebat, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et ex deſiderio viuendi in terra viuen

viuentium dicebat:Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et iterum : Mihi viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum : quod ſi viuere in carne hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro, coarctor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multò magis melius, permanere autem in carne, neceſſarium propter vos. *Phil.1.*

S.Praxedis rogauit Deum vt ſe ab hac vita liberaret, ne tot mala videret, & exaudita eſt.

Sapiens in Eccleſ. dicit : Melior eſt mors,quàm vita amara. Idem:Noli metuere iudicium mortis, memento quæ ante te fuerunt, & quæ ſuperuentura ſunt tibi hoc iudicium à Domino,omni carni. *Eccl.41.* *Eccl.30.*

Cum Hilarion à latronibus ſtrictis gladiis peteretur,ſine metu quietus manſit, & cùm minarētur illi & interrogaret quare mortem non timeret, reſpondit, non eſſe quòd mortem timeret, qui ad eam eſſet paratus.

S. Cyprianus in ſermone de mortalitate : Quis (inquit) anxius eſt de egreſſu ab hac vita,niſi qui in fide dubius eſt, & ſpe vacuus ? Illius eſt mortem timere, qui non vult Chriſti ſocietatem, &

eius eſt, talem recuſare ſocietatem, qui non credit quòd debeat regnare cum Chriſto.

Sed prorſus immemorabiles ſunt, qui lætiſſimo animo mortem ſubeunt, vt malorum culpæ & miſeriarum finem, & vt felicis vitæ, ad quam omnes aſpirare debemus initium.

Mortis timor per orationes repellitur.

Tertius modus eſt per orationes iaculatorias. Dicat ergo qui iuuat morientes, aliquas breues orationes (& nitatur præeuntem ſequi ægrotus) quales hæ ſunt:

Domine Deus meus, naturalis quidem meus appetitus mortem exhorreſcit:contentus ſum tamen, ſi tibi ſic placet,mortem ſubire, & hanc ipſam mortem & eius afflictionem offero ad honorem & beneplacitum tuum,cum paſſione & morte Domini mei Ieſu Chriſti, & in meorum peccatorum ſatisfactionem.

Deus meus,tu de nihilo creaſti me,& vſque in hunc diem ſuſtentaſti, & rationis vſu dotaſti me, & per miſericordiam tuam in fide Catholica, & in ſanctæ matris Eccleſiæ gremio & vnitate conſeruaſti me, & per viam quæ ducit ad æternæ felicitatis finem deduxiſti

me:

me: quid ergo retribuam tibi pro omnibus quæ retribuisti mihi? Domine calicem huius mortis de manu tua libenter accepto, & offero illum tibi,& vt dignanter admittas in odorem suauitatis, deprecor. *Psal.15.*

Deus meus, quamuis naturalis vitæ amor mortem recuset, cum fiducia tamen auxilij tui dicam cum Domino meo Iesu Christo:Pater mi,si non potest calix hic transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.Dicam etiam cum Dauide: In pace in idipsum dormiam & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. *Matt.26* *Psal.4.*

Pater misericordiarum & Deus totius consolationis,gratias ago tibi quòd venit tandem hora, in qua peccata & mala mea finem habebunt, & quòd mihi tempus dedisti, quo me præparem ad transitum ex hac vita ad perpetuam. Tu ergo,qui adiutor es in opportunitatibus, in tribulatione, adiuua infirmitatem meam,vt in tuo seruitio & gratia, quod superest vitæ meæ,finiam.

Dici etiam potest cum Iob,Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circundabor pelle mea, & in carne mea *Iob.19.*

catis, & meritum beatitudinis, elabi de manibus, sine fructu, non sinat.

Quid agendum, cùm inuitus moritur, quia vitã emẽdare quis vellet.

Quòd si dolet mori, quòd vitã emendare, & multa bona facere, in animo cõstituerat suadẽdum est ei, vt voluntatem suam cum diuina cõformet, & omnium rerum loco, quas facere cupiebat ad Dei honorem, & suam perfectionem, offerat Deo in sacrificium vitam suam cum voluntate eius beneplaciti in omnibus implẽdi: nihil enim Deo gratius, nec maius homines offerre possunt: & in eo, quod superest vitæ, nihil omittat eorum quæ præstare potest tam in eleemosynis, si facultatẽ habet, quàm in deuota sacramẽtorũ susceptione, testamenti conditione, & aliis, quæ superius dicta sunt, ad morientẽ benè disponendũ, esse oportuna.

Quid cũ dolet ex affectu ad terrena.

Aliqui timent mortem, & de eius imminentis aduentu dolent, quia rebus terrenis affectu magno adhærent, scilicet dignitatibus, diuitiis, & voluptatibus, vel personis, quas relinquunt, sibi charissimis, vt vxori, filiis, & amicis, vel sanguine coniunctis. Et maiorem habet occasionem is qui tentat, ad tegendum amorem terrenum, dum obtẽdit pallium pietatis, vt cum paruulos liberos, vel filias non collocatas, vel in paupertate consti-

tutam familiam relinquit Et id tunc agit Dæmon, vt dum affectibus, & curis inutilibus tempus impenditur, & animus distrahitur, quæ ad salutem æternam ipsius necessaria sunt, minus prouideat, & exequatur. Qui ergo ad huiusmodi homines iuuandos vocatur, & talem in ægrotis affectum deprehendit, vel aliorum relatu cognoscit, præter aliorum orationes, & eleemosynas, quas pro talibus curare debet (si sint qui eas facere possint quatuor mediis ægrotos hos iuuabit.

Remoueantur à præsentia morientis, qui affectus terrenis nutriunt.

Primò remouendo ab ægrotante quæ possunt inordinatum hunc affectum nutrire, quo ad eius fieri poterit, qualis est aspectus personarũ, quas humano amore diligit, puta coniugis, filiorum, & si quæ alia huiusmodi sunt: & colloquia de illis, etiam absentibus (nisi quatenus ad prospiciendum eis, mentio illorum esset necessaria) expedit vitari.

Rationes ad terrenũ affectũ temperandũ.

Secundò, rationibus affectus hic est temperandus. Prima est, quia is non solum affligit sine fructu, sed noxius admodum est, cùm impediat bonam præparationem ad mortem. Sic ergo dici ægrotãti potest, Charissime N. hic amor, imò & memoria huiusmodi rerum, vel per

personarum, nihil vtilitatis vel tibi, vel illis adfert, imò te affligit,& impedit,ne te præpares ad bona maiora, & veriora, quàm quæ relinquis percipienda: nam hæc imperfecta sunt,& ad breue tempus, illa quę pręparauit Deus diligentibus se, magna & æterna.Proinde memoriam,ac affectum harum rerum, vel personarum repelle, & cogita de iis, quæ ad æterna mala effugienda, & æterna bona consequenda te iuuare possunt. *Psal. 54.*

Secunda,quod attinet ad personas,quę deseri à te videntur, intellige, quòd si te (vt sperare debes, dũmodo te benè præpares) diuina bonitas ad beatitudinẽ adducet, ibi plus auxilij tuis à Deo impetrabis, quàm hic præsens adferre posses.

Tertia, intellige,quòd secũdum Apostolum, Spes non confundit, si iusta, & conuenientia sperantur, & in fide nihil hæsitando petuntur:spera ergo & pete ab infinita Dei bonitate, vt tuis, prout eis conuenit, tanquam tutor prospiciat, & iacta cogitatum tuum, tam de te quàm de tuis in Dominum, & ipse tuos enutriet, vt ipsis ad bonum æternum vtile est:& imitare Christum, qui imminente morte,post cœnam suos discipulos Deo commendat: & tantùm de salute tua *Rom. 5.* *Psal. 54.* *Ioan. 17.*

æterna ſis ſollicitus.

Matt.5. Quartà, Scias, quòd tu non tam Pater es filiorum tuorum, quàm Deus, qui paternam de omnibus prouidentiam gerit, nec cadit paſſer ſuper terram ſine ipſo. Ne ergo exiſtimes, quòd ſi eos tu relinquas, Deus eos relinquet, quia diligit Deus omnia quæ fecit. Proiice ergo ſecundum conſilium Apoſtoli, omnem ſollicitudinem tuorum in Dominum, *1. Pet. 5.* quoniam ipſi cura eſt de illis: & ſi in Deo ſperaueris, & omnino ei reliqueris curam hanc, multò magis tuos iuueris tali fiducia, quàm ſi de eis fruſtrà ſollicitus modò eris.

Quinta, Chariſſime, ſarcina iter longum facientibus impedimẽtum eſſe ſolet: longa tibi iam via facienda eſt, vſque ad Deum, ante cuius tribunal breui ſtabis, proinde deponenda eſt omnis ſarcina curarum ſuperfluarũ, & affectus terrenorum, qui tibi peccatorũ multorum cauſa fuit: & ſi modo nõ eam relinquas, à Deo ſummo bono ſeparare te poſſet in æternum. Expedi ergo cor tuum ab hoc inutili onere, vt eleuari poſſit affectus tuus ad æterna bona deſideranda.

Sexta, Tam vitam tuam, quàm bona omnia huius mundi non tua, ſed mutuò, data

data fuisse à Deo intellige, vt illis, tanquam mediis, vtereris ad melius ipsum cognoscendum, & amandum, & ei seruiendum. Si ergo Deus à te illa remouet, nullam tibi facit iniuriam, & si te hic disponis, vt ad vltimum finem, scilicet beatitudinem peruenias, nihil est quòd media ad illum consequendum donata, amplius desideres: potius quamdiu viuis, quicquid potest manus tua, instanter operare, & de bonis tuis dispone quàm optimè, vt eorum fructu diteris in æternum. *Eccl. 9.*

Septima via, est exemplorum. Sic ergo dici potest, Christus Dominus nudus in Cruce mortuus est, imitare tu libenter eius nuditatem, omnes affectus ac terrena exuendo. A Iob Dominus Deus omnia abstulit, præter vxorẽ, quæ illũ affligeret: t ille dixit, Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar ad illam: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. sic & tu dicas, &c. *Exempla ad terrenos affectus mitigandos.* *Iob. 1.*

Sancta Martha, tempore mortis iussit se sub dio, in terra, & super cinerem collocari, & iuxta crucem poni, & ex Euangelio passionem legi: hunc affectum

ctum, à terrenis animam abstrahendi, imitare.

Sanctus Martinus Episcopus super cinere, dum moreretur, iacere voluit, & sic decere Christianos aiebat:& cùm dicerent eius filij spirituales, Cur nos deseris Pater? &c. dixit ille, Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, scilicet vitæ. Tu ergo Martinum imitare, potius cælestem, quàm terrenam vitam. amando, vt vita sit tibi in patientia, (si Domino sic placuerit, vt tuos adiuues) mors in desiderio.

Sanctus Franciscus, vt moreretur nudus, in terram se constitui fecit.

Sanctus Ludouicus Rex Franciæ idem fecit, & quidem super cinerem,& sic extensis in modum crucis brachiis, mortuus est.

Per orationes, affectus terrenorum reprimitur.

Quart- via est orationum, quas præeat, qui iuuat morientem & ille sequatur. Dicat ergo, Libera me Domine à tribulis, & spinis cogitationum & affectuum terrenorum, quæ animam meam pungunt, & inquietant, & salutares cogitationes,& cælestiuni desideria imprime cordi meo. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupis-

Psal. 83.

cit,

cit,& deficit anima mea in atria Domini: elegi abiectus esse in domo tua Domine magis, quàm habitare in terbernaculis peccatorum: quia melior est dies vna in atriis tuis super millia. Et quædã ex his, quæ suprà dicta sunt, vel lia de beatitudine hic dici possent, prout ęgrotantis habitudo, & captus exigere videbitur, vt illud. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ,& torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumẽ. *Psal. 35.*

Est tamen animaduertendum, quòd si aliquid potest fieri ab ægrotante ad prouidendum suis, per testamentum, vel aliis suos commendando, vel aliter, id non est omittendum.

Quid cùm impatientibus agendum sit.

CAPVT XI.

ACCIDIT aliquando, vt impatientes sint ægroti, propter dolorem, vel molestiã morbi, & precipuè, si propter paupertatem, vel aliam causam, desint remedia opportuna, vel alia superueniant aduersa. Sunt ergo in ea parte quatuor modis iuuandi. Primus est, compati

ægro

Cōpaſsio oſtendenda in affectibus. ægroto ex animo, & præ ſe ferre compaſſionem, & ſi etiam poſſet, opere ipſo curare, vt ſubleuetur: id enim præterquàm quòd minuit impatientiæ cauſam cùm faciat ab ægroto cognoſci charitatem iuuantis, diſponit eum, vt libentius audiat, & facilius acquieſcat omnibus, quæ ab ipſo proponuntur.

Rationes cōtra impatiētiā. Secundus modus, eſt per rationes. Prima eſt, quòd impatientia non ſubleuat, ſed potius auget malum ipſum propter quod habetur, & quidem tanto magis id dolet, quantò magis contra voluntatem ſuam quis patitur. Tollit præterea meritum patientiæ, quod eſt maximum. Cur ergo non facit, qui patitur, de neceſſitate virtutem, ſecundum conſilium Chryſoſtomi, vt patiatur cum merito illud ipſum, quod nihilominus ſine merito paſſurus eſt? imò & minus patietur, quia dum voluntariè amplectitur, imminuit malum ſuum. Tribulatio enim fugientes acrius perſequitur, & affligit, ſponte propter Deum eam ſuſcipientes multò minus.

Secunda, quòd hæc mala mittit ad ipſum Deus qui pater eſt amantiſſimus, & medicus ſapientiſſimus, & mittit ad ipſius bonum, vnde debet, vt medici-

nam amaram, & tamen perutilem, de manu ipſius, bono animo recipere, & gratias agere. Vnde Salomon: Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, nec fatigeris, dum ab illo argueris: quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quòd ſi cum actione gratiarum flagellum exceperit, erit illi ad maximi meriti coronam. *Proue. 3.* *Hebr. 12.*

Tertia, quia cùm Deus iuſtiſſimus ſit, non relinquit peccata ſine punitione, vel in hoc mundo, vel in alio: eſt autem multò melius hic purgari peccata per tribulationem, vel afflictionem, quæ leuior, & breuior multò eſt, quàm in purgatorio. Vnius enim horæ dolor in hac vita, patienter, & voluntariè toleratus, velut lima quædam, rubiginem peccati magis tollit, quàm dies multi, & forſitan menſes, & anni, & quidem in acerbiſſimis tormentis, in purgatorio. Dicatur ergo ægrotanti, & impatienti, vt cogitet, quòd in vita ſua non parua peccata admiſit, propter quæ pœnam eſt commeritus; vnde huius infirmitatis, & mortis (ſi Deo ita placuerit) afflictionem patienter tolerare debet, & Deum rogare, vt eam in remiſſioné peccato

catorum admittat,& purgatorij cruciatum in eum commutare dignetur. Quòd si fecerit voluntariam pœnam, alioqui necessariam, modo prædicto, cum contrito corde,& in Deo confidente,& culpæ, & pœnæ remissionem magnam obtinebit.

Quarta, quia mittũtur huiusmodi afflictiones, vt ab amore rerũ huius mundi magis hominum affectus auellantur, & ad bona æterna conuertantur. Et ideo Deus solet esse cum afflictis, & ad summa bona eos promouere. Vnde illud
Psal. 90. Psalmistæ: Cum ipso sum in tribulatione; eripiam eum,& glorificabo eum.

Quinta, aliquãdo mittuntur afflictiones, vt virtus patientiæ, humilitatis, fi-
Eccl. 2. dei, & spei probetur, & crescat cum ea meritum. Vnde Ecclesiasticus: Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum, & argentum; homines verò receptibiles, in camino humiliationis. Et vt in hymno quodam Ecclesia canit, Illuc (id est, ad Cælũ) introducitur omnis, qui ob Christi nomen hic in mundo premitur. Tũsionibus, & pressuris expoliti lapides suis coaptantur locis, per manus

manus artificis: diſponuntur permanſuri ſacris ædificiis. Bono ergo animo ferenda ſunt, quæ nos expoliunt, vt cæleſtis Hieruſalem viui lapides efficiamur.

Tertius modus, eſt per exempla, vt Iob, Thobiæ, Ioſeph, Dauid, Virginis Mariæ, tot Martyrum, & ſuper omnia exemplum Chriſti crucifixi plurimũ ad patientiã valet: & vt ei aliquo modo vicem reddamus, patienter hanc partem crucis, quæ nobis communicatur à diuina prouidentia, ſubire nos decet. *Exempla cõtra impatientiam.*

Quartus modus eſt per viam orationis, quam præeunte eo, qui iuuat, dicat ægrotus: vel ſaltem corde, ſi non poteſt ore, dicentem ſequatur, huiuſmodi ſunt, quæ ſubduntur, & aliæ ſimiles. *Orationis via contra impatiẽtiam.*

Domine hic vre, hic ſeca, id eſt, in hac vita, vt ſaltem in æternum parcas, vt ait Auguſtinus.

Domine Deus meus, qui quos diligis caſtigas, ſim ego quæſo, de numero filiorum, quos diligis in vitam æternam, quandoquidem ſum ex illis, quos caſtigare dignaris.

Domine Ieſu, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, adſis iam mihi in afflictione mea, & adiuua me, vel ſubleuando afflictionem vel vt tibi grata

ſit, veram patientiam tribuendo, vt cedat illa in honorem tuum, & bonum meum.

Gratias ago tibi Pater amantiſſime, qui non minori miſericordia caſtigas, quàm conſolaris, propitius quæſo mihi eſto, & virtutem ad benè ferendum ea, quæ me vis ferre, tribue. Sic aliæ orationes fieri poſſunt.

Quid agendum cum his, qui fidei tentationibus moleſtius agitantur.

CAPVT XII.

IN iis, quæ ad fidem pertinẽt, dupliciter homines indigere auxilio ſolent. Primò cùm non explicitè credunt, quæ in tẽpore legis gratiæ explicitè credi oportet: & quid agendum cum talibus, cap. primo dicitur. Secundò, cùm à Dæmone concutitur fides, quæ totius ædificij ſpiritualis, & rerum ſperandarum eſt fundamentum, per varias tentationes, quibus ille in dubium adducere infirmum de tota fide, vel de aliquo eius articulo nititur. Si ergo moleſtæ ſunt ægroto tentationes huiuſmodi, admonẽdus eſt, vt nullo modo diſputet, vel rationibus

Non diſputandum eſt cum Dæmone.

agat

agat cum Dæmone, qui nihil aliud molitur, quàm in eo, quod videt esse velut basim æternæ ipsius salutis, subuertere, quia sine fide impossibile est placere Deo, & dicat cum Psalmista, Domine, illumina oculos meos (scilicet lumine veræ fidei) ne vnquam obdormiã in morte, ne quãdo dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum, & cum Ezechia, Domine vim patior, responde pro me. Et cũ Apostolis, Domine, adauge nobis fidem. Iuuat etiam aliquo ex supradictis modis cap. 5. dicere, Credo in Deum, &c. sed imprimis iuuat vnicam solutionẽ omnibus argumentis Dæmonis dare, & ei quantumuis multa repræsentanti dicere: Credo quidquid credit Sancta Mater ecclesia Catholica, & Apostolica, cuius caput vnicũ sub Christo, est Pontifex Romanus. Illa est columna, & firmamentum veritatis, illa tibi Sathan, pro me respondebit, disputa cum illa, si voles: mihi satis est, quod credo quidquid illa credit, cuius fides non rationibus innititur sed ipsi æternæ veritati. In hac arce fidei vt inexpugnabili, tutus erit ab huiusmodi Dæmonis, quantumuis importunis oppugnationibus, qui in agone mortis positus est. Et ita curet intellectũ ab iis sig-

Hebr. 11.

Psal. 12.

Esai. 38.

Luc. 17.

Vnica solutio cõtra omnia argumenta Dæmonis.

gestionibus, quæ perturbant ipsum, diuertere, & alia meliora cogitet quæ ad spem, amorem, vel contritionem augẽdam pertinent, vel cum assistentibus loquatur de aliis rebus.

Protestatio fidei. Iuuat & protestationem suæ fidei facere, dicendo symbolum, & postea addendo. Protestor coram Deo, & vniuersa eius curia cælesti, & nominatim coram Angelo meo custode, & coram vobis, quod in hac fide, secundum modum intelligendi Sanctæ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ, & in vnione corporis eius sub capite Domino nostro Iesu Christo & eius in terris Vicario, viuere, & mori volo: & si per delirium aliquod verbum ab ore meo excideret, quod aliter sonaret, protestor, quod illud non est meum, sed hoc tantum, quod protestatus sum.

Quando rationes habere locũ possent, & quales. Si talis videretur esse dispositio ægroti qui de fide tentatur, non tamen in ipsa mortis agonia versatur, & sensibus integris est, vt ad eius consolationem, & stabilitatem aliquæ rationes fidei essent adducendæ, generales illæ sint, & non ad particulares esset descendendum (nisi fortè ipse diceret aliquid, quod ipsum mouet, & facilè, & clarè confutari posset, & tunc etiam est admonendus, ne dispu

diſputet cum Dæmone, niſi vt ſupra dictum eſt, obiiciendo Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem: & ſic infirmo dici poteſt: Fides noſtra, Chariſſime, quæ participatio quædam eſt diuinæ ſapientiæ, & lumen infuſum ab ipſa prima, & ſumma veritate, non innititur tam debili fundamento, quàm ſunt rationes, quæ à perexiguo lumine naturali procedunt, nec propter rationes vllas credit, ſed propter auctoritatem Dei, qui Eccleſiæ ſuæ omnes fidei articulos reuelauit.

Ab exemplis credentium.

Securè credis, ea quæ tot ſancti homines, & in virtutibus heroicis inſignes, crediderunt, quales ſunt Martyres Chriſti, & Anachoretæ, & viri religioſi, qui vel vita ſua ad id impenſa, veritatem hãc teſtati ſunt, vel diuturnam corporis ſui mortificationem circunferentes, diuinámque in terris vitam agentes, eidem teſtimonium perhibuerunt. Securè credis, quod tot ſancti Doctores Eccleſiæ, admirabili doctrina præditi, tot prudentiſſimi Pontifices, & Sacerdotes, verbo, & ſcripto, & facto docuerunt.

Securè credis etiam, quòd tot Concilia generalia, ſtudio veritatis agnoſcendæ ex toto orbe congregata, quæ decipi nullo modo poſſunt, ſpiritu veritatis eis

aſſiſtente,tradiderunt:quod tot millia fidelium,tot ſeculis,inter tam multas perſecutiones crediderunt, & ad nos tranſmiſerunt, inter quos & noſtri maiores, & patria ipſa fuit.

A teſtimonijs Dei, Angelorum, & Sãctorum.

Mat. 17.

Mar. 16.

Ioan. 10.

Securè credis Patri æterno, qui teſtimonium perhibuit de Chriſto, dicendo: Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite: etiam Euangelica doctrina vbique prædicata eſt ab Apoſtolis,ipſo Deo cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

Securè credis teſtimonio Chriſti Domini,qui æterna patris ſapientia eſt, & dixit: Ego & pater vnum ſumus? & articulos fidei prædicari iuſſit, addens: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui non crediderit,condemnabitur.

Mar. 16.

Luca 1.

Item Gabrieli Archangelo, dicenti de Chriſto, quòd Filius Altiſſimi vocabitur, & militiæ cæleſtium ſpirituum, quæ cecinit in Chriſti natiuitate, Gloria in excelſis Deo, & Angelis, qui Reſurrectionis eius, & Aſcenſionis, & Aduentus, quo venturus eſt in fine mundi, ad omnes homines iudicandos, teſtes extiterunt.

Luc. 2.

Mat. 28.

Ioan. 20.

Act. 1.

Teſtimoniis item Patriarcharum, &

Pro

Prophetarum, ac ſcriptorum veteris teſtamenti, vſque ad Ioannem, qui factis, & verbis Chriſti fidem, & myſteria, præfigurauerunt, & prædixerunt. Item Apoſtolorum, ac Diſcipulorum Domini, & ſuccedentium ipſis, qui ſcripta noui teſtamenti, & traditiones, per manus ad nos vſque, nunquam interrupta ſucceſſione, deduxerunt. Imò & aduerſariorum teſtimonia idem teſtantur: dicebāt enim impij Iudæi, hic homo multa ſigna facit: ſi dimittimus eum. ſic, omnes credent in eum, &c. Vnde Ioſephus, & alij infideles benè ſentiunt de Chriſto, & de eius doctrina & dicunt, nos in ea ſalutem conſequi, & præferunt noſtram religionem omnibus, præterquàm ſuæ, in quo non debet eis credi. *Ioan. 11.*

Securè credis, conſiderando tot miracula, quæ ſunt ſupernaturalia quædam teſtimonia, quibus veritatem fidei noſtræ teſtatam reliquit Deus. Fuerunt autem ea innumerabilia, vt ex Euangeliis, & actibus Apoſtolorum, & hiſtoriis conſtat, ſed & noſtris temporibus ea etiam cernuntur, vt in terris infidelium, cùm Deus eos ad fidem adducere, & confirmare neophytos dignatur. *A miraculis.*

Supernaturale etiam teſtimonium eſt

veritatis fidei, constantia, & fortitudo, & sapientia Apostolorum, & Discipulorum, ac multorum, qui eis successerunt, qui cùm essent pauci, rudes, ignobiles, sine eloquentia, vel potentia armorum, imò ferentes verbera, irrisiones, egestatem, & mortes acerbissimas, Romanum Imperium,& Regna,ac Prouincias sub iugum fidei miserunt. Quæ si per diuinam virtutem operabantur, clarum est signum veritatis fidei, si sine miraculis, hoc (vt Augustinus benè notat) maximum miraculum est,quòd tales homines indocti,& in facie contemptibiles, tot sapientes, & magnos viros, ad res, quæ humanum intellectum longè superant & quæ tam contraria sunt affectibus humanis, credendas, & sectandas adduxerint.

A perfectione vitæ Christianæ.

Ad idem facit, vt scilicet securè credantur quæ Christi fides docet, quòd eius lex summæ perfectionis est: vtpote summè Deum honorans, quia altissimè, & pientissimè de eo sentit: summè hominem perficiens,quia ad altissimum finem, scilicet visionis Dei per optima media virtutum, & totius sanctitatis externæ, & internæ, eum deducit, & bonorum operum præmia, & malorum pœnam

pœnam condignam declarat. Omnes etiam veritates moralium, & physicarum scientiarum, vt verum vero, fidei consonant. Adde internas illustrationes, & consolationes eorum, qui fidei mysteria contemplantur, & tamen veritatis proprium est, animam intelligentem reficere.

Modus credēdi, cōueniēs erat magis quàm sciendi.

Modus etiam percipiendæ veritatis, propter dicentis auctoritatem, non propter rationes credendo, conuenientissimus est, tum quia scire paucorum intellectuum erat, cùm ingenia rara scientiarum sint capacia, tum quòd is modus est ad maiorem Dei gloriam, cuius verbo simpliciter reuelato, & per ecclesiam proposito credunt fideles, etiā in iis quæ sunt suprà rationem, tum quòd ad maiorem certitudinem credendorum id facit, quia falli poterant homines suis sensibus, quorum experimentis scientiæ innituntur, sed non possunt falli, ab ipsa veritate per lumen fidei edocti.

Ex his ergo constat, quòd credere securè possumus, & debemus, quæcunque Sancta Ecclesia nobis credenda proponit. Quamuis enim credamus, propter auctoritatem Dei reuelantis, (vt dictum est) euidens tamen fit ex his, esse secun-

dum rationem quod credere debeamus. Et hæc de fide sint dicta, ex quibus quam partem dicere oporteat, cùm ægrotus de fide tentatur, discretioni eius, qui iuuat ipsum, relinquendum est.

Quomodo iuuandi sint, qui diffidentiæ, aut desperationis difficultate laborant.

CAPVT XIII.

Causæ diffidentiæ examinentur.

T deiecti in spem erigantur, imprimis videatur an verè aliquid sit, quòd meritò ęgrotũ, prout tunc dispositus est ad diffidentiã moueat. Tale quid esset affectus ad peccatũ, quem nollet relinquere, puta odij, inimicitiæ, vsuræ, volũtatis non restituendi aliena, vel quid huiusmodi de quibus inferius agetur, cap. 17. aut peccata aliqua in confessionibus omissa aut nõ benè explicata, & tunc impedimentũ illud remouẽdũ est, per bonam confessionem, & causa diffidentiæ sublata, ipsa quoque diffidentia tolletur.

Si non erit causa iusta, propter quam diffidat, sed ex naturæ pusillanimitate, vel memoria peccatorum præteritorum vel tentationibus Dæmonis orta diffiden-

dentia, & seruilis timor videbitur, animari debet multis modis. Primò ex parte Dei offensi, cuius proprium est misereri semper, & parcere, dicendo hæc, vel similia; Charissime, bono animo esse te oportet, cùm negotiũ habeas cum Patre, qui quamuis offensus est à te, Pater tamen est, & quidem (vt Sacra Scriptura nos docet) Pater misericordiarũ, cuius miserationum nõ est numerus, cuius misericordia super omnia opera eius misericors, & patiens, longanimis, & multum misericors, & præstabilis super malitia, & te tantopere dilexit, vt Filium in mortem impenderit, quò te à peccatis redimeret; cuius tanta est propensio ad ignoscẽdum, vt proponenti cõfiteri peccata quasi præueniens dimittat, iuxta illud Psalmistæ: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei: qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

Pusillanimes animandi ex parte Dei.

2. Cor. 1. *Psa. 144.* *Ioel 2.* *Ioan. 3.* *Psal. 31.* *Rom. 8.*

Secundò, ex parte mediatoris ipsius Christi Domini nostri. Verum est, quòd multum, & grauiter peccauimus, sed posuit Deus in CHRISTO iniquitatem omnium nostrum, disciplina pacis *Esa. 53.*

nostræ

nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Fuit enim tanta erga nos pietas, & bonitas Dei nostri,vt cùm non possemus nos pro nostris peccatis satisfacere, dederit nobis satisfactorem Filiũ suum: eius humilitas sanat nostram superbiã, eius dolores nostras voluptates, eius mansuetudo nostras iracũdias,eius charitas nostra odia, & damna proximis illata, demùm eius obedientia vsque ad mortem omnia nostra peccata delet, & minima ex illius passionibus sufficeret ad satisfaciẽdum pro omnibus peccatis, cùm sit infinitæ dignitatis persona satisfaciens, vnde ex iustitia potes petere remissionem peccatorum,& Regnum Dei. Ex iustitia, inquam, Christi, cùm tibi eam applicare ipse dignabitur,qui superabundans pretium sui sanguinis pro te fudit.

1.Ioan.2. Nota etiam, quòd ille futurus est iudex tuus, qui est aduocatus, & sedens ad dexteram Patris ostendit Patri æterno cicatrices vulnerum, quæ pro tua salute passus est. Dic ergo confidenter: Domine Iesu, pone crucem tuam inter iudicium tuum, & animam meam, & saluus ero. Vide, quam voluntatem habeat mansuetissimus agnus te condemnan

nandi, qui Malci, cùm veniret ad ipsum capiendum, auriculam, à Petro abscissam, sanauit. Qui cùm idem Petrus ter ipsum negasset, respexit illum tam amãter, & mouit ad pœnitentiam, & postea caput etiam Ecclesiæ eum constituit, qui inter dolores crucis extremos, primum id verbum profert, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, qui latroni in Cruce petenti, vt sui memor esset, ait, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Scias demùm, quòd magis ipse Dominus desiderat te saluũ facere, quàm tu ipse desideras: quis ergo locus est diffidentiæ?

Ioan. 18.
Luc. 22.
Ioan. 21.
Luc. 23.

Tertiò exemplis, hoc modo: Si homines serui Dei tam facilè dimiserunt offensas sibi factas, vt Ioseph suis fratribus dimisit, vt Dauid, Saul, & Nabal, vt Sãctus Stephanus iis qui ipsum lapidabant, pro eis orando, & alij plurimi Sancti, propter aliquam participationẽ diuinæ bonitatis, quid putare debemus de illo fonte, imò mari immenso, bonitatis, & misericordiæ infinitæ? quantò erit ei facilius, & magis congruum misereri, & parcere, præsertim cùm hoc sit certum, quòd quantò maiora fuerunt tua peccata, tantò cedit ad maiorem Dei gloriam,

Ab exemplis hominum, qui offẽsas cõdonarũt.
Gen. 50.
1. Reg. 24. 25. & 26.
Acto. 7.

gloriam, si illa tibi pœnitenti dimittat? Vt enim ille Dux maiorem honorē consequitur, quò munitiora castella, & vrbes expugnat, & hostes validiores superat: sic Christus maiorem consequitur honorem, cùm vitia, & peccata plura & maiora ad cor redeuntium, pretio sui sanguinis delet. Maioris etiam est magnificentiæ, grandia debita, quàm exigua, supplicibus dimittere. Ne ergo terreat te magnitudo, aut numerus peccatorum, de quibus tibi displices: sicut enim vno ictu Dauid in figura Christi prostrauit Goliath, & in fugā vertit Philistæos? sic vna Crucis suæ applicatione Christus Dæmonē cum omnibus pecca-
1.Reg.17 tis tuis (si in ipso cōfidas) prosternet, etiā si essent super arenam maris, & grauiora, quàm vnquam in mundo sint perpetrata. Hæc non cōtinua oratione, sed interrupta (vt primo cap. admonuimus) & paulatim dici debent. Potest & narrari historia populi Israëlitici, cū hinc Pharao premeret, inde mare effugium im-
Exod.14. pediret, quòd virga percussum mare, ipsis iter securum præbuit, & Pharaonem cum exercitu submersit: sic si voluntatis suæ virga, qua detestetur peccata, & ad Dominum conuertatur, mare peccato-

rum

rum vitæ ſuæ anteactæ percuſſerit, euaneſcent peccata. Sic poteſt adduci ex nouo teſtamento exemplum Filij prodigi, Magdalenæ, Samaritanæ, Chananeæ, præter illud Petri, & Latronis, quod tetigimus; & in veteri, Dauid, Manaſſe, & populi Iſraëlitici, quem poſt tot offenſas ad terram promiſſionis, in figuram beatitudinis, perduxit.

Luc. 15. 7
Ioan. 4.
Matt. 15.
2. Reg. 12
2. Par. 33

Quartò, ex parte promiſſionis Dei, dici poteſt, Nō dubites de venia, & eam tibi ego proferam, digito Spiritus ſancti ſcriptam, per Prophetam Ezechielem: In quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Fidelis eſt Deus, negare ſeipſum non poteſt. Habes & manu Chriſti ſimile chirographum promiſſionis apud Euangeliſtam Matthæum: Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Sic apud Lucam, Dimittite, & dimittemini. Vides ergo frater, quod ſi offenſas tibi factas ex corde dimittis, dimittet & tibi Deus peccata tua.

Ex parte promiſsionis Dei.
Ezec. 18.
2. Tim. 2.
Matt. 6.
Luc. 6.

Quintò, ex multitudine aduocatorum, de qua cap. 6. ſuperius, ſcilicet Angelorum, & Sanctorum in Eccleſia

Ex multitudine aduocatorum

clesia trimphante, & in militante: ex operibus omnium piorum hominum, quorum sumus participes, tot Missis, & orationibus fidelium. Dicendum etiam, si quid in particulari fit pro eo.

Ex benè actis. Sextò, ex bonis, quæ agit ipse ægrotus, procedi potest, & ex voluntate, quam ostendit consequendi veniam, & ex diligentia, quam adhibet ad eam obtinendam, quam non adhibuisset, sine præueniente gratia Dei. Signum est ergo, quòd ipsi velit Deus ignoscere, cùm det gratiam quærendi veniam. Si etiam Dæmon sollicitus est de ipso tentando, signum est, quòd de præda dubitat, & quando ad peccatum desperationis ille nititur adducere, signũ est, quòd in eo sit statu, vt mereri etiam possit vitam æternam, & iniuriam faceret iudici Christo, qui sententiam, quam ipse laturus est, præriperet, damnatum iam aliquem pronunciando, dum viuit. Non enim vsque ad mortem sententia fertur, & ad illum vsque terminum merendi status durat. Quare benè sperans, quæcunque passus est in hac ægritudine, & in tota vita, simul cum passione CHRISTI, offerat Deo, & magnam habebunt vim satisfaciendi, maximè accedente

cedente

cedente præparatione ad mortem ſubeundam, in remiſſionem peccatorum, de manu Dei.

Septimò, per modum orationis adiuuari poteſt, hoc modo: Eia ergo frater, ſub vexillo ſpei de miſericordia, & veritate promiſſionis Dei, de meritis Chriſti, de interceſſione Matris eius, & omnium Angelorum, & Sanctorum, bono animo pugna contra omnes aduerſarios: reportabis enim, cum Dei auxilio, victoriam, etiam cum ſpoliis meriti maioris. Dicas ergo mecum, Pater noſter, qui es in cælis, miſerere filioli tui, mali, & ingrati, ſed tamen filij, quem adoptaſti per Ieſum Chriſtum verum, & conſubſtantialem Filium tuum: dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Dicas & illud: In te Domine ſperaui, non confundar in æternum. Et illud cum filio prodigo: Peccaui in cælum, & coram te, ſed maior eſt tua bonitas, quàm malitia mea. Dicas cum Beato Anſelmo: Domine ſi puritatem meam ademi, nunquid miſericordiam tuam peremi? Si commiſi vnde me damnare poſſes, tu non amiſiſti, vnde ſaluare ſoles, propter temetipſum miſerere mei. Pœnitet me,

Orationes ad erigendos puſillanimes in morte.

Pſal. 30.

quòd tã ingratus fui beneficiis tuis, quibus me affecisti sed propter Iesu Christi Domini nostri obedientiã, & charitatẽ, & pretiosissimam mortem ipsius, pro me tibi oblatam, dele iniquitatem meam.

Iob.13. Dicas & illud Iob: Etiam si occiderit

Psal.41. me, sperabo in eo. Et cum Psalmista dic animæ tuæ, Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. Hæc dilatari magis, & minus poterunt, prout discretio dictabit,

Psal.142 & simul plura, vel diuisim dici. Dicat & illud Psalmistæ, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: male enim me-

Psal.102 cum agetur, si secundum delicta mea iudicabor, misericordiam imploro, ad misericordiam tuam confugio, non secundum peccata nostra facias nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

Vertat etiam se aliquando ad Dominum Iesum Christum: cuius crucifixi imago ei ostendi potest, dicens: Domine Iesu, qui sanguinem tuum pro me effudisti, miserere mei. Domine Iesu qui inter tot dolores & ignominias, vitam tuam pro salute mea dedisti, miseserere mei, quia peccaui nimis in vita mea. In manus tuas Domine commendo spiri

ſpiritum meum, &c. Ex iis autem, quæ 6. capite de ſpe erigenda, & exercenda dicta ſunt, alia ſi opus erit deſumi etiam poterunt.

Quomodo iuuandi ſint, qui contrarijs malis tenentur præſumptionis & nimiæ confidentiæ.

CAPVT XIIII.

VI excedũt in ſpe & ad præſumptionẽ declinant frenandi & dirigendi ſunt. Si enim ſibi placere videntur, & efferri, recordatione bonorum operum, quæ egerunt, iuxta illud, Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus: & ita ſibi deberi cæleſtem beatitudinem elato animo ſentire videntur, admonendi ſunt, quòd non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit, vt ex Apoſtolo docemur, & in Dei bonitate, & Chriſti meritis præcipuê figenda eſt anchora ſpei qui etiam dedit gratiam ad benè operandum. Item quòd quantum in nobis eſt, vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ ſunt velut pannus menſtruatæ, ſed ex gratia Dei valo-

Pſal. 40.

Tit. 3.

Vbi ſpei anchora figenda.

Eſa. 64.

rem habent omnes bonæ actiones. Deo
ſoli honor, & gloria debetur, nobis au-
2.Cor. 3. tem confuſio, propter peccata noſtra.
Quæ propriè noſtra ſunt. Nam quod at-
tinet ad bona, non ſumus ſufficientes
cogitare aliquid à nobis, tanquàm ex
nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt,
Bona quæ agimus Deo accepta ferenda. & debemus Deo gratias agere etiam,
quòd eius gratiæ cooperati ſimus, & ali-
quid cum ea boni egerimus: imperfe-
ctiones verò noſtras, vt proprias debe-
mus agnoſcere, propter quas ſępe vinum
Eſai. 1. noſtrum, iuxta Prophetam, mixtum eſt
aqua ſcilicet vinum intentionis placen-
di Deo, mixtum eſt aqua vanæ gloriæ,
vel negligentiæ, propter quam imper-
fectè egimus, & ſæpe omiſimus quæ fa-
cere debuimus. Vnde vę nobis, qui de bo-
nis noſtris, in quantum noſtra ſunt, ſine
miſericordia iudicabimur. Adde, quòd
Luc. 17. in Euangelio dicitur. Cùm feceritis om-
nia, dicite, Serui inutiles ſumus: quod de-
buimus facere, fecimus, imò tantum de-
bemus diuinæ in nos Charitati & bene-
ficentiæ, vt nunquàm quod ei debemus,
præſtare poſſimus: imò in immenſum
ab eo deficiamus.

Ad cōtritionē sūt mouēdi. Si excedit in ſpe, quia tota cogitatio
ægroti videtur ferri ad conſideratio-
nem

nem misericordiæ Dei, & meritorum Christi, nec videtur de peccatis suis compunctus esse, dirigendus est, & admonendus, vt ita confidat in Dei misericordia, & Christi meritis (quod laudandum est) vt interim doleat de peccatis suis,& considerando,quòd tantam maiestatem, & bonitatem ingratè offenderit: humiliter & amanter sibi condonari supplicet, & ad actus contritionis, vt 2. cap. & alibi dicitur, est adiuuandus, vtrouis modo in spe excedere videatur.

Quid agendum, cùm accedit quis ad morientem, qui parum iam mente valet.

CAPVT XV.

CVM is qui accedit ad iuuandum aliquem, qui morti vicinus creditur, & inuēit eum parū mentis compotē ad intelligenda quæ dicuntur, interroget (si nescit) eum,qui vocauit,vel assistētes ei, an sacramenta sumpserit,& de rebus suis disposuerit:si omnia,quę oportebat,iā fecit,quæ in 19.cap.dicuntur,fieri possunt. Quòd si constiterit ipsum nihil tale fe-

ciſſe, (vt accidit iis qui nimis expectant, vel qui aliquo morbo opprimuntur, qui ſtatim mentem eripit, vel obfuſcat) præter ea quæ ſine ipſo fieri poſſe dicuntur, cap. 19. prædicto (quæ peculiari ratione commendari debent aſſiſtentibus, vel amicis in tali ſtatu morientis) appellet variis modis ægrotum, & ſi oportebit voce elata, vt excitet eum, & ſi euigilabit aliquo modo, vel vtcunque ſignum dabit, quòd intelligat ea, quæ dicuntur, ſemotis arbitris, dicat qui iuuat, hæc vel ſimilia verba · Aduerte, frater chariſſime, quòd imminet tibi admodum vicina mors oportet vt excites te, & conſcientiam tuam à peccatis expurges: agitur enim de æterna tua ſalute, vel damnatione. Et addat: Vis ne confiteri peccata tua, & accipere reliqua ſacramenta, vt omnis fidelis Chriſtianus debet? & hortetur ad id. Si annuit, nec tamen loqui poteſt, dicat qui iuuat, Per nutus mihi reſponde (ſi non potes per verba) an feceris quæ interrogabo: & proponat ei excluſis circunſtantibus, vt dictum eſt, aliqua peccata, quæ veriſimile eſt in ipſo locum habuiſſe, & ſi annuit ſe admiſiſſe, eum abſoluat. Si tempus id patitur & vſus rationis, interroget aliqua

Appellãdus ægrotus variè vt excitetur.

Mors imminens ſignificetur, & confeſsio eliciatur ſaltẽ nutibus.

qua alia maioris momenti, & siue nutibus significet se admisisse, siue non, petat an habeat aliquid alienum, quod debeat,& si annuit, petat an velit vt hæredes rem examinent, & soluant quod debet: si annuit, vocentur hæredes, vel aliquis eorum, vel saltem testes, vt hoc illis committatur, dicente eo, qui iuuat, Committis tuis hæredibus, vt examinent, si quid debes, & primo quoque tempore soluant, si quid alienum inuenerint te habere? Et illo annuente, denuò extra mittantur, & hortando morientem ad dolendum de peccatis, vt oportet (sic enim facit quod in se est, cùm loqui non valeat) absolutionem det illi, tam à peccatis,quàm à censuris. Si recuperata,vel non amissa voce dixerit se velle confiteri, & sacramenta reliqua suscipere, hortetur Sacerdos, vt dicat sua peccata, incipiendo ab eis quæ magis eius conscientiam premunt: & si non benè à seipso confiteri poterit, interroget ipse, incipiendo ab iis quæ maioris sunt momenti, & in illo locum posse habere probabile est,& quam breuiter poterit se expediens (præsertim si deficere hominem obseruat) & ad contritionem habendam de offensis

Quid agendum, cùm loqui potest aliquid qui moritur.

Dei, charitate informatam, & non tantum ob timorem seruilem, & ad dolendum quòd non magis ex animo doleat, seriò hortando, absolutionem ei impendat: & si potest accipere viaticum sanctissimæ Eucharistiæ, à Parocho adferri curet, & post illud extremam vnctionem: si non videbitur posse deglutire sacramentum, vel timetur quòd euomet, illud adoret, & extremam vnctionem sumat, & si ad restitutionem aliquam teneretur, vel statim eam faciat, si potest, vt superius dictum est, vel committat alicui, vt ipsius loco, quàm primum fieri possit, eam faciat, idem si eleemosynas posset facere, committat vt fiant, & si non fecit testamentum, nec videtur habere iudicium tam clarum, vt illud facere possit, ita vt sit testamentum, non deliramentum. Videat qui iuuat, & tractet (si potest securè id facere) cùm aliquo ex coniunctis morienti, an sit melius, vt ab intestato bona veniant ad eos, ad quos ventura sunt, an vt testamentum breuissimum ægrotus faciat, deputando aliquos, quibus confidere possit, vt ipsi in particulari faciant quæ facienda esse in Domino videbuntur. Quod si antequam vsum sermonis, &

De testamēto cōsilium.

mentis

mentis amitteret, petiit ſacramenta, ac verbis vel ſignis (vt puta manus eleuando, vel pectus tundendo) poſt amiſſum vocis vſum contritionem oſtendit, licet magnus fuerit peccator, præſumitur contritus, & poteſt ei dari Eucharistia (ſi ſperatur, quod eam deglutiet, ac retinebit) & extrema vnctio & abſolutio à cenſuris, ſicut etiam à peccatis, ſi vel vnum confeſſus eſt verbo, vel nutibus, ſi tamen publicus vſurarius fuiſſet, non debet recipi ad confeſſionem, vel alia ſacramenta (licet contritionem oſtendat) antequam ipſe, vel hæredes eius reſtituant vſuras, vel promittant, vel dent cautionem, prout iura diſponunt. Quòd ſi iudicium non erit ſufficiens ad contritionem habendam, nec eam prius oſtendit vt par erat, petatur an aliquod interuallum lucidum habere ſoleat, vel ſperetur à medico, quòd ſit illud habiturus (vt poſſet fieri ceſſante febris vigore) & tunc redeat qui iuuat, ad ſubueniendum ęgroto, vt ſuprà dicitur, vel inde non recedat, donec admitatur in meliorem ſtatum morientem reducere, quoad eius fieri poterit. Et interim quæ ab aliis, ſine ipſo, fieri poſſe diximus diligenter curet, vt fiant.

De ſacramētis cōferendis.

De cõmunione & extrema vnctione. Si confessus iam fuisset, qui sic dispositus inuenitur, & tamen non sumpsisset Eucharistiæ sacramentum, curetur vt ei adferatur tunc, vel cum transacto interuallo aliquo habuerit meliorem vsum mentis quamuis tamen non habeat meliorem, potest ei viaticum conferri, si (vt dictum est) non timetur vomitus, vel reiectio sancti Sacramenti, vel quòd illud deglutire non valeat. Et si dixit, cùm esset compos mentis, quòd extremam vnctionem volebat, vel in genere, quod omnia sacramenta, vel quicquid conueniebat, sibi dari postulabat, vel contritionem saltem ostendit, & voluntatem faciendi, quòd vt fidelis Christianus facere debebat, suo tempore adferatur ei extrema vnctio, licet iam non vtatur recto mentis iudicio, & ei detur.

De excitatione ad cõtritionem. Quocunque autem tempore capax videbitur, saltem ad intelligendum, licèt non posset loqui, excitandus est ad contritioné, vt dicat ore & corde, vel saltem corde: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: vel illud: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: vel, Parce mihi Domine, quia peccaui nimis in vita mea: vel alia ex eis, quæ cùm ageretur de contritione, superiùs dicta sunt. Licet autem sit

iam confeſſus, ſi vſum adhuc habet aliquem rationis & vocis, quamuis exiguum, petatur ab eo ſemotis etiam arbitris, an liquid habeat quod conſcientiam grauet, cuius nõ meminiſſet, dum confiteretur, vel in quo non eſt quietus eius animus, vt ſuperius cap. 8. dictum eſt. Et ſi ſit aliquid, quòd expediat confiteri, poterit eum reconciliare. Si eſt reſtitutio, vel quid aliud faciendum, curet vt fiat, quemadmodum ſuperius dictum eſt. Suggerat etiam ei vt proteſtetur ſe velle viuere, & mori in fide Catholica & vnione ſanctæ matris Eccleſiæ Romanæ. Quódque ſperat in miſericordia Dei, quòd per Ieſu Chriſti paſſionem, ac mortem, ſibi ſua condonabit peccata, & ad vitam æternam perducet, & verbis præire póterit ipſe qui iuuat, vt alibi diximus; ſed hic cõciſè & breuiter magis, & ſequatur eum ægrotus ore, vel ſaltem corde. Quod attinet ad ea quę ad charitatem mouent, ſi capax erit, aliqua dicantur ex iis quæ cap. 7. ſunt dicta, & ſic de aliis quæ cum benè diſpoſitis diximꝰ poſſe obſeruari, & ſemper habita ratione perſonæ & vſus rationis & linguæ quã habet, ſed imprimis vt in corde & ore habeat nomẽ Ieſu, & ei ſe cõmẽdet,

& bea

& beatiſſimæ ipſius Matri,& Angelis ac ſanctis. Deinde ad ea ſe conuertet, quæ ſine ipſo ægroto fieri poſſunt,de quibus capite 19. Illud autem eſt obſeruandum, cùm moriens iam nullum videtur habere vſum rationis, & illa exercentur, quæ diximus ſine ipſo poſſe fieri, vt interim conſideretur,an aliquod interuallum habeat qui in extremis laborat, vt aliquid boni poſſit ei ſuggeri, & tunc nulla occaſio,licet exigua,omitti debet, quin ei,quę maximè ſunt neceſſaria ſuggerantur,& imprimis,ne ſine abſolutione decedat,ſi vel vnicum peccatum verbo aut nutibus potuit confiteri.

Quid agendum cùm ægrotus vſum habet rationis & ſermonis, ſed eſt breue tempus ei reliquum.

CAPVT XVI.

Ccidit aliquando, vt ægrotus iudicio quidē, & ſenſibus, ac voluntate ſit bene diſpoſitus, vt iuuari poſſit, ſed tempore deſtituitur, vt contingere poſſet cùm quis vulneratus eſt læталiter, vel vtcumque, cùm timetur, ne mors

vel delirium breui ſuccedat, tunc euocatus aliquis, vt moriturum iuuet, ſi intelligit, quòd non eſt confeſſus, imprimis ſemotis arbitris, eum hortetur, vt dolorem de offenſis Dei habeat, & confiteatur ſua peccata, ab eis incipiendo quæ magis eius conſcientiam grauãt, & poſtquàm dixerit, quæ recordatur, ſi videntur aliqua neceſſariò eſſe interrogãda, ſtatim & expeditè interroget, & tantum de iis quæ mortalia eſſe poſſe videntur. Et ſi nihil ipſe ex ſe diceret, ſed interrogari vellet, confeſſarius interroget, ad eundem modum incipiendo ab eis quæ ſecundum ſtatum ægrotantis, vel cognitionem, quam de ipſo habet, in eo probabiliter locum habent. Et ſi non videret contritionem ſufficientem, hortetur ad eam procurandam, & iuuet ad id ipſum, breuiter exaggerando peccata, & ingratitudinem peccantis erga Deum, ſic amantem, & benefacientem, curando, vt dolor ſit non tantum propter pœnam, quam metuit, ſed magis propter offenſam tanti Patris, & de ſe tam benè meriti, vt non ſit cum diffidentia coniuncta, ſed cum ſpe in miſericordia infinita, & bonitate Dei, & in meritis paſſionis & mortis Ieſu Chriſti conſtituta.

De cõfeſſione.

Et

Et breuissimè quoad eius fieri potest, hæc transigens, absolutionem impendet: licet post absolutionem (si tempus suppetet) alia etiã ex dictis alibi possunt adduci, ad maiorem contritionem, spem & dilectionem Dei in ipso ægrotante excitandum conferentia.

De cõmunione & extrema vnctione.

Interim dum cõfessionem audit, præmitos oportet alios, vt sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ & extremæ vnctionis, præstò habeant, & ex parochia dferri curent, nisi facultatem haberet ægrotus, à quo vellet, ea sacramenta accipiendi; & disponat breuiter ægrotum ad communionem, & ad petẽdam extremam vnctionem, imò & accipiendam primo quoque tempore, vt maiore cum deuotione, compos mentis eam accipiat.

De restitutione & pacificatione.

Si deprehenderet in confessione aliquam restitutionem esse faciendam rei, vel honoris, & constat de quantitate & personis, quibus debet fieri & adest facultas statim restituendi, dum parantur alia sacramenta, curet, vt statim fiat, vel ordinetur (si res id patitur) alicui, vt faciat, eam vt puta œconomo, vel amico, cui confidere possit. Idem si venia inimicis, vel eis qui eum offendissent esset

danda

danda, & hoc coram Notario & testibus, vel si non suppetit tempus vocandi Notarium, saltem coram testibus (si inimicitia vel offensio esset publica, vt superius diximus) fiat. Si non potest statim restitutio fieri, quia non constat de quantitatibus rerum, vel de personis, vel quia non est ad manum pecunia, vel id quod debet restitui, præter promissionem ægroti, curet, vt idoneo alicui iniungat, vt de suis debitis inquirat diligenter (& dicat ægrotus si quid meminit) & soluat statim, vel cùm primũ fieri possit, quòd si res, vel tempus aliud non patitur, in testamento (quod si vita durat faciendum est) vel saltem coram testibus, aut quocunque modo, ac via cõmode poterit, grauet hæreditatem suam hoc onere restituendi, vel soluendi quod debet: ita vt nihil executores vel hæredes prius quàm hoc exequi curent. Si breuissimè hæc fieri non possunt, dummodo videatur prompta volũtas ægroti ad ea facienda, non impediet, nec ab absolutione, nec à communione, nec ab extrema vnctione, sed qui iuuat non deserat eum, donec quo ad eius fieri possit, suæ conscientiæ in prædictis satisfaciat: si non habet facultatem soluẽdi debita,

pro

Quid cũ nõ potest restituere. proponat moriens, quòd si Deus vitam daret, quandocunque posset, ea solueret, nec putet ea tunc salutem æternam ipsius impeditura, quia Deus omnium Dominus est, tantum vt de suis peccatis, super omnia dolere nitatur, & in Christi meritis, & misericordia Dei anchoram spei figat.

Moriens petat suffragia piorũ locorum. Si fieri poterit, mittat ad loca pia, & petat orationes & Missarum sacrificia, vt dignetur Dominus dare tempus ad ea quæ animæ saluti sunt necessaria, ante mortem conficienda, & ad eadem, & ad alios pauperes mittat eleemosynas, si facultas suppetat, & quidem liberaliter. Et si ipse non id faceret, amici deberent facere pro eo, vt & reliqua, quæ sine ipso transigi possunt.

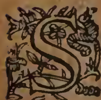
Ordo rerum cum talibus agẽdarũ. Si rebus necessariis peractis, ad alia suppetet tempus, fient ex dictis in cap. 5. 6. & 7. quæ poterunt, sed præcedant omninò quæ sunt magis necessaria. Memor sit autem qui confessionem audit eius, qui in articulo mortis est (id est, de *Quo in casu quinis potest absoluere.* quo probabiliter creditur, quòd morietur, vel de eius morte multum dubitatur à medicis, vel aliis prudẽtibus) quòd quiuis Sacerdos Catholicus potest absoluere illum ab omnibus peccatis, etiã

Sedi

Sedi Apoſtolicæ,& in Bulla Cœnæ reſeruatis,& conſequentibus cenſuris, &c. Si tamen peccatum annexam habet excõmunicationem,à qua nõ poſſit extra hũc caſum ipſe confeſſarius eum abſoluere, debet iniungere morienti, vt ſi conualuerit, ad ſuperiorem pro remedio confugiat. Quæ intelligantur,ſi non poſſet moriens præſentiam habere Superioris, qui facultatem talem habeat : nam tunc eſſet ille vocandus (ſi non eſt periculum in mora) pro caſu illo reſeruato.

De iis quæ agenda ſunt cũ iis qui intellectu quidem valent,ſed voluntas illis ægra eſt, vt id faciant quod facere eſt neceſſe.

CAPVT XVII.

I illi quibus mors imminet, nõ deſtituuntur vſu rationis, & ſenſuum,ac ſermonis,nec tẽpore,ſed voluntate faciendi quod ad ſalutem ipſorum neceſſariũ eſt, imprimis iuuandi ſunt amicorum, vel conſanguineorum charitate, qui pro eis orationes, & eleemoſynas fieri, & Miſſas dici curent, vt ſic indiſpoſitis impetretur à Deo miſericordia, qua digne-

Aliorum orationibus iuuẽtur, &c.

tur cor eorum emollire, & ad viam salutis, in tantæ necessitatis tempore, adducere. Et tam quæ ab ipso qui iuuat, quàm quæ ab aliis, sine ipso ægroto fieri posse diximus, cum talibus sunt pernecessaria, & largius facienda, & ad hunc finem applicanda, vt à Deo gratia impetretur, qua illi benè se ad migrandum disponant.

Qui apud talē auctoritate valent, hortentur eum.

Interim tamen non omittantur quæ cum ipso ægroto fieri poterunt. Et si aliquis sit, qui apud eum auctoritatem, vel gratiam habeat, is eum hortari deberet & rogare, vt curaret ad se vocari virum aliquem spiritualem, à quo consolationem & auxilium acciperet, ea dicendo de persona eius quæ libentius eum audiri, & magis ei credi facient. Sed quamuis hoc non fieret, inuisat eum Sacerdos, & salutet eum, & amanter appellet, & de morbo interroget, & compatiatur eius ægritudini, & compassionem ipsam præ se ferat, vt amoris significatio conciliet beneuolentiam apud ægrotum quæ multum conferet, vt quæ ad salutem suam faciunt, ab eo libentius audiat. His præmissis blādè hortetur ægrotum, vt ad Deum pro remedio confugiat, qui sæpe per morbos hoc agit, vt

Vnde incipiat qui iuuat.

qui obliuiscebantur sui creatoris, hoc quasi stimulo incitati, ad ipsum refugiant. Quòd autem propter peccata interdum immittantur morbi, patet in paralytico Ioan. 5. vnde sanato Christus ait: Vade, & iam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vnde obseruari oportet illud Innocentij salubre decretum, vt scilicet initio morbi, ægroti confiteri teneantur, vt medici in eorum curatione pergant. Deus enim, vt omnipotens, & animæ & corporis morbos curare potest, & vt Pater, nostri amantissimus, vult omnia quæ nobis sunt conuenientia, si humiliter ab eo petamus, tribuere. Prius tamen necesse est eius amicitiam & gratiam procurare. Nam licet Pater sit clementissimus, & magis omnia bona nobis conferre velit, quam nos accipere, nihilominus quia iustus est, vult vt qui peccauit cõtra ipsum, agnoscat suum errorem, & vt ei displiceant quæ malè gessit contra suum creatorem; & tam multorum beneficiorum auctorem, & vt confiteatur Sacerdoti, cui dedit Deus facultatem absoluendi ab omnibus peccatis, & ita dicatur, quòd ex ea confessione debeat initium facere suæ reconciliationis cum Deo si volet con-

Can. Cũ infirmitas.

Quomodo ad cõfessionẽ disponat.

fiteri benè eſt,& cætera fiant vt ſuprà.

Contra differentes confeſsionē. Eccle. 5. Si adhuc nollet confiteri,vel differret, dicere illi oportet illud Eccleſiaſtici, de quo ſuprà cap. 2. Fili, non tardes conuerti ad Dominum, & reliqua quæ tibi habentur contra differētes: quia ſi mors in ſtatu peccati aliquem deprehendat, eſt certa damnatio. Faciat ergo quod facturus eſt, dum tempus habet. Forte etiam diuina bonitas ſi miſit hoc flagellum propter peccata, cùm ea confeſſus erit, reſtituet ſanitatem corporis. Quòd ſi omnino ab hac vita recedendum erit, videat ipſe, quanti referat ad æternam vitam tranſire, & ab æterna damnatione liberari. Si opus erit, addi poterit aliquid de honore, vt ſcilicet quòd magna infamia ſit in tali tempore non ſe diſponere ad moriendum, vt decet Chriſtianum, quodque nec ſepultura dignus eſſet Chriſtianis conſueta. Addatur etiam quòd conſolationem magnam ſperare debeat, poſtquam confeſſus fuerit peccata ſua, licet modo moleſtum eſſe videatur, confeſſionem inſtituere.

Inquiratur cauſa cur nolit confiteri. Quòd ſi ne tunc quidem ſeparatum ad confitendum oſtendit, curet intelligere cauſam eius rei. Aliquando enim id accidere poſſet ex infidelitate, vel hæreſi.

resi, aliquando etiam ex desperatione, propter malè actam vitam, & multa, grauiáque peccata, quæ forte à multis annis non est confessus. Aliquando etiã ob pactum aliquod initum cum dæmone, qui ipsum iam vicinum morti, retinet ne confiteatur. Aliquando ex affectu aliquo fixo, circa aliqua peccata, à quibus non vult ipse recedere, quale est odium, vel vindictæ appetitus, vel vsura, aut aliqua malè parta, quæ non vult restituere, aut carnis peccata, vel si quid huiusmodi est. Aliquando acedia quædam & difficultatis confitendi horror.

Quid, si infidelitas vel hæresis deprehẽditur.

Si infidelitas, vel hæresis detegitur, ea quæ de fide dicta sunt cap. 12. proderunt, potius quàm disputare in particulari, nisi magnam daret occasionem ægrotus, rationem sui erroris assignando: tunc enim confutari id expediret, vel ab eo qui iuuat, vel ab alio in eiusmodi rebus peritiori. Sed communia illa magis ad rem faciunt, etiam in hoc casu, vt plurimum. Peti etiam ab eo posset, an putet salutem consequi eos posse, qui tenent quod Catholici Christiani tenemus. Si negat, absurdum iam est manifestè, tam multa millia hominum, qui virtuti & pietati dediti fuerunt, dam-

nari. Si admittit (vt quidam infideles admittunt,& etiam hæretici) ſaluos eſſe poſſe, tunc inferre poterit, cùm ergo qui credunt quod Eccleſia Catholica credit ſalui eſſe poſſint per te, per nos autem nullus eſſe ſaluus poſſit extra hāc Noë arcam, cur in tanto periculo damnationis æternæ potius, quàm in ſecuro ſtatu, vis ex hac vita decedere. Addi etiã poſſunt, quæ ad affectum mouẽdum faciunt, quale eſt in inferno, pœnis nunquam finiendis, cruciari, & in hac vita in infamiam ſuam, & ſuorum indelebilem incidere, &c.

Quid ſi deſperatio detegitur.

Si animaduertitur quòd ſit potius deſperatio, ob grauitatem & multitudinem peccatorum, tunc locum habent, quæ de ſpe erigenda dicta ſunt cap. 6. & 13.& quod totius mundi peccata, Dæmonum ſimul & hominum, ſi in vno homine coniungerentur, in abyſſo miſericordiæ immenſæ, velut nihilum abſorberi, & vna gutta ſanguinis Chriſti lauari poſſent. Nouit Deus figmentum ſuum, & eius fragilitatem, & ad peccata propenſionem, & prompta eſt ipſius benignitas ad ignoſcendum, ſi humiliter quis ea agnoſcat, ei diſpliceant, & veniam confidenter ſperet, & poſtulet à Dei

à Dei misericordia per Iesum Christum, &c.

Si (quod rarò accidit, sed potest tamen accidere) pactum aliquod cum dæmone initum, diffidentiæ & desperandæ salutis causa esse percipitur, dici debet quòd proditori nullum pactum est seruandum, licet propria manu, imò & sanguine (quod quidam fecerunt) esset chirographum dæmoni datum, & quòd deceptorem decipere debet, & confugere ad verum Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, qui creauit nos, & à potestate dæmonis, & tenebrarum, per sanguinem suum nos eripuit, & transtulit in regnum suum: & exempla adduci possunt, vt illius qui à beato Basilio adiutus est, & chirographum, quod dederat dæmoni, fuit ei restitutum, & aliarum personarum notarum, quas cōstat initum pactum cum dæmone eluisse per confessionem, & viam salutis esse ingressas. Et licet dæmon non redderet chirographum, non refert, quia Christus Iesus, Dominus est absolutus vniuersorum, & ita dici debent quæ ad spem faciunt, alibi dicta, & quæ ad contritionem, præponente ipso ægroto, si Deus vitam dederit, pœnitentiam

Quid si pactum cū dæmone impedit.

& satisfactionem ad arbitrium Confessarij.

Quid cũ ex affectu peccati non vult confiteri.

Si difficultas confitendi, ex eo procedit, quòd non velit ægrotus vel affectum peccati relinquere, vel rem iniustè possessam, aut damnum illatum restituere, imprimis significetur ei, quòd certa mors imminet, quæ faciet, vt omnia bona hæc,& corpus ipsum, cum suis affectibus relinquantur, nec secum feret aliud quàm animam suam, & bona vel mala,quæ egerit, & quòd ante tribunal Christi sistetur,vt secundum ea quæ gessit vel ad ignem æternum damnetur, vel vitam æternam accipiat. Et si timet filios in paupertate deserere, restituendo quod debet, vel ab iniusto quæstu recedendo(nam in hoc solet esse maior difficultas, quàm in aliis affectibus) videat, quàm sit contra omnem rationem, vt velit ipse in æternum paupertate, & duris tormentis cruciari, vt filij habeant bona temporalia, quæ fortè illis erunt causa eiusdem damnationis, & quibus fortè non diu fruentur etiam in hac vita,quia malè parta,malè dilabuntur, & de eis raró gaudebit tertius hæres,& quod Dei,Patris veri, prouidentiæ sunt committendi. Postquàm is fecerit,

rit, quod iustè pro eis possit, & demum addi debent, quæ timorem incutiunt pœnarum, & quæ mouere possunt, ad præferenda his bonis terrenis cælestia & sempiterna bona, ad quæ se disponet, relinquendo quæ iniustè hic retinentur. Et quia varia hominum ingenia, variis modis mouentur, si via timoris nō sufficit, nec spei tentetur ea quæ ratione amoris valeret mouere. Et vim habere posset in iis qui carnalibus affectibus adhærent, & etiam in aliis, explicando beneficia Dei, tam naturæ, quàm gratiæ & gloriæ, vt suprà cap. 7. Et charitatem Patris æterni, qui cùm inimici essemus, dedit filium suum, vt nos seruos redimeret, dilectionem filij, qui vitam suam dedit pro nobis, vt suprà cap. 7. Aliqua etiam de fama vel bono nomine in hac vita possent quosdam mouere. Et si obseruabit quòd ægrotus, his potius quàm illis rationibus vel modis moueatur, in eis magis hæreat (cum moderatione tamen prudenti) quæ efficaciora senserit, vt is ad salutem suam curandam excitetur, ac iuuetur.

Quid cùm ex acedia impeditur.

Si difficultas non videtur in affectu fixo ad peccatum, sed potius in accedia quadam, quæ facit vt laborem se dispo-

nendi quis exhorrescat, imprimis significanda est ei mortis imminentis vicinitas, & damnationis æternæ periculum, si non fecerit quod debet, deinde offerat suam operam qui iuuat morientem, ad redigenda ei in memoriam peccata, & partem pœnitentiæ, si opus erit, pro ipso subeundam. Et si ne tunc quidem vellet, prodesse posset quod alicui ex patribus nostris accidit cum quodã, qui confiteri sacramentaliter recusabat: vt scilicet per modũ colloquij cum ægroto (semotis arbitris) interroget de speciebus peccatorum, quæ ipsius conscientiam premunt, descendendo quantum possit, & sit satis, ad particularia. Et cum iam vel omnia, vel magnam partem habuerit, dici posset ei, Ecce tu timebas laborem confessionis, & tamen ferè omnia confessus es quæ oportebat. Vis ergo finire quod reliquum est, vt tibi impendam beneficium absolutionis? si admittet, tunc, vt cum magis disposito, pergat ad reliqua, & ad dolorem pro peccatis habendum adiuuet, vt suprà cap.2.& cum eò adductus erit vt absolui possit, eum absoluat.

Adducatur ad eleemosynas, &c.

Vndecũque accidat difficultas ægroto, si in primo congressu non sibi persuade

ſuaderi ſinit, vt confiteatur, & ad mortem ſe diſponat, curet qui iuuat, vt eleemoſynas pro ſe faciat, orationes, & Miſſarum ſacrificia poſtulet, oret & ipſe, ac Deo ſe commendet, vel ſi per ſe hæc non fecerit, committat aliis, vt pro ipſo, quàm largè fieri poſſit, ea præſtent: & non ita eum, qui talis eſt, relinquat; ſi fieri poſſit, quin denuò ad ipſum reditus pateat, ad agendũ de iis, quæ ad animæ ipſius ſalutem pertinent: ideò, vt ne moleſtus ſit ægroto, ſic diſpoſito præſertim) imò, vt ei gratus ſit, & conſolationẽ adferat, ſtudere debet. Et ſi de aliquo alio putaretur, quòd futurus eſſet gratior ægroto, vel maioris auctoritatis apud ipſum, ſuggerat amicis infirmi. vt is euocetur. Si tandem ad confeſſionẽ adducetur, procedi cum eo poterit in communione, extrema vnctione, teſtamento, & aliis, quæ conferre dicebantur morientibus, prout dictum eſt cum benè diſpoſitis, ad auxilium ferendum procedendum eſſe, ſecundum quod tempus, locus & perſonarum qualitas feret.

Quomodo agendũ cum iis qui per miniſtros iuſtitiæ mortem violentam ſubituri ſunt.

CAPVT XVIII.

VM his qui ex auctoritate superiorũ mortem in pœná alicuius delicti, & aliorum exemplum ſubituri ſunt, duo potiſſimum videntur eſſe curanda: Primum eſt, vt ſententiam capitalem æquo animo ſuſcipiant, & tanquam de manu Domini admittant. Secundum, vt ſe ad tranſitum in futuram vitam, vt oportet, præparent. Ad primum ergo ſi non eſt reo ſignificata ſententia mortis, qui eum iuuat cum demonſtratione compaſſionis & charitatis eam ſignificet, & hoc vel alio modo ſimili, vel meliori, ſi occurrerit, dicat: Chariſſime frater, vel, Domine, placuit diuinæ prouidentiæ, quæ miris modis ſuorum electorum ſalutem curat, vt ab hac temporali vita & miſera, in aliam transferaris, & ſi voles diſponere te (vt ſpero facies) huius vitæ finis, alterius multò melioris tibi erit initium, gratias agere debes infinitæ bonitati Dei noſtri, qui paterna pietate voluit te quaſi flagello quodá mortis huius breuiſſimæ percutere, vt morte perpetua, & acerbiſſima non eſſes puniendus. Vt Hieronymus ait, Nouit Dominus

nus, ſicut omnium rerum, ita & ſuppliciorum quoque menſuras, & non præueniri ſententia iudicis: Nec dubites quod ſine ipſius voluntate & diſpoſitione tale quid tibi contingat. Si liber ſinebaris, omninò moriendũ tibi erat, quia ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, & hac lege in mundum hunc per præſentem vitã venimus vt ab eo per mortem, cùm Deo placeret, recederemus. Ac fortè ſine commoditate temporis, & aliorum auxiliorum ad benè moriendum, & te ad vitam æternam diſponendum, mortuus fuiſſes, & ita mors temporalis, initium tibi æternæ mortis, & tormentorum fuiſſet, ſi in mortali peccato deceſſiſſes. Sed tui miſertus Deus, vt pater amantiſſimus, voluit vt per mortem hanc tibi infligendam, purgares peccata tua, & breui compendio te ad felicem & nunquam finiendam vitam præpares.

Si is qui capite multandus eſt ſciebat ſententiã, & mœſtus eam acceperat cùm Sacerdos accedit, nihilominus conſolari ſimilibus modis eum oportebit, & hortari, vt non indignetur vel iudici, vel contrariæ parti, ſed tanquam de manu Dei mortem ad ſatisfactionem pro ſuis peccatis accipiat, nemo enim puni-

tur bis in idipſum, & ita fiet vt de neceſitate virtutem faciendo, multò breui habeat purgatorium, & citius ad cæleſtem felicitatem euolet, quàm ſi domi ſuæ magno cum honore obiiſſet. Exemplum boni latronis adducat, qui ſe mortem commeruiſſe agnoſcens, dum ait: Nos quidem iuſte, quia digna factis recipimus, & Chriſto Domino ſe commendans, dicendo; Domine memento mei cùm veneris in regnum tuum, meruit illa verba plena conſolationis audire, Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Sic ergo & ipſe, ſi mortem patienter, & cum actione gratiarum ſuſceperit, & ad Dei honorem, & in ſatisfactionem ſuorum peccatorum obtulerit, & vt ſic Deus eam admittat ſimul cum morte filij ſui orauerit, Chriſtóque ſe ex animo commendauerit, ſimilem in eo liberalitatem experietur: de qua Hieronymus ait. Chriſtus de cruce latronem tulit, & homicidij pœnam fecit martyrium, & quamuis martyrem non faciat pœna, ſed cauſa, ſententia communis doctorum eſt, quòd mors inflicta per miniſtros iuſtitiæ, ſi patienter toleretur, & ad Dei honorem, & ſuorum peccatorum remiſ

De pœni. d. 2. importuna.

missionem, Deo offerat, præcipuè cum contritione peccatorum, & cum memoria passionis CHRISTI, satisfactoria quam maximè est. Accipiat igitur vt de manu patris, immò & medici sapientissimi amaram potionem, quæ salutis æternæ sit causa. Omnia mala huius mundi breuia & parui momenti sunt, si comparentur cum futuris, & tamen si benè, vt oportet, ea feremus quod momentaneum est, & leue tribulationis nostræ, suprà modum magnum æternæ gloriæ pondus operatur, secundum Apostolum, & alia multa, si opus erit, dici ad consolationem possunt, vel pauciora, si bono animo est, qui mori debet, vel exiguum tempus antè mortem conceditur. Ad Secundum, vt benè se ad transitum disponat magis adhuc elaborandum est, & antè omnia, vt confessionem peccatorum faciat, & ferè expedit vt generalis fiat confessio, præsertim si tales sint rei, vt timeri probabiliter possit quod prius non benè & diligenter sint confessi, & à confessario iuuentur ad memoriam per examinationem & ad cõtritionem peccatorum, per ea quæ magis eos (quorum ingenium obseruari debet) motura creduntur, ex iis quæ 2. capite dicta

ſunt : & ſi debent aliquid alicui & p
ſunt reſtituere, imprimis id fiat, ſiue r
ſiue honor ſit reſtituendus. Si iniuria
vel damna accepit, vt remittat ex cor
ſuo ; ſi ipſe intulit vt veniam petat, c
retur, ſi odium habet vel inimicitias,
prorſus remittat.

Si in tormentis falſum teſtimoniu
contra ſe, vel alios dixiſſet, famam r
ſtituat, pœnitentia demùm exigua im
ponatur, quam ſtatim exequi poſſit, &
dicat ei, vt ipſam mortem, & infamian
vel quicquid eſt, quod mortem grauiorem facere poteſt, accipiat in pœnitentiam, & vt in actu pœnitentiæ omnia toleret vſque ad extrema : Si habet vnde teſtamentum faciat, hortetur vt id condat. Si liberos, vel vxorem, vel alias perſonas, aut res ſibi commendatas publicè, aut priuatim habeat, ipſis, vt optimè poterit, prouideat : Et ſi facultatem habet ad eleemoſynas faciendas (præter ea quæ obligatoria & debita ſunt) hortetur, vt præmittat in cælum per manus pauperum quicquid poteſt : Communionem etiam in viaticum petat, quæ iuxta canones, & theologorum ſententiam, negari non debet, & ſi fieri non poſſit vt miſſam audiat eo die quo ſupplicio

plicio est afficiendus, in ea offerat vitam suam, & labores, ac ærumnas Deo patri simul, cum morte Domini nostri Iesu Christi, ad honorem ipsius, & in satisfactionem suorum delictorum.

Demùm quæ superius de actibus contritionis, Fidei Spei, & Charitatis dicta sunt, eis qui supplicio afficiuntur, prout discreta Charitas dictabit, (habita ratione personæ : & temporis,) applicari possunt : & siue comitetur patientem vsque ad supplicium ipsum (quod laudabiliter admodum fieret, si alij officio isto charitatis non fungerentur) siue non, commendet illi tria: primum est, vt omni alia cura abiecta, suam voluntatem cum voluntate Dei conformet, illud ex animo dicendo Deo, Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra: vel illud, Sit nomen Domini benedictum: suam mortem ipsi offerendo, vt dictum est. Secundum, vt in passione & morte Domini nostri Iesu Christi memoriam defigere conetur, vt siue ligetur, ligatum Christum: siue ducatur, deductum illum ad supplicium : siue durum quiduis patiatur, cruci affixum Christum consideret, & gratias agendo quod ille innocentissimus pro nostris peccatis delendis tulerit, &

veniam per eadem supplicia petenc
speret in ipso, & vicinus morti dicat:
manus tuas Domine commendo spi
tum meum. Tertium vt commendet
beatæ Virgini, Angelis, & sanctis, & pc
tissimum inuocet sanctissimum nome
Iesu, & cum ipso in ore vel corde moria
tur. Qui autem moriturum comitatu
hęc suggerat maiori quàm vnquam cha
ritate, & animet spe vitæ æternæ patien-
tem, & aliqua ex iis verbis dicat quæ iis
qui sunt in transitu dici solent. Et si ha-
bet aliquid de quo reconciliari velit,
etiam in loco supplicij ipsum audiat, &
absoluat, & hortetur vt petat orationes
aliorum spectantium, vt ter Pater noster,
Aue Maria, vel ipse petet nomine eius. &
si viderit opportunè aliquid dici huius-
modi spectatoribus ad ædificationem
posse, id facere licebit.

De iis, quæ ad morientem iuuandum faciunt, sed sine ipso tractantur.

CAPVT

CAPVT XIX.

V Æ hactenus dicta sunt, ad ęgrotantis auxilium,non nisi per ipsum, vel saltem non sine ipso trāsigi possunt,alia sine ipso fieri possunt, & debent,vt quæ hic dicentur.

Primum autem inter ea locum habet Oratio sacerdotis ipsius, qui iuuat morientem, tam cùm admissus ad eum est, ac recitat illud Beati Iacobi, scilicet,Infirmatur quis in vobis,&c. dicítque stās, & aperto capite, Euangelium & Orationem super infirmos dici solitā,quam cùm admiscet aliis colloquiis cum infirmo alias preces alia vel submissa voce: sed crebrius & diutius orabit, quando infirmus,sensum & iudicij vsum amisit,vt etiam superius dictum est.Alterum locum habet Oratio eorum qui præsentes sunt, qui cum Sacerdote vel socio eius dicent Litanias, vel alias Orationes pro infirmis.Et hæc intelliguntur præter orationes, quas in via facere, & domi etiam debet,qui morientes iuuat,de quibus primo capite.

Oratio sacerdotis.

Oratio aliorū præsentium.

Si commodè fieri poterit, aget cum iis, qui coniuncti sunt ægrotanti, vel

Eeleemosynæ, vota,&c.

eius curam habent,& rerum eius,vt ele
mosynas pro eo faciant, de bonis ipsi
vel vt volent, & Missas dici pro eo,
in monasteriis & locis piis orationes
eius subuentionem fieri curent, si eti
ieiunia aut aliæ castigationes corpo
& aliqua vota, & piæ aliæ actiones
Missarum præcipuè sacrificia, pro
fiant, iuuare haud dubiè poterunt, &
omnibus his petatur, vt Dominus in
mo sit propitius & vel ei restituere
gnetur sanitatem, si ad melius serui
dum ipsi expediet, vel si ex hoc sæc
transferre in aliud omninò volet, vt
nè ipsum disponat, ad æternæ felicit
consecutionem.

Aqua benedicta, & imago crucifixi. Si non fuerit in cubiculo aqua be
dicta, curet vt afferatur, &eum ipse
alij aspergant, ea interdum, & ipsum
ctum & cubiculum contra Dæmo
molestias: si non habeat Crucifixi i
ginem, vel aliam saltem, quæ ad pi
tem excitet, & iuuet, adferri,& ibi t
ri curet: & infirmo ea osculanda in
dum admoueatur, vt per eius aspec
vel osculum ad aliquem pium affec
excitari possit.

Commẽdatio animæ. Cùm ad vitæ finem proximè acc
re, & in agone esse videtur, comm

datio animę, secundum communem Ecclesiæ ritũ, fiat ab eo, qui adiuuat, & tunc potissimũ, cùm cætera sunt peracta, quæ præcedere ad auxilium moriẽtis debent, vel cùm ipse non est iam sensuum & mentis compos: tunc enim commendatio prædicta, & orationes, & pia opera, de quibus supra, præcipua sunt adiumenta, quæ morienti adferri possunt.

Remoueantur ab ægrotantis aspectu, qui bonam ipsius pręparationem ad moriendum impedire possent, vt esse solent persępè filij, & vxor, qui potius humanos affectus, quam spirituales in eo prouocarent: secus esset si spirituales, & ad infirmum adiuuandum idonei crederentur: adhibendi autem essent homines boni & pij, qui morienti assisterent, & bona aliqua suo loco & tempore suggererent, & saltem pro eo orarent, & in agone Symbolum Apostolorum, & passionem Domini, vel aliquos Psalmos ad rem accommodatos, & ex more Ecclęsiæ super agonizantes dici consuetos, prælegerent, quales sunt qui sequuntur.

Remoueã tur à cõspectu morietis, qui nutriunt affectus humanos

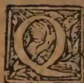
Adsint qui in cubiculo morientis orent pro eo.

Psalmi. Qui habitat id adiutorio altissimus. Dominus illuminatio mea. In te Domine speraui. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum. De pro-

Qui Psalmi opportunè dicantur à circumstãtibus.

De ijs, quæ ad iuuandos eos pertinent, qui aßiſtunt morienti.

CAPVT XX.

VI morientem aliis præſentibus iuuat, quamuis præcipua intẽtione ad infirmi auxilium feratur, rationem tamen ſuo loco & tempore aliorum audientium habere poterit, & debebit, vt ex his, quæ infirmo dicuntur, vel ſi quid aliud propter eos addatur, ædificationem accipiant. *Rationẽ habeat aſſiſtẽtium dũ loquitur infirmo.*

Aliquæ etiam digreſſiones fieri poſſunt (& interim conquieſcet aliquantulum infirmus) ad hoc ipſum, vt ſcilicet præſentes iuuentur, ſiue omnibus ſimul, ſiue huic & illi loquatur ſeorſum. *Digreſsiones.*

Cùm autem ægrotus vel iam obiit, vel omninò iudicij, aut ſenſuum vſu priuatus eſt magis adhuc locum habẽt, quæ ad aſſiſtentes dicuntur. Quędam ergo dici eis poſſunt ad infirmi vtilitatem (vt paulo ante diximus) ſcilicet vt & orari, & Miſſas offerri & eleemoſynas pro eo viuo vel defuncto fieri, vel alia pietatis, & charitatis aut pœnitentiæ opera curent, prout diſcretio, circumſtantiis perſonarum conſideratis, dictabit. Et ſi præſentem ſe non fore putat in hora mortis, *Tempus cõmodiſſimũ ad iuuãdos aſsiſtẽtes. Quæ dicãtur eis ad infirmi auxilium.*

hortetur vt eo tempore dicant Litar
vel alias Orationes, nec ipsi filij, & v
vacent, quin potius ipsi orent, licet
expediat forte, vt sint præsentes mor
ro, sed alibi id faciant, dicentes Coro
vel Miserere, vel inuocantes Beatam V
ginem, Angelos, & Sanctos, vt adsint m
rienti, & pro eo intercedant.

Quæ dicutur a ipsorum auxiliū. Quædam verò ad ipsorum assist
tium ædificationem, sumpta occasio
ex eis quæ de infirmo vel mortuo s
visa, dici possunt, vt.

Vsus frequēs sacramētorum. Quam bona sit præparatio ad m
tem, innocens vita: quàm etiam frequ
vsus sacramentorum, & per confess
nem aliquam generalem & diligente
sic suam purgasse conscientiam & pac
se, vt nullum in articulo mortis neg
tium, peccatorum confessio aut oblig
tio ad restitutionem facessant.

Mortis memoria Quod sæpe in sanitate, mortis mem
ria habenda sit, & sic vita instituen
vt in articulo mortis institutam v
lemus.

Tempus quam preciosum. Quàm preciosum sit tempus, quod
salutem nostram operandam dat nol
Dominus, scilicet vt sunt nundinæ m
catori, vt aurifodina deiecta, vel th
saurus non clausus diuitias sitienti, vt

renu

renum tẽpus & prosper ventus nauiganti, vt tempus messis agricolæ, qui si prætererire sinãt præsentem occasionem, nunquam eam fortassis similem sunt habituri, cùm vel vna hora esset morienti magnopere expetẽda, in qua integris sensibus & iudicio posset per pœnitentiam & bona opera se disponere ad beatitudinẽ, & eius defectu posset aliquis in æternam damnationem incidere: ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

Quanta sit vanitas rerum temporalium, cùm dignitates, honores, diuitiæ, voluptates & omnia, quæ hic magni fieri solent, relinquantur, ipsum corpus in puluerem redigatur, ad cuius commoditatem tam multa, & tam sollicitè fiunt, perinde ac perpetuò esset hic viuendum. *Tẽporaliũ rerũ vanitas.*

Quantum sit momentum virtutis, & quantus actionum bonarum fructus, cùm vitam æternam promereantur, & morientes comitentur, iuxta illud Apocalypsis: Audiui vocem de Cælo dicentem mihi, Scribe, beati mortui, qui in Domino moriuntur: Amodò enim iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur il- *Virtutis quantus fructus.* *Apoc. 14.*

los, & vtique ad gloriam perpetuan felicitatem operantium sequuntur.

Gal. 6. Diligenter ergo eis, dum possun insistamus, vt hortatur Apostolus, num autem facientes, non defician tempore enim suo metemus non c cientes.

Hora mortis incerta. Cùm mors sit tam certa, & eius h tam incerta, quod quotidie sic debe nos disponere, vt securè possimus eoc die mori, nec debemus nobis long vitam polliceri, nec in aliud tem emendationem vitæ, & bonas actic reiicere, incerti an ad hunc diem i grum victuri simus.

Libertas cordis in sanitate est curãda. Quod optandum sit, vt in hora m tis, non adhæreat affectus huma rebus vel personis terrenis, sed cor tum liberum & expeditum, ad c stia desideranda, & summum bon vnicè amandum se conuertat, & qu felices sunt qui sic se habent, vel ex statu vel saltem ex præparatione id vltimum tempus facta: vt c re debemus dum viuimus sani, vt ita fiat.

Testamẽtũ maturè faciẽdum. Quod ad testamentum attinet, qu conueniat, vt dum quis valet sensi & iudicio, id faciat, ne vel carer

vſu integro iudicij, deliramentum faciat pro teſtamento, vel conſanguineis, aut aliis circa mortem vrgentibus, vel forte impedientibus eius voluntatem (quod tamen eſſe graue peccatum declaretur) non qua debet ratione fiat, nec vt par eſſet animæ teſtantis per opera, vel legata pia conſulatur. Ideò expedire etiam, vt dum quis valet, vel antequam morbus ingraueſcat, ea exequatur ipſe (ſi poteſt) quæ in teſtamento legare, aliis decreuit: vel ſaltem maturè per teſtamentum, vel codicillum leget, ne procraſtinando, ad eum ſtatum redigatur, vt non poſſit iam, quod ipſius animæ magnopere conueniebat, præſtare: & alia huiuſmodi, habita ratione perſonarum, opportunè dici circumſtantibus, vel in communi, vel ſeorſum agendo cum quibuſdam, poſſunt.

APPENDIX.

Quomodo adiuuandi, qui propter delicta ſua damnati, à Iudicibus mortis ſententiam acceperunt.

CAPVT

necandi hominis ab omni pietate auersum animum cõfirmandum, illius menti obiiciendo, cum in extremo vitæ periculo ab omnibus, quos antè nouerat, omnino destitui, & socios tantum habere eos, qui nolentem trahant ad interitum.

Admodum prætereà videtur esse necessarium; eum, qui velit consolatoris, hortatorísque subire prouinciam, vel cum eius loci Moderatore, vel Iudicibus aut custodibus, aut etiam saltem cum illorum carcerum œconomo, qui & ex antiquis esse solet, nec vt plurimũ vniuscuiusque ignorat vitæ discrimen, aliquo modo conuenire, vt ex verbis intelligat an aliqui in eo carcere reperiantur, de quorum capite agatur, vel saltem agi sit periculum, quò facilius cum iisdem maiorem contrahat amicitiam, eósque ad pœnitendum hortetur: ante mentis aciem ipsorum exhorrenda ac pertimescenda scelera proponendo, ex quo facile fit, vt tum ad expianda confessione flagitia, & sacrum Christi Seruatoris nostri corpus assumendum, tum ètiam ad solam Dei Opt. Max. voluntatem exoptandam, siue victuri sint, siue morituri, rei excitentur: quod fortè non ita fieret *Sciatur ex ministris iustitiæ qui captiui periclitẽtur de vita.*

in ipso

in ipſo extremæ vitæ periculo. Cau
dum tamen maximè erit, ne in fa
liaribus colloquutionibus aliquid
certum eſſe de imminente morte ſig
cetur, ne hoc nimium exhorrentes,
mo cadant omninò, ac de omni ſa
illico animæ, corpóriſque deſper
ideóque nullius amplius colloquia
animarum ſuarum ſalutem perti
tia, velint admittere, ſed potius ma
conſilio, ac prudentia certiori pr
detur. Si omnia, quæ dicentur, à per
ſi facinoris grauitate quaſi ducta, ac
tita, cum magno periculo illis im
dente conferantur.

Quid ei faciendũ, qui intẽpeſta nocte ad plectendum morte accedit.

Maximè etiam conſolanti eſt
maduertendum. Ne cùm imtemp
nocte plectẽdum capite roboraturus
cedit, primus ante ipſum ſe ſiſtat i
cubiculo, ad quod ſuo aduentu reus
catur. Etenim ſemper ferè cuſtodes
cerum ne nimium reis mortis horro
incutiant, ab inferiori cubiculo euo
ad ſuperius, non quaſi ad mortem
potius aut ad triremes, aut in exi
amandandos, &c. Quare ſi reo alac
ſuperiùs aſcendẽti primus omnium
confeſſarius offerret, fieret non mo
ei nihil omninò virium conſolando

d

deret, sed eas etiam omnes, quas haberet, sua præsentia frangeret ac debilitaret. Omnis igitur cura hac in re custodibus videtur esse relinquenda, à quibus prius de certa imminente morte admonitus reus, & ad libenter id faciendum paululum animatus, addi etiam poterit secum confessarium adduxisse, qui eum facilè consolabitur, & ad benè ex hac calamitosa vita decedendum edocebit. Tum verò ad eum ipse confessarius ingressus, aliquem doloris sensum præ se ferendo, alacri: patientiq; animo esse mortem subeundam ostendet, siquidem Diuina voluntate hominúmque sapientum consilio id totum efficitur.

A custodibus de morte moueatur reus.

Hæc verò aut his similia mortis reo proponentur.

1. Deum Opt. Max. Qui mundum hunc vniuersum æterna quadam mentis prouisione moderatur, hāc salutis suæ viam statuisse. Qui quidem quamuis eum ad felicitatis patriam alio tramite ducere potuisset, magis hoc ei expedire præcognouit, atque ideò erecto animo mortem esse perferendam, quinetiam exoptandam, &c.

Dei prouidentia in hoc genere mortis.

2. Eam

Mors eiusmodi, magnum Dei beneficium.

1. Eam ipsam mortem, quam ipse
tum exhortet, summum etiam bon
beneficiúmque singulare ipsi à Deo
mortali munificentissimè conces
Quis enim non apertè videat eum,
tot sceleribus, odiis, immensisque p
culis fuit inuolutus, totiens aut in
corum suorum telis confossum occ
re, aut etiam Diuina voluntate su
quadam nec extingui potuisse? At
omnia ipsū Dei beneficio euasisse (q
non ita facilè exhibuit omnibus)
potius scelerum suorum cum animi
gno dolore, lachrymísque posse p
tere, eáque sibi præsenti detegere
fessario.

Psal. 38.

3 Huic simile certum vitæ suæ spa
Prophetam expostulasse, Notū fac
Domine finem meum, & numerum
rum meorum. Quod etiam nec q
plurimis est concessum, qui peruersc
tius animo, improuisa morte cecide
pœnas etiam daturi sempiternas.

Hoc mortis genus, aliis felicius esse

4 Hoc mortis genus esse felicissir
& à quouis alio, erecto quidem ar
ferendum, vt suauissimum. Siqui
cùm ob varios morbos præsentes, æ
admodum diuturna torqueat cogi
acerbissimorum dolorum, qui perfe

tur, medicamentorum quæ ſumma cum difficultate aſſumuntur, & expectatio futuræ ſanitatis, vt vix credi poſſit ægrotum ſana mente commiſſorum facinorum recordari, nedũ dolere. Ex quo fit ſæpe, vt quamplurimi ſpe quadam inani conualeſcendi quamprimum decepti, abſque vlla peccatorum ſuorum expiatione moriantur. Si verò mortem eam conſideres, quæ ſubitò minimè de illa cogitantes tollit è medio, luce clarius patet calamitoſiſſimum eſſe genus interitus. Si demùm illud atrociſſimum mortis genus perpendas, quo quidem multi ab inimicis crudeliter vulnerati ex hac vita emigrarunt, nonne credendum erit eum, qui ita necatur, nihil aliud poſſe, quàm de ſuis inimicis, vulneribus, cruore, iniuriis, doloribus ac ſpe vindictæ cogitare? vt mirum valde ſit, ſi ei à ſumma Dei bonitate aliquid etiam temporis, locíque, concedatur, ad lachrimis, ac dolore eluenda flagitia. Hæc autem omnia longè ab hac morte, quæ reo impendet, diſtare: cùm & ipſemet reus ſanæ ſit mentis. Et omne vitæ ſuæ periculum apertè cognoſcat, &c. vt nihil aliud ei ſit faciendum, quàm ſuorum ſcelerum à Deo

Opt. Max. veniam implorare. Quo[d] faciat vt oportet, quàm citiſſimè ad æt[er]næ felicitatis gaudia perfruenda ex [hac] mortali vita euolabit.

Oportunitas in hoc genere mortis. 5. Multos eſſe, qui benè agere cupia[nt] magnopere, ſed careant tempore: ali[os] qui diffluant otio, ſed oportunita[te] & auxilio deſtituantur: quàm plurim[os] quibus & tempus ſuppetat, nec de[sit] opportunitas, ſed vnico indigeant am[o]re pietatis. Ipſi verò reo nihil horum, [si] tamen velit, deeſſe, cùm certum offera[tur] ei temporis ſpatium, in quo c[um] pœnituerit, ſuorum peccatorum venia[m] conſequatur. In quacunque enim hor[a] ingemuerit peccator, &c. neque de[fit] qui eum libentiſſimè vſque ad extremum vitæ ſpiritum hortari velit, atque conſolari: Ideóque cogitationem omnem in Deum eſſe conuertendam, ne æterna bona, quæ hoc pacto ipſi conſequenda propoſuit, deperdat contemnendo.

Exempla Christi, Sanctorū & aliorum proponēda. 6. Poterunt etiam à conſolatore, aliqua Sanctorum Martyrum ſupplicia, ac tormenta, quibus à perditiſſimis viris, iniuria necati fuerunt, enarrari, & præſertim Sancti illius, qui eodem nomine, ac ipſemet reus, appellatur. Plura etiam

etiam fusè dici de iis, quæ Seruator noster Christus, vt nos abs interitu vindicaret, est perpessus. Neque verò hoc etiam loco erit ab re, si aliqua exempla perferantur, quibus aliquos viros admodum nobiles, ob minus scelus perpetratum, vel etiam innocentes, ad grauiora supplicia damnatos esse ostendatur, qui potius tormentorum grauitate superati, quàm rei veritate impulsi, aliquando vel maiora facinora, vel etiam (quod sæpenumero solet accidere) non perpetrata modò, sed nec excogitata quidem, se commisisse sunt confessi.

Necessitas in virtutẽ conuertẽda.

7. Addi etiam poterit, Quid? nonne mi frater, tibi semel siue in cubili, siue in aqua, aut igne, aut aëre, &c. est moriendum? Quid igitur est quod mortem pertimescas? conare, conare mi frater, vt hæc necessitas in magnam vertatur animi tui constantiam, atque virtutem quandam excelsam; qua ipsam etiam mortem omninò contemnas. Et hæc, quæ modo dicam, tecum ipse meditare, Vtinam Domine Iesu inter Turcarum, Hæreticorúmq; tui nominis manus inimicas hãc vitam, à qua mox ego decedã, vnà cúm toto sanguine profun-

Desideria quæ excitanda i moritur o.

dere mihi licuisset, vel saltem has easd
pœnas, quas meritò ob mea summa sce
lera luo, pro veræ fidei clara confessio
ne perferrem. O te N. certè felicem
hæc agas, sique tecum hæc cogites. Nam
quodammodo verus Martyr ex hac vi
ta migrans euolabis in cælum: & id qui
dem meritò, siquidem Deus immortalis
non minus misericors esse credendus est
quàm iustus. Cùm ergo iustitia Dei pœ-
nas, & ignem intentet æternum, lætha-
le crimen duntaxat perpetrare cupien-
tibus. Qui odit fratrem suum in corde,
1. Ioan. 3. homicida est, & qui viderit mulierem
Matt. 5. ad concupiscendum eam, iam mœchatus
est eam in corde suo: quare etiam mise-
ricordiam præmiis non ostendet (mise-
ricordiæ enim eius super omnia opera
eius) erga eũ, qui summopere optet ean-
dem, quam Martyres, subire sententiam.
Quinetiam adde: si eum, qui velit bona
aliqua efficere, cùm verè non possit, vt
elargiri eleemosynã, propriam carnem
extenuare ieiuniis, corpus verberibus
affligere, &c. omnium illorum eundem
dicimus in cælo esse præmium conse-
quuturum: cur etiam eum non Marty-
rem appellabimus, qui quicquid Marty-
res passi sunt, ipse & verè aliquo modo,
vt

vt illi, patiatur, & omni etiam ex parte pati percupiat?

8. Certò scito, mi frater, Deum hac tua morte, quasi tacita quadam cohortatione, vt reliqui ad benè operandum incitentur, ac de te, ab omnibus, qui te nouerunt, malè concepta tollendo funditus, vt de tua potius benè sperent salute, vti velle. Atque ideo hæc ipsa mors eò tibi gratior esse debet, quò facilius poteris eam magna patientia perferendo, omnibus, quibus peruersis tuis sceleribus obfuisti, satisfacere. Ex quo fiet, vt & tu gloriosum vitæ æternæ inde referas fructum, & omnes etiam quoddam emolumentum accipiant. *Rei mortē multis prodesse.*

9. His omnibus explicatis, bonū etiam admodum est, vt consolans, occasione opportunè sumpta, reum ad aliquantisper secum & cum cæteris, qui aderunt, orandum hortetur. Quo facto omnium sanctorum opem Litaniis implorabit. Postmodum passionem Domini nostri, &c. recitando, quibus in locis videbitur insistet, eáque reo accommodatè explicabit. Addat etiam, si per tempus licuerit, paucis tamen mutatis, animæ commendationem, aliquid in ipsarum orationum recitatione animaduertendo, de- *Orationes à reo dicendæ.*

notéque contemplando.

10. Maximè etiam cohortandus reus erit, vt, si fieri possit, animum suum generali quadam omnium, quæ recordatur, peccatorum expiatione detergat. Hæc enim scelerum suorum recordatione magis ad dolorem, patientiamque inflammatur, dum apertè cognoscit se toties ea commisisse, quorum singula mortis pœna mulctari debuissent.

Pœnas sponte susceptas maioris esse meriti.

11. Si bene ac deuotè ex his totis animi quodam sensu erga Deum erit affectus, poterit ille probari, vt aliquo flagello se cædat, prius verbis ostendendo, multò maioris esse meriti eas pœnas, quæ in hac vita sponte dantur, quam quæ coactè & necessariò, siue in hac vita, siue post mortem in purgatorio perferuntur.

12. Solet etiam mors ea, qua reus plectitur, ipsi quasi quædam perferenda pœna scelerum commissorum à confessario iniungi, cùm & ob temporis angustias aliud faciendum imponi non possit, & id etiam permagni esse credendum sit meriti.

Ne sit nimia longa collocutio.

13. Neque verò vltra duas horas est à consolatore cum reo collocutio protrahenda, ne illi aliqua ex hac re mo-

lesti-

lestia pariatur (ni fortè ipsemet reus id summè exoptaret) vt hac ratione vterque aliquo temporis spatio à mentis labore quiescat, & vt posteà ille quidem facilius colloqui, is verò attentiùs possit eum dicentem audire

14. Aliquid prætereà temporis reo erit concedendum, quo aliqua vel circa peccata, vel mortem, infernum, iudicium, gloriam, Christi passionem, & his similia, meditetur. Quod totum fieri debet habita morum, ac vi cognoscendi eiusdem ratione. *Quæ reo meditāda.*

15. Non admodum expedire videtur, vt præter Consolatorem, aut etiam eius socium, plures tunc temporis cum ipso colloquantur. Qui verò cum eo colloquuntur, aduertant à nulla re esse sermonem instituendum, quæ aliquo pacto ad animæ ipsius rei salutem non videatur pertinere, ne aliqua ei detur occasio de parentibus, amicis, re familiari, rebus gestis, gerendísue cogitandi. Solet enim Dæmon vel minima occasione sumpta, hæc consideranda inijcere menti, vt animus ab omni pietate, & mortis amore, ad Dei contemptum, ac longius vitæ desiderium protrahatur. *Pauci cū reo loquātur, & quibus de rebus.*

16. Admoneat consolator eos qui ieu- *Ebriet.*

in eo cauenda.

taculum ſunt reo miniſtraturi, ne nimio potu reddatur ebrius, quod quidam ſummo ſtudio fieri curant, vt hac ratione omnis moriendi metus, animique ſollicitudo auferatur. Qui ſanè ignorant hoc eſſe Dæmonis quoddam inuentum, qui optimè nouit quantum ſana mens conferat ad benè, felicitérque moriendum, cùm tunc temporis de ſummo agatur, vel vitæ, aut mortis æternæ diſcrimine, &c.

Conſolator irregularitatem prudenter vitet.

17. Caueat ſummopere conſolator, ne quicquam ad feſtinandam reo mortem proferat, hæc aut his ſimilia dicendo: Eia, nimis moramini, tempus tandem inſtat, properate, ſunt enim alia negotia peragenda, nunc reus optimè eſt erga Deum animatus, citò eum ab inſtantis mortis cogitatione liberate, multo ſapone funem perungite ne nimium inter moriendum excrucietur. Aut etiam ipſi reo, propera in via, benè firmitérque conſcende gradus, &c. Aut itidem, retuſam ſecuris aciem cures acuendam, &c. Hæc enim aut dicere, aut efficere eſſet reo maturare mortem, & irregularitatis pœnam incurrere. Ideóque vnicuique ſunt propria obeunda munera, iuxta officij ſui rationem, & licet aliquan

quando carnifex, vel satellitius præfectus à consolante petat, an omnia sint absoluta, expeditaque, & an tempus credat esse opportunum iustitiæ mandata exequendi, hisque similia, &c. ipse tamen immotus, quod suum est, faciendo expediat, cæterisque omnem aliam curam relinquat sua peragendi.

18 Dum reus ad mortem ducitur, summa est attentione hortatori curandum, ne oculis hinc inde aspiciendo, aut quempiam salutando, aut salutanti respondendo, animo diuagetur. Nec etiam ipsemet hortator tunc temporis, rei nomine, aliquid cuiquam iubeat faciendum, sed omni mentis ac virium suarum conatu in vnam illius animæ, perbreui temporis spatio ex hac vita migraturæ, salutem, totus incumbat.

Dũ reus ad mortẽ ducitur, quid curandum.

19. Si fortè aliquid esse scrupuli appareret, quo rei mens conscia premeretur, vel etiam si optare videretur res suas alicui, ac suppellectilem testamento legare, erit in his omnibus quantum fieri licebit, testibus necessariis aduocatis, adiuuandus. Qua quidem in re confessarius, consolatórve aduertat, ne vna cum testibus, aut scriptoribus censeatur, ni forte aliquid ipsum scribere esset ne-

cessarium, quod etiam nec eiusdem propria erit manu subsignandum. Si verò fortè res aliquæ ab ipso reo relictæ erunt in carceribus, id ipsemet iubere poterit, vt consanguineis, aut cui velit tribuantur, aut potius ob animæ suæ salutem in pauperes erogentur.

2?. Quantum hortator poterit enitatur, vt si quid odij in iudicem, aut partem aduersam, aut testes, aut quemuis alium rei animo erit infixum, id euellat omne: quin potius hanc Dei immortalis voluntatem esse ostendat. Ideoque ipsum huiusmodi mortis genus quamuis innocentem debere perferre libentissimè. Monendúsque erit, vt si quid tormentorum acerbitate coactus, aut de alterius fama detraxerit, aut falsò quempiam accusauerit, cum per temporis angustias neque testes adhibere, vt moris est, neque publicum scribam liceat aduocare, (si enim id liceret aduocandi essent.) id ipsum totum præsenti populo, Deũ imprimis testatus, exponat, affirmétq; hunc falsò insimulatum crimine, illũ necis, & flagitij, &c. ipsamque populi multitudinẽ clata voce det testem in has res singulas, antequã aut collum in laqueum inserat, aut securi ceruices supponat, ne de-

Aliorum & suæ famæ reus consulat.

tra

trimenti quicquam innocens sua culpa patiatur. Quòd si minus etiam suæ famæ, vi metuq; consuluerit, erit ei apertè dicendum quod verum est, ne & animi & corporis vnus idémque sit interitus.

21. Si consolator aliquos precarios calculos secum habuerit, quibus reus in mortis articulo plenariam suorum scelerum indulgentiam consequi posset, orandus erit, vt moriturus ea perficiat, quæ necessaria sunt ad indulgentiam illam consequendam. *Indulgētiam lucretur, si potest.*

22. Neque verò aut in carceribus, aut eo in loco vbi reus erit è medio tollendus, consolator illi multum adhærescat. Id diligenter aduertat, præsertim in carcere; vt eius manus suis sint semper cathenis colligatæ. Licet enim sæpe rei animo pacato esse videantur, aliquando tamen subito quodam mortis horrore correpti, prorumpunt in phrenesim, & quasi lymphati, etiam sibimet ipsis, non modo cæteris, mortem consciscere machinātur. Etenim sæpissimè clare custodes intuiti sunt illos, quasi mente captos capita parietibus collidentes, & quicquid manu arripuerint, in adstantium ceruices deuibrantes. Alia tamen ratione procedendum cum iis qui ob familiæ *Quæ à consolatore aduertēda.*

nobili

nobilitatem, & magnam quandam animi demiſſionem ac dolorem, tanta manuum, ac totius corporis conſtrictione non egent.

23. Vt maiori cum alacritate reus accedat ad mortem, polliceatur illi confeſſarius, ſe pro illo poſt eius mortẽ diu Dominum oraturũ, atque diligẽter, vt multi idem efficiant curaturum (quod verè poſt exequetur) moneatque ſæpe, an ei aliquid noui, quod ſit confeſſione excipiendum, occurrat: an ab aliqua fidei, odij, deſperationis, longioris vitæ huius, aut parentum amore, aut cuiuſuis alterius rei tentatione à cacodæmone torqueatur. Nec vnquam deſiſtat à cohortatione ad patientiam, ad magnam ſpem diuini auxilij, paſſionis Chriſti, ac vitæ æternæ, ad quam cum Chriſto ac diuis quamplurimis, qui multo acerbiorem paſſi ſunt mortem, ſempiterno tempore moraturus, ſi velit, perueniet quàm citiſſimè. Addet etiam ſe quodãmodo ipſi inuidere, quippe cùm à tot laboribus, animi perturbationibus, corporis morbis, perpetuo quaſi carcere, ſimultatibus, infinitis propemodum calamitatibus, & ipſamet morte, moriendo liberetur, & omnis aditus ipſi perpetrandi

di facinora præcludatur, & quod omniũ maximum bonũ eſt, ad perfectè Deum cum Angelis ac diuis omnibus videndum & collaudandum, ampliſſima quædam ianua reſeretur.

24. Summa præterea eſt attentione aduertendum, ne fortè aliquo modo cum conſanguineis, vxore, aut filiis colloquatur, ſed potius horum omnium, quantum fieri poterit, memoria erit ac mentio ſupprimenda: nec etiam ad id eius aut amici, aut quidam, cum eo colloquendi, quædã curioſitate ducti erunt admittendi; ſiquidem horum omnium eo extremo vitæ tempore ſermo nihil prodeſſe, multum autem poteſt obeſſe.

Conſanguineorũ colloquiũ eſt reo prohibendũ.

25. Quam ſæpiſſimè rei non tam mortem ipſam, quàm genus ipſum mortis turpiſſimum exiſtimantes, perhorreſcunt, ſibimet ipſis malam crucem præ oculis obiicientes, ſe ipſos in ea iam extinctos fingendo, & innumeræ adſtantis plebis, ac pertranſeuntis irriſiones, atque contemptus contemplando, &c. Ideò maximè conſolator eos hortabitur, vt pendentis Chriſti in cruce imaginem, ac ſimul D. Petri, D. Andreæ, ac multorum ſanctorum Martyrum cruci affixorum meditentur; eóſque docebit

pluris animum esse faciendum, qui nunquam extingui potest, quàm corpus hoc, quod vnà cum brutis cito in cineres, aridumque puluerem euanescet. Ideóque summo studio esse conãdum, vt eo tempore perbreui, quo corpus pendet in cruce, animus noua quadam vita, & gaudiis incipiat perfrui sempiternis, vt quãplurimis qui hoc mortis genere extincti sunt, credendum est feliciter euenisse.

26. Tandem cum reus è vita migrauerit, si vxorem, filios, aut parentes, aut consanguineos superstites habuerit, qui ob summum dolorem turpissimæ mortis, qua suus N. fuit affectus, pene desperent: ipsemet qui reum est consolatus, illos adibit. Atque solabitur, affirmando N. suum, vt verum Christianum decet, ex hac vita cessisse, ideóque eum non tam inter turpi morte mulctatos, quàm inter æterna felicique vita perfruentes esse numerandum. Hæc igitur illis hisque similia dicenda erunt; quæ Spiritus ipsemet sanctus vberrimè subministrabit.

Hæ itaque aliquæ piæ meditationes ad consolandum eos qui facilè flectuntur in bonum, poterunt adhiberi. Quòd si quis

si quis reus reperiatur, qui illis nequeat obfirmata mente dimoueri, ad alia erit firmiora, ac potiora remedia recurrendum.

1. Maxime reor conducere si huiusmodi rerum ea, qua consolator poterit, animi demissione, adeóque, si necesse erit, flexis genibus cohortetur ad animum erga Deum piè excitandum; animæque suæ saluti consulendum. Quod efficiet facilè, si in hoc extremo vitæ suæ tempore, omnem animi sui labem peccatorum confessione abstergendo, in Dei æquissimi rerum æstimatoris voluntate acquiescet. Hic etiam erunt nobiliorum virorum ipsi reo exempla proferenda, qui non adeo graui patrato flagitio pœnas tamen dederunt grauiores. Ac præsertim si cui illorum morienti ipsemet idem consolator adfuerit. *Quomodo cum obstinatis reis agẽdum.*

2. Si verò his explicatis, reus adhuc peruerso animo, in errore concepto persistat, tetro iratóque vultu, ac verbis grauioribus cum eo agendum erit, eiq; dicendum: Abi hinc, discede ex hominum cõspectu, qui nec ipsa terra sustentari; & omninò à Deo non mereris in hoc summo, vel æternæ vitæ; vel mortis discrimine adiuuari; equidem nunc mihi

mihi omnem animi tui curam iure censeo esse deponendam. Quid addam præterea? non secus ac rationis expers bellua quædam morieris, & quod calamitosius, de hoc æuo, extincto corpore, animus etiam, ad interitum perferendũ sempiternum, à dæmonibus raptus, in horrendos inferni carceres detrudetur. Quo facto, simulandum erit hortatori se velle discedere (ab illo verò paululũ discedendo) quippe cùm ad peruersam, obfirmatámq; mentem commouendam omnis adhortatio nihil valere videatur.

3. At si hæc etiam frustra fieri viderentur, eundem hortari poterit consolator per aliquem alium reum, eadem morte plectendum, qui læto sit, alacriq; animo, ac benè erga Deum affectus, hic enim facilius ad necem patienter ferendam permouebit: ostendendo, sibi eiusdem mortis genere, vel acerbiori esse occumbendum, & tamen summopere de hac præpotentis Dei voluntate gaudere. Quibus autem de rebus, quóque pacto reo cum reo sit colloquendum, consolator prius ostendet, vtriusque tamen personæ semper seruata ratione.

4. Si neque his reus ad pœnitendum moueatur, rursus ad eum redeat conso-

lator, ac blando ſermone quicquid ab ipſo dictum fuerat, rectè, nec ſine ratione dici potuiſſe aſſeueret, non ideò tamen eſſe deſperandum, ſed potius cùm ipſi ſit eo mortis genere neceſſariò è vita decedendum, dolorem ac turpitudinem, mentis tranquillitate, magna ex parte adimendam. Addet præterea conſolator, ſi fieri poſſet, & ad maiorem Dei gloriam, famulatúmque pertineret, ſe optare ſummopere pro ipſomet reo eandem mortis ſubire ſententiam, ſiquidem Chriſtus Dominus, omnium, quæ excogitari poſſunt, acerbiſſimam, turpiſſimámque mortem, ne ad interitum rueremus ſempiternum, ſummo quodam æternóque amore perpeſſus eſt libentiſſimè. Hic aliqua paulò fuſius erunt exaggeranda, quibus clarè acerbiſſimum turpiſſimúmque fuiſſe illud in Chriſto mortis genus oſtendatur. Primo ſi carnifices contempleris, inimici erant. Secundò, ſi tormenta exhorrenda. Tertiò, ſi tempus paſchatis feſtum celeberrimum. Quartò, ſi locum extra mœnia Hieruſalem, præcipuè Hebræorum ciuitatis, ſummum Caluariæ montis faſtigium, &c. Quintò, ſi perſonam Dei filius, puriſſima Beatiſſi. Virginis carne

Acerbitas mortis Christi.

vestitus,&c. Sextò si demùm scelus, summa innocentia Christi, & summa nostrum omnium, innumeráque flagitia, &c. His explicatis, aliqua etiam (si videbitur) erunt Sanctorum Martyrum exempla proponenda, qui longo tempore cruciatibus summis torquebantur, in quorum numero præcipue fuerunt diuus Laurentius, diuus Sebastianus, ac diuus Andreas, qui trium dierum spacio viuus pependit in Cruce, &c. Addi præterea poterit, quamplurimos reperiri, qui vitam certo ferè periculo mortis exponunt, per parua duntaxat lucrandi spe incitati, cuiusmodi sunt mercatores, qui vitam résque suas omnes ventis ac fretis committunt: milites, qui quotidie inter acies & arma versantur, ac strictũ ferrum iugulo necem intentans passim intuentur: ac demùm quidam digladiatores, qui quoduis honoris, licet exiguum, passi detrimentum, armis sibi róque illico agendum esse constituunt, quorum hominum plurimi, aut vulnerantur, aut etiam more belluarum enecantur. Quanto ergo magis pro animæ suę salute mortem ipse subire æquo animo debet?

5. Quod si nec his flecti posse vid

tur, vnà cum iis, qui aderunt, consolator pro eo orabit, expostulando ab ipso reo, vt idem efficiat, ne in peruerso animo perdurando miserrimè moriatur: sed potius diuinum sibi sentiat adesse auxilium, ideóque etiam præsentibus cæteris (si expedire videbitur) consolator propriis manibus aliquo flagello se cædat verberibus, ex hoc enim forte fiet vt ingentem erga se amorem reus admiratus, à peruersa sententia ad pœnitendum, & animæ suæ prouidendum deducatur.

6. Verùm si hæc omnia nihil prorsus prodesse apertè apparebit, summis precibus ab eo confessarius efflagitabit, vt quamuis paratus non esset ad parcēdum inimicis, aut ad hoc abiectum, ac turpe mortis genus libenter perferendum, non esse videretur, saltem animum peccatorum confessione detergat ab omni turpitudine, &c. Hoc enim facto, sperandum erit, vt vi quadam pœnitentiæ sacramenti roboratus, ad omnia quæ velit confessarius facienda inflammetur, præsertim si eidem eandem capitis sententiam multoties incurrisse ob varia patrata flagitia, multis rationibus ostendatur. Quòd si fortè è contra mi-

nus ex hoc ipſo aptus fieret ad recipiendum ſuorum ſcelerum abſolutionem, non erit abſoluendus, ſed commonendus (nulla tamen huius rei cæteris ſignificatione facta, ratione ſigilli) ipſum adhuc in dæmonum manibus aſtrictum detineri, nec vlla ratione tot catenas, ac nodos, ne cum verè pœniteat, poſſe perfringi, &c

Neque verò ideò deſiſtat à cohortationibus conſolator, ſed ad finem vſque perſeueret, & in ipſomet extremo vitæ tempore, etiam conſcenſo patibulo, denuò eum ad pœnitendum hortetur, ſiquidem eo per breui ſpatio, ſi velit vitam conſequetur æternam, ſin minus, inferni ſemper duratura ſupplicia patietur: quo illi explicato, hæc etiam ad permouendum addi poterunt. Quid tibi animo ita obfirmato, & à Deo auerſo mori proderit? pœniteat, pœniteat te ſcelerum commiſſorum, cura tandem, vt omnes intelligant te Chriſtiano nomine dignũ ex hac vita migrare: hoc ſi feceris, ego vnà cum hac vniuerſa hominum multitudine pro animæ tuæ ſalute Deum exorabimus (quod quidem verè ipſe efficiat, cæteríſque præſentibus faciendum præcipiat) quod ſi tunc temporis

poris

poris reus aliquod doloris signum præ se tulerit, satis erit ea contritio, aut attritio, & absolui poterit, eo tamen prius monito an aliquid præterea, quæ prius fuerat confessus, occurrat. His itaque omnibus diligenter absolutis sperandum est, reos omnes, qui morte mulctantur, ex hac vita, tanquam ex turbulentissimo mari, ad felicissimum: atque tranquillum æternæ vitæ portum migraturos.

***

ORDO COMMENDATIONIS ANIMÆ, EX

Breuiario Romano descriptus.

KYrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon.
Sancta Maria ora pro eo.
Omnes ſancti Angeli & Archangeli, orate pro eo.
Sancte Abel ora.
Omnis Chorus iuſtorum ora.
Sancte Abraham ora.
Sancte Ioannes Baptiſta ora.
Omnes ſancti Patriarchæ, & Prophetæ orate pro eo.
Sancte Petre ora.
Sancte Paule ora.
Sancte Andrea ora.
Sancte Ioannes ora.
Omnes ſancti Apoſtoli, & Euangeliſtæ, orate.
Omnes ſancti Diſcipuli Domini, orate.
Omnes ſancti Innocentes orate.
Sancte Stephane ora.
Sancte Laurenti ora.

Omnes

Omnes ſancti Martyres orate.
Sancte Syluester ora.
Sancte Auguſtine ora.
Omnes ſancti Pontifices,& Confeſſores, orate.
Sancte Benedicte ora.
Sancte Franciſce ora.
Omnes S. Monachi & Eremitæ orate.
Sancta Magdalena ora.
Sancta Lucia ora.
Omnes ſanctæ Virgines,& Viduæ,orate.
Omnes ſancti & ſanctæ Dei, Intercedite pro eo.
Propitius eſto, Parce ei Domine.
Propitius eſto, Libera eum Domine.
Propitius eſto. Libera.
Ab ira tua Libera.
A mala morte Libera.
A periculo mortis Libera.
A pœnis inferni Libera eum Domine.
Ab omni malo Libera.
A poteſtate Diaboli Libera.
Per natiuitatem tuam Libera.
Per crucem & paſſionem tuam. Libera eum Domine.
Per mortem & ſepulturam tuam. Libera eum Domine.
Per glorioſam Reſurrectionem tuam, Libera eum Domine.

Per admirabilem Aſcenſionem tuam, Libera.

Per gratiam Spiritus ſancti paracleti, Libera

In die iudicij, Libera.

Peccatores, Te rogamus audi nos.

Vt ei parcas, Te rogamus.

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon.

Deinde cùm in agone ſui exitus anima anxiatur, dicantur ſequentes Orationes.

Oratio.

PRoficiſcere anima Chriſtiana de hoc mundo, in nomine Dei patris omnipotentis qui te creauit: In nomine Ieſu Chriſti filij Dei viui, qui pro te paſſus eſt: In nomine Spiritus ſancti, qui in te effuſus eſt: In nomine Angelorum & Archangelorum: In nomine Thronorum & Dominationum: In nomine Principatuũ & Poteſtatum: In nomine Cherubim & Seraphim: In nomine Patriarcharum & Prophetarum: In nomine Sanctorum Apoſtolorum & Euangeliſtarum: In nomine ſanctorum Martyrum & Confeſſorum: In nomine Sanctorum Monachorum & Eremitarum:

In nomine Virginnm & omnium Sanctorum & Sanctarum Dei. Hodie, sit in pace locus tuus, & habitatio tua sit in Sancta Sion. Per eundem Christum Dominum nostrum, *Respons.* Amen.

Oratio.

DEus misericors, Deus clemens, Deus qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata pœnitentium deles, & præteritorum criminum culpas venia remissionis euacuas, respice propitius super hunc famulum tuum N. & remissionem sibi omnium peccatorum suorum tota cordis confessione poscentem deprecatus exaudi. Renoua in eo piissime Pater, quidquid terrena fragilitate corruptum, vel quidquid diabolica fraude violatum est, & vnitati corporis Ecclesiæ membrum redemptionis annecte: Miserere Domine gemituum, miserere lachrymarum eius, & non habentem fiduciam nisi in misericordia tua, ad tuæ Sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum Dominum nostrum. *Resp.* Amen.

Commendo te omnipotenti Deo, chariſſime frater,& ei,cuius es creatura, committo:vt cum humanitatis debitum morte interueniente perſolueris, ad auctorem tuum, qui te de limo terræ formauerat, reuertaris. Egredienti itaque animæ tuæ de corpore ſplendidus Angelorum cœtus occurrat. Iudex Apoſtolorum tibi ſenatus aduenait: Candidatorum tibi Martyrum triumphator exercitus obuiet. Liliata rutilantium te Confeſſorum turma circundet: Iubilantium te Virginum chorus excipiat: & beatæ quietis in ſinum Patriarcharum te complexus aſtringat: mitis atque feſtiuus Chriſti Ieſu tibi aſpectus appareat, qui te inter aſſiſtentes ſibi iugiter intereſſe decernat. Ignores omne quod horret in tenebris, quod ſtridet in flammis,quod cruciat in tormentis. Cedat tibi teterrimus Satanas cum ſatellitibus ſuis: in aduentu tuo te comitantibus Angelis contremiſcat,atque in æternæ noctis chaos immane diffugiat. Exurgat Deus & diſſipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus deficiant, ſicut fluit cera à facie ignis,ſic pereant peccatores à facie Dei: & iuſti epulentur & exultent

tent in conſpectu Dei. Confundantur igitur & erubeſcant omnes tartareæ legiones,& miniſtri Satanæ iter tuum impedire non audeant: Liberet te à cruciatu Chriſtus, qui pro te crucifixus eſt. Liberet te à morte Chriſtus, qui pro te mori dignatus eſt. Cõſtituat te Chriſtus, filius Dei viui intra paradiſi ſui ſemper amœna virentia, & inter oues ſuas te verus ille Paſtor agnoſcat. Ille ab omnibus peccatis tuis te abſoluat, atque ad dexteram ſuam in electorum ſuorum te ſorte conſtituat. Redemptorem tuum facie ad faciem videas, & præſens ſemper aſſiſtens manifeſtiſſimam beatis oculis aſpicias veritatem. Conſtitutus igitur inter agmina beatorum contemplationis diuinæ dulcedine potiaris in ſæcula ſæculorum. *Reſpon.* Amen.

Oratio.

SVſcipe Domine ſeruum tuum in locum ſperandæ ſibi ſaluationis à miſericordia tua. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui ex omnibus periculis inferni, & de laqueis pœnarum, & ex omnibus tribulationibus. *Reſp.* Amen.

Libera

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Enoch & Eliam de communi morte mundi. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Noë de diluuio. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Abraham de Vr Chaldæorum. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Iob de paſſionibus ſuis. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Iſaac de hoſtia, & de manu patris ſui Abrahæ. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Loth de Sodomis, & de flamma ignis. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Moyſen de manu Pharaonis Regis Ægyptiorum. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti Danielem de lacu Leonum. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animam ſerui tui, ſicut liberaſti tres pueros de camino ignis ardentis, & de manu Regis iniqui. *Reſp.* Amen.

Libera Domine animã ſerui tui, ſicut liberaſti Suſannam de falſo crimine.

Reſp.

Responsorium. Amen.

Libera Domine animam serui tui, sicut liberasti Dauid de manu regis Saul & de manu Goliæ. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, sicut liberasti Petrum & Paulum de carceribus *Resp.* Amen.

Et sicut beatissimam Theclam, virginem & martyrem tuã, de tribus atrocissimis tormẽtis liberasti, sic liberare digneris animam serui huius, & tecũ facias in bonis cõgaudere cælestibus. *Resp.* Amen.

Oratio.

COmmendamus tibi Domine animam famuli tui N. precamúrque te Domine Iesu Christe Saluator mundi, vt propter quam ad terram misericorditer descendisti. Patriarcharum tuorũ finibus insinuare non renuas. Agnosce Domine creaturam tuam non ex diis alienis creatam, sed à te solo Deo viuo, & vero: quia non est alius Deus præter te, & non est secundum opera tua. Lætifica Domine animam eius in conspectu tuo, & ne memineris iniquitatum eius antiquarum, & ebrietatum, quas suscitauit furor siue feruor mali desiderij.

rij. Licet enim peccauerit, tamen Pat
& Filium, & Spiritum ſanctum non ne
gauit, ſed credidit: & zelum Dei in
habuit, & Deum qui fecit omnia ado
rauit. *Reſp*. Amen.

Oratio.

DElicta iuuentutis, & ignorantias eius, quæſumus ne memineris Domine, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam memor eſto illius in gloria claritatis tuæ. Aperiantur ei cæli, collætentur illi Angeli. In regnum tuũ Domine ſeruum tuũ ſuſcipe, Suſcipiat eum S. Michaël Archangelus Dei, qui militiæ cæleſtis meruit principatũ. Veniant illi obuiam ſancti Angeli Dei, & perducant eum in ciuitatem cæleſtem Hieruſalem: Suſcipiat eum beatus Petrus Apoſtolus, cui à Deo claues regni cæleſtis traditæ ſunt. Adiuuet eum ſanctus Paulus Apoſtolus, qui dignus fuit eſſe vas electionis. Intercedat pro eo ſanctus Ioannes electus Dei Apoſtolus, cui reuelata ſunt ſecreta cæleſtia. Orent pro eo omnes ſancti Apoſtoli, quibus à Domino data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi. Intercedant pro eo omnes ſancti Dei,

qui

qui pro Christi nomine tormenta in hoc sæculo sustinuerunt vt vinculis carnis exutus, peruenire mœreatur ad gloriam regni cælestis, præstante Domino nostro Iesu Christo. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat, in sæcula sæculorum *Respon.* Amen.

Si anxiatur adhuc animadi, cuntur hi Psalmi.

Psalmus 117.

COnfitemini Domino quoniã bonus quoniã in seculũ misericordia eius.
Dicat nunc Israël, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.
Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum misericordia eius.
Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in seculum misericordia eius.
De tribulatione inuocaui Dominũ, & exaudiuit me in latitudine Dominus.
Dominus mihi adiutor: non timebo: quid faciat mihi homo.
Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.
Bonũ est confidere in Domino, quàm confidere in homine.

Bonum

Bonum eſt ſperare in Domino:quà
ſperare in principibus.

Omnes gentes circumierunt me,&
nomine Domini, quia vltus ſum in eo

Circundátes circundederunt me,& i
nomine Domini, quia vltus ſum in eos

Circundederũt me ſicut apes, & exar
ſerunt ſicut ignis in ſpinis:& in nomine
Domini,quia vltus ſum in eos.

Impulſus euerſus ſum vt caderem : &
Dominus ſuſcepit me.

Fortitudo mea, & laus mea Dominus : & factus eſt mihi in ſalutem.

Vox exult tionis & ſalutis : in tabernaculis iuſtorum.

Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me : dextera Domini fecit virtutem.

Non moriar, ſed viuam, & narrabo opera Domini.

Caſtigans caſtigauit me Dominus : & morti non tradidit me.

Aperite mihi portas iuſtitiæ,ingreſſus in eas, confitebor Domino : hæc porta Domini iuſti intrabunt in eam.

Confitebor tibi, quoniam exaudiſti me : & factus es mihi in ſalutem.

Lapidem quem reprobauerunt ædificantes:hic factus eſt in caput anguli.

A Do

A Domino factum est istud : & est mirabile in oculis nostris.

Hæc dies quam fecit Dominus: exultemus,& lætemur in ea.

O Domine saluum me fac , ô Domine bene prosperare : benedictus qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini : Deus Dominus & illuxit nobis.

Constituite diem solennem in condensis : vsque ad cornu altaris.

Deus meus es tu , & confitebor tibi. Deus meus es tu, & exaltabo te.

Confitebor tibi , quoniam exaudisti me : & factus es mihi in salutem.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.

Psalmus 118.

BEati immaculati in via : qui ambulant in lege Domini.

Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.

Non enim qui operantur iniquitatem : in viis eius ambulauerunt.

Tu mandasti mandata tua ; custodiri nimis.

Vtinam dirigantur viæ meæ : ad cu-

diendas iuſtificationes tuas.

Tunc non confundar:cùm perſpexero in omnibus mandatis tuis

Confitebor tibi in directione cordis: in eo quod didici iudicia iuſtitiæ tuæ.

Iuſtificationes tuas cuſtodiam : non me derelinquas vſquequaque.

In quo corripit adoleſcentior viam ſuam : in cuſtodiendo ſermones tuos.

In toto corde meo exquiſiui te:ne repellas me à mandatis tuis , &c. Dicatur totus Pſalmus.

Egreſſa autem anima, dicitur hoc Reſp.

Subuenite Sancti Dei , occurrite Angeli Domini,ſuſcipientes animam eius,Offerentes eam in conſpectu altiſſimi. *Verſ.* Suſcipiat te Chriſtus qui vocauit te,& in ſinum Abrahæ Angeli deducant te. Suſcipientes. *Verſ.* Requiem æternam dona ei Domine : & lux perpetua luceat ei. Offerentes eam in conſp. *Deinde* Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Poſtea. Pater noſter. *Verſ.* Et ne nos inducas. *Reſp.* Sed libera nos à malo. *Verſ.* Requiem æternam dona ei Domine. *Reſp.* Et lux perpetua luceat ei. *Verſ.* A porta inferi. *Reſp.* Erue Domine animā eius. *Verſ.* Requieſcat in pace. *Reſp.* Amen.

Ver.

Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Verſ. Dominus vobiſcum.

Oratio.

Tibi Domine commendamus animam famuli tui N. vt defunctus ſæculo tibi viuat: & quæ per fragilitatem humanæ conuerſationis peccata commiſit, tu venia miſericordiſſimæ pietatis abſterge. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

ELENCHVS CAPITVM.

Quid

APPENDIX.

FINIS.